
Diagnosi de l'envelliment a la comarca del Bages

Cooperativa El Risell

Diagnosi quantitativa i qualitativa de la realitat comarcal

Treball elaborat per El Risell SCCL.
Barcelona, 2021

EQUIP REDACTOR

Òscar Redondo Mora
Andreu Camprubí i Trepat

Polítòleg
Sociòleg

La impressió d'aquest document en paper no reciclat té una petjada de carboni aproximada de 9 kg de CO_{2eq} i una petjada hídrica de 736 l d'aigua. La utilització de paper reciclat disminueix la petjada de carboni a uns 7 kg de CO_{2eq} i la petjada hídrica que es situa al voltant dels 350 l.

La consulta i visualització d'aquest document en format digital redueix significativament tant la petjada de carboni (uns 60 gr de CO_{2eq} per hora d'ús d'ordinador) com la petjada hídrica.

el **r**isell

cooperativa
de consultors

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	5
INTRODUCCIÓ	7
EL FENOMEN DE L'ENVELLIMENT	7
CANVI DEMOGRÀFIC	8
L'ENVELLIMENT ACTIU	9
MARC JURÍDIC	11
Legislació estatal	11
Legislació catalana	12
Carta dels Drets i Deures de la gent gran	12
Contingut.....	13
METODOLOGIA	14
LIMITACIONS METODOLÒGIQUES DEL TREBALL AMB INDICADORS.....	15
APROXIMACIÓ DEMOGRÀFICA DE L'ENVELLIMENT AL BAGES	16
INDICADORS DEMOGRÀFICS PER A LES PERSONES GRANS	16
Origen de la població major de 65 anys	23
TAXA DE CREIXEMENT.....	25
PROJECCIÓ DE POBLACIÓ.....	28
LES CONDICIONS D'EXCLUSIÓ SOCIAL I VULNERABILITAT ECONÒMICA DE LES PERSONES GRANS AL BAGES	33
INGRESSOS ECONÒMICS DE LA POBLACIÓ DE MÉS DE 65.....	34
NIVELL D'ESTUDIS I ENVELLIMENT SALUDABLE	39
HABITATGE I PERSONES GRANS.....	42
Residència assistides	46
Llars residències	47
Habitatges tutelats	47
Places de residència i centres de dia al Bages	48
L'ACCÉS ALS SERVEIS PER A LA PERSONES GRANS.....	51
Equipaments culturals	52
Equipaments esportius	57
Equipaments sanitaris	59
Entitats bancàries.....	63
SOLEDAT NO DESITJADA	65
Fortaleses i potencialitats	69
PROPOSTA D'EIXOS	71
1.1. ENVELLIMENT ACTIU I PARTICIPACIÓ POLÍTICA	72
1.2. ESCLETXA DIGITAL.....	73

1.3.	MOBILITAT	74
1.4.	VULNERABILITATS I DISCRIMINACIONS	75
1.4.1.	Habitatge	75
1.4.2.	Edatisme	75
1.4.3.	Maltractament	76
1.4.4.	Soledat	76
1.4.5.	Renda	77
6.	DAFO I CRITERIS D'ACCIÓ	79
	BIBLIOGRAFIA	80
	ANNEX	81
1.1.1.	Polítics	81
1.1.2.	Persones grans	85
1.1.3.	Tècnics/ques	88

PRESENTACIÓ

El present document correspon a la diagnosi d'envelliment al Bages. S'hi pot trobar un seguit d'indicadors recollits per tal de poder quantificar i acotar el fenomen de l'envelliment a la comarca.

Disposar d'una eina de diagnosi d'envelliment és d'una importància principal per als ens locals que vulguin dur a terme polítiques – sobretot en l'àmbit social i de vulnerabilitat – destinades a millorar la qualitat de vida de les persones grans. La implementació d'aquest tipus de polítiques i plans requereix d'eines de planificació integrals que permetin abordar aquesta problemàtica des de totes les perspectives. Com es veurà, l'envelliment és un fenomen multidimensional que afecta molts aspectes de la vida de la població general.

Per aquest motiu, una diagnosi com la present esdevé imprescindible per poder acompanyar a les persones en aquest procés i planificar les actuacions que cal dur a terme.

La diagnosi d'envelliment té una doble vessant:

- Eina de coneixement: a partir de l'anàlisi de les dades disponibles referents als diversos àmbits i factors que afecten les persones grans, es pot conèixer quina és la realitat sobre aquest grup poblacional. Permet saber quines són les principals problemàtiques socials existents i com de vulnerable és aquest col·lectiu. D'aquesta manera, es poden identificar les banderes vermelles de l'exclusió social en aquest grup, saber com afecten i així poder establir prioritats en l'actuació.

Per altra banda, sempre que sigui possible, cal mostrar l'evolució en el temps d'aquestes necessitats per tal d'observar quines són les tendències que mostren al llarg del temps. Això permet observar si les actuacions que ja es duen a terme estan obtenint els resultats esperats i, si s'escau, repensar o reforçar certes polítiques.

- Eina de planificació: la diagnosi de l'envelliment no només aporta coneixement sobre la realitat social del col·lectiu objecte d'estudi. Un cop conegudes les principals necessitats derivades d'aquest procés es podran planificar les actuacions que cal dur a terme. En aquesta fase, disposar d'una bona diagnosi és cabdal. Per tal d'aportar coherència interna i metodològica a les polítiques públiques destinades a les persones grans, les actuacions a planificar han de sorgir de l'anàlisi de la realitat social.

A més, planificar en coherència amb la diagnosi, permet fer que els recursos siguin emprats de manera més eficient, ja que s'actua allà on hi ha el problema.

Com ja s'ha esmentat anteriorment, l'envelliment de la població és un fenomen que afecta a tota la població i, en aquest sentit, cal que les institucions estiguin preparades.

L'actual document recull una sèrie d'indicadors demogràfics, territorials i socioeconòmics, així com també el resultat d'un seguit de processos de participació, que defineixen, tant l'estructura de la població, com les característiques del col·lectiu poblacional objecte d'estudi. Aquesta diagnosi ha estat elaborada a partir del recull de dades secundàries, és a dir, de diferents organismes i institucions estadístiques.

La nostra tasca ha estat la de recollir aquells indicadors disponibles més adients per tal de reflectir la realitat social. Però no només ha estat una tasca de recerca, també els hem tractat i elaborat per tal de poder-los presentar de la manera més entenedora possible, ja sigui en format de gràfic, de forma comparada o amb un tractament matemàtic per tal de poder posar-ho en relació amb el context i facilitar, així, la seva interpretació.

Totes les dades presentades venen acompanyades d'una anàlisi sociològica per tal d'ajudar a la persona lectora en la seva comprensió i anàlisi, explicant què signifiquen els indicadors i quin són els fenòmens sociològics que ens ajuden a entendre el comportament de certes dades.

Després d'una introducció conceptual, es realitza un breu anàlisi sociodemogràfic de la població resident a la comarca del Bages, a partir d'indicadors demogràfics i territorials.

En aquest sentit, l'estudi que es presenta a continuació té dos objectius; en primer lloc, realitzar, a partir de variables municipals de naturalesa espacial, econòmica, demogràfica i social, una diagnosi de les condicions de vida de les persones grans, així com també investigar les variacions demogràfiques que s'han produït al Bages durant les últimes dècades per a poder interpretar correctament les projeccions de població de la comarca. A partir dels resultats es podran investigar quines són les principals necessitats de les persones grans residents a la comarca.

És per aquest motiu que l'actual anàlisi té una doble vessant: per una banda, és una eina de coneixement, ja que a partir de les dades disponibles referents als diferents àmbits i factors que afecten les persones majors de 65 anys es pot conèixer quina és la realitat d'aquest sector poblacional i quines són les principals problemàtiques existents, així com també quina és l'evolució temporal de les condicions de vida de les persones grans residents al Bages; per altra banda, permetrà abordar les necessitats identificades del grup de població objecte d'estudi, proporcionant eines per abordar els problemes de forma adequada i implementar polítiques públiques que siguin efectives.

INTRODUCCIÓ

EL FENOMEN DE L'ENVELLIMENT

L'Organització Mundial de la Salut defineix l'atenció centrada en la persona (ACP) com "aquella atenció que s'aconsegueix quan es posa la persona en l'eix on interactuen la resta de dimensions relacionades amb: la intervenció basada en l'evidència científica, organització del servei, equip, interdisciplinarietat i ambient."

La vellesa és una etapa de la vida de l'individu que té unes característiques específiques que la diferencien de les altres etapes de la vida de la persona. S'hi donen uns canvis biològics, psicosocials, en les capacitats cognitives i en la personalitat. Aquests canvis no es donen de la mateixa manera per a tothom ni en el mateix moment, fins i tot en una mateixa persona les modificacions en aquests aspectes no es donen alhora.

En aquest sentit, l'envelliment és un procés natural que es manifesta amb força en la nostra societat a causa, d'una banda, de l'increment de l'esperança de vida de la població i, de l'altra, que les ciències de la salut, així com els hàbits de vida saludable, estan contribuint a allargar-la de manera accelerada. Com afrontar aquesta etapa de la vida és un dels principals problemes amb què s'enfronten les societats occidentals, perquè l'increment dels anys de vida repercuteix en l'augment de les persones amb dependència física i psíquica i amb dolències múltiples (Casado, Rodríguez i Vilà, 2016).

Per aquest motiu, actualment, hi ha un nou enfocament que deixa enrere la vellesa com un deteriorament físic i mental inevitable i irreversible, passant a ser un procés dinàmic, amb oportunitats i actiu. El nou paradigma va més enllà de l'atenció únicament sanitària i centrada en la dependència, es mou en un model centrat en la persona. Per tant, es basa en la individualitat de la persona i en les seves oportunitats.

En els darrers anys l'objectiu s'ha centrat a adaptar els serveis a les necessitats de les persones, i per tant, implicar-les en la cura del seu benestar i de la seva salut. Això ha provocat un canvi en l'orientació del model d'atenció, i ha posat la persona com a eix del sistema social i sanitari.

El procés d'envelliment demogràfic que s'està produint des de fa dècades a les societats occidentals comença a constituir ara ja un dels principals reptes del món urbà i rural. Les ciutats han de poder adaptar-se a les necessitats de tots els seus habitants i les persones grans està esdevenint un dels segments de població urbana més rellevants.

Durant els últims anys s'ha produït una arribada d'immigració que ha anat variant de procedència segons les característiques econòmiques de l'entorn. En aquest cas, ha augmentat el gruix de persones novingudes de fora l'Estat espanyol en detriment de les vingudes d'altres Comunitats Autònomes. Aquests fluxos han estat

causats, en part, per l'augment de la demanda de mà d'obra, sobretot industrial, a la comarca del Bages. Tanmateix, a partir del 1975 la natalitat va començar a disminuir arreu de Catalunya, provocant una disminució de la part inferior de la piràmide demogràfica referent a la població catalana.

Malgrat que durant últims quinze anys el volum anual de naixements sembla haver-se estabilitzar i fins i tot pot semblar que existeixen indicadors de recuperació, aquest volum es mou al voltant de la meitat de les xifres existents en el moment en què s'inicià el descens; és a dir, en el moment en que els indicadors de natalitat van començar a baixar, els naixements eren el doble que els actuals. És aquest descens de la natalitat el que explica el ritme, molt ràpid, amb el que s'ha augmentat el pes de la població major de 65 anys en totes les comarques de Catalunya, amb algunes diferències a nivell territorial (Pérez Díaz, 2005).

En aquest cas, la comarca del Bages està menys envellida (proporció de persones majors de 65 anys respecte les que en tenen menys de 15) que la vegueria i que el conjunt de Catalunya. La seva dimensió industrial i metropolitana -almenys d'una part- fa que la població sigui més jove que la resta de comarques adjacents. Per altra banda, el percentatge de població de més de 85 anys és superior al de la resta del Principat. D'aquesta manera, l'índex d'envelliment és del 128,1% l'any 2020, mentre que el de sobre envelliment es troba en el 19,3%, sent el percentatge de població major de 65 anys del 20,14%. Aquestes dades s'analitzaran amb més profunditat al llarg de la diagnosi.

CANVI DEMOGRÀFIC

Segons dades de la Generalitat de Catalunya¹, l'any 2030 gairebé un de cada tres habitant de la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) tindrà 60 anys o més. Aquest fet té moltes implicacions pel que fa a la vida del conjunt de la població.

S'està produint, doncs, un canvi demogràfic que, en general, està feminitzat. A la major part de ciutats de la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) dues de cada tres persones de 80 anys o més són dones, les quals representen també més del 56% de la generació dels 60 als 79 anys. La població d'entre 20 i 39 anys es va feminitzant per la permanència més gran de les dones a la ciutat. I en la franja de 40 – 59 anys, el saldo migratori positiu es concentra en les dones i les persones d'origen extracomunitari.

Per altra banda, l'arribada a la vellesa de les cohorts demogràfiques prèvies a les del *baba boom*, ja molt diferents a les de la guerra i la immediata postguerra, canvia notablement l'escenari social. La generació de les persones que ara tenen 60 i 79 anys, a banda de ser molt més nombrosa i present, contradiu l'imaginari encara dominant sobre les persones grans. Es tracta d'una generació relativament ben formada, en què més

¹ Estratègia sobre canvi demogràfic i envelliment: una ciutat per a tots els cicles de vida (2018 – 2030). (2018). Àrea de Drets Socials, Generalitat de Catalunya.

de la meitat disposen d'estudis obligatoris o superiors, i que en general han tingut una carrera laboral llarga. Per aquest motiu, presenten millors indicadors de salut que la generació precedent.

En aquest sentit, a Catalunya, gairebé el 70% dels ingressos de les persones grans provenen de les seves pensions, i el 18% de les persones grans estan per sota del llindar de la pobresa. La incorporació de la dona al mercat de treball, així com trajectòries laborals estables i amb rendes del treball creixents al llarg del cicle vital, fan que la generació que ha iniciat la jubilació en la darrera dècada tingui pensions més elevades que la precedent. Segons el mateix estudi abans esmentat, les pensions més baixes es troben en les persones més grans, també més feminitzades. Tanmateix, aquesta lògica millora generacionalment. (Àrea de Drets Socials, Generalitat de Catalunya, 2018).

L'ENVELLIMENT ACTIU

L'augment de la longevitat és un avenç social important i un gran triomf de la humanitat, que suposa alhora un repte per crear les condicions socials, econòmiques i personals que permetin arribar a edats avançades en bones condicions de salut i de qualitat de vida.

Aquesta realitat demogràfica suposa una oportunitat per incorporar el concepte d'envelliment actiu a les polítiques adreçades a les persones grans. Aquest concepte entén l'envelliment com un procés individual que s'estén al llarg de la vida i fa que la ciutadania arribi a la vellesa en bones condicions de salut, promovent la seva participació en la societat, afavorint la formació al llarg de la vida i garantint els seus drets de viure una vida activa i amb qualitat.

El terme 'envelliment actiu' va ser introduït per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) cap al final de la dècada de 1990 i l'any 2002 el va definir com 'el procés d'optimització de les oportunitats de salut, participació i seguretat amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que envelleixen'.

Les Nacions Unides van adoptar el concepte en el marc de la Segona Assemblea Mundial sobre Envelliment, celebrada a Madrid a l'any 2002. La UE va designar el 2012 com a Any Europeu de l'Envelliment Actiu i de la Solidaritat Inter generacional, amb la finalitat d'impulsar-ne la difusió social.

L'envelliment actiu ajuda les persones grans a conduir la seva vida quotidiana aprofitant al màxim les oportunitats que tenen a l'abast d'acord amb les seves necessitats, capacitats i aspiracions. D'una banda, es tracta de mantenir l'activitat personal, entesa com la participació en els àmbits familiars, comunitaris i socials, així com el desenvolupament de tasques físiques i mentals. D'altra banda, inclou la prevenció amb la finalitat d'endarrerir l'aparició i el desenvolupament de les malalties i les discapacitats.

Aquest enfocament requereix la integració o, si més no, la coordinació d'àmbits tan diversos com l'ocupació, la formació permanent, la prevenció i la promoció de la salut i de les capacitats, la jubilació i les pensions o la participació activa en la societat. En aquest sentit, resta pendent una reflexió aprofundida amb relació a les polítiques transversals: com formular, planificar i implementar polítiques transversals de la manera més eficient possible. Aquest no és un tema objecte d'anàlisi en aquest document, però no es pot deixar d'esmentar que queda per fer una reflexió sobre això, com també una revisió del concepte de les persones grans si veritablement volem construir unes polítiques per a un envelliment actiu, orientades al conjunt de ciutadans i ciutadanes del Bages i crear, així, una comarca per a totes les edats.

L'envelliment actiu és un fenomen transversal que, com s'ha esmentat anteriorment, depèn de les característiques socioeconòmiques del col·lectiu, entre d'altres. És per aquest motiu que s'ha trobat adient realitzar un breu anàlisi, dins d'aquest apartat, referent als ingressos de les persones grans.

En aquest sentit, al Bages s'observa en les persones grans una situació de precarietat econòmica més gran que en la resta de grups d'edat. Aquesta precarietat s'explica, majoritàriament, per la disminució d'ingressos que comporta substituir les rendes del treball per la pensió de jubilació. L'Enquesta Metropolitana de Barcelona facilita dades sobre el tipus de pensió que reben les persones més grans de 65 anys. Pràcticament dues tercers parts de les persones més grans de la comarca tenen la pensió per jubilació com a font d'ingressos principal. Recordem que es tracta d'un ingrés principal i que, per tant, hi pot haver persones que tinguin ingressos d'altres fonts.

És per aquests motius que, al Bages, es va presentar el Pla d'actuació de les persones grans, el qual va ser vigent durant el període 2019-2021. És l'eina que defineix les polítiques a impulsar la qualitat de vida de les persones grans, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida del col·lectiu, centrant-se en els models d'envelliment actiu i atenció centrada en la persona, treballant amb transversalitat i promovent la llibertat, el respecte, la inclusió, l'autonomia i el bon tracte.

De fet, a la major part de municipis de la comarca es realitzen periòdicament activitats que fomenten

“L'Ajuntament de Fonollosa truca a les persones grans del municipi cada dijous per realitzar un acompanyament emocional.”

l'activitat física, cognitiva i la socialització de les persones grans. Aquests pobles i ciutats compten amb centres cívics i Casals de Gent Gran. A més, existeix el Consell de la Gent Gran, que funciona a nivell comarcal i, des de fa poc, s'està començant a aplicar a nivell municipal. Es tracta d'un òrgan de participació que enllaça, de forma directa, les persones

grans amb les institucions.

També cal destacar que es realitzen setmanalment caminades populars per rutes saludables prèviament dissenyades. Algunes d'aquestes activitats entren dins la recepta social que estan començant a elaborar alguns professionals sanitaris del Bages.

No obstant, arrel dels processos de participació realitzats a polítics/ques, tècnics/ques i persones grans, s'ha detectat algunes mancances al conjunt de la comarca. La poca oferta de transport públic entre municipis

“Les caminades popular tenen un cost de 12€. No tothom es pot gastar aquests diners amb les pensions que es cobren actualment.”

dificulta la participació en activitats de totes aquelles persones grans que resideixen en zones rurals allunyades dels nuclis urbans. A més, hi ha hagut una reducció en la participació de les activitats des que va començar la pandèmia de la Covid-19, encara hi ha un gruix elevat de persones grans que li tenen por. A aquest fet, cal sumar-li

una disminució de la oferta d'activitats dirigides per part de la Fundació Caixabank.

Un altre constant en totes les sessions de participació ha estat la poca accessibilitat econòmica d'algunes activitats. Es tracta d'un procés de segregació social que es troba invisibilitzat i que, actualment, no se sap a quin gruix de població afecta.

MARC JURÍDIC

Bona part dels serveis socials i de la legislació que regula els drets de les persones grans estan destinats a atendre les necessitats d'aquest sector de la població, un col·lectiu cada cop més nombrós a causa de l'envelliment progressiu de la població. Per aquest motiu, a Catalunya, existeix un conjunt de lleis i decrets que vetllen per a millorar la seva qualitat de vida.

Legislació estatal

- Constitució espanyola, 1978. Article 50: "Els poders públics garantiran la suficiència econòmica als ciutadans durant la tercera edat, mitjançant pensions adequades i actualitzades periòdicament. Amb independència de les obligacions familiars, en promouran el benestar mitjançant un sistema de serveis socials que atendran els problemes específics de salut, habitatge, cultura i lleure".
- Reial Decret-Llei 5/2013, de 15 de març, de mesures per a millorar la continuïtat de la vida laboral dels treballadors d'edat avançada i promoure l'envelliment actiu.

- Llei 4/2005, de 22 d'abril, sobre els efectes de les pensions no contributives dels complements atorgats per les comunitats autònomes.
- Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència.

Legislació catalana

- Estatut d'autonomia de Catalunya, 2006. Article 18. Drets de les persones grans: "Les persones grans tenen dret a viure amb dignitat, lliures d'explotació i de maltractament, sense que puguin ser discriminats a causa de l'edat".
- Llei 19/2020, d'11 d'octubre, d'igualtat de tracte i no-discriminació.
- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials de Catalunya.
- Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic.
- Llei 18/2003, de 4 de juliol, de suport a les famílies.
- Llei 11/2001, de 13 de juliol, d'acolliment familiar per a persones grans.
- Llei 22/2000, de 29 de desembre, d'acolliment a persones grans.

Carta dels Drets i Deures de la gent gran

El Govern de la Generalitat de Catalunya va acordar el 8 d'octubre de 2003 establir i promoure l'aplicació de la Carta dels Drets i Deures de la Gent Gran de Catalunya (La Carta), aprovada pel Consell de la Gent Gran de Catalunya el 22 de setembre de 2003.

La Carta de Drets i Deures de la Gent Gran de Catalunya, promoguda pel Departament de Benestar i Família i pel Consell de la Gent Gran de Catalunya, va néixer com a compliment dels compromisos presos al 4t Congrés Nacional de la Gent Gran de Catalunya, de les recomanacions del Llibre Blanc de la Gent Gran Activa i del Llibre Blanc de la Gent Gran amb Dependència. Respon també a les indicacions i els objectius plantejats al Pla estratègic de la Segona Assemblea Mundial de l'Envel·liment.

La Carta també es fonamenta en l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la Declaració dels Drets Humans i la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, i es construeix sobre el concepte de l'autonomia personal, entesa com el dret de ser lliures en la presa de decisions, de mantenir el propi projecte de vida des de la identitat personal, així com des de la responsabilitat de complir els compromisos adquirits lliurement en l'exercici de la ciutadania.

La redacció de la Carta va tenir una gran participació de la societat civil catalana, representada per associacions de gent gran de tot el país, pels consells consultius de la gent gran dels consells comarcals, per col·legis professionals, universitats, institucions i per persones expertes en matèria de gent gran. D'aquesta manera, es va garantir la màxima pluralitat i objectivitat possible.

Aquesta Carta és un document viu que permet una revisió continuada i una tasca d'informació sobre els drets de la gent gran que afavoreixi la conscienciació sobre les responsabilitats de les persones grans des del civisme.

D'altra banda, la Carta s'inscriu en la filosofia de construir un país per a totes les edats, on les persones grans siguin ciutadanes de ple dret, amb els mateixos drets i deures que la resta de la ciutadania, evitant, d'aquesta manera, situacions de discriminació.

Contingut

La Carta dels Drets i Deures de la Gent Gran a Catalunya recull els cinc principis temàtics proposats per les Nacions Unides, descrits en els documents dels drets humans per a persones d'edat.

Els tres primers fan referència al vessant més individual i personificable de l'ésser humà. Els dos últims principis permeten assolir l'autorealització personal, basada en la independència, tot aportant qualitat i dignitat humana.

Aquests principis són:

- Dignitat: "Les persones grans hem de poder viure amb dignitat i seguretat i veure'ns lliures d'explotació i maltractaments físics i/o psíquics, així com de ser tractades dignament sense discriminació per causa d'edat, gènere, ètnia, discapacitat, situació econòmica o qualsevol altra condició."
- Independència: "Inclou l'accés a l'alimentació, l'aigua, l'habitatge, el vestit i l'atenció sanitària adequades, així com l'oportunitat de treball remunerat i l'accés a la capacitat i l'educació."
- Autorealització: "Les persones grans hem de poder desenvolupar plenament les oportunitats i les potencialitats a partir de l'accés als recursos educatius, culturals, espirituals, d'oci i temps lliure en la societat."
- Assistència: "Les persones grans hem de beneficiar-nos de la cura de la família, així com tenir accés als serveis socials, sanitaris i assistencials, i gaudir dels drets humans i fonamentals, quan residim tant en la llar pròpia com en centres d'atenció o institucions."
- Participació: "Les persones grans hem de participar activament en la formulació i en les polítiques que afecten directament el nostre benestar, des de la solidaritat amb altres generacions, en una societat per a tothom; aquest principi ha de ser entès des del dret a la lliure associació."

METODOLOGIA

Aquest document ha estat elaborat a partir, d'una banda, d'una cerca i tractament de dades estadístiques extretes de fonts secundàries. Han estat nombrosos els registres consultats per tal d'obtenir la informació necessària per realitzar aquesta aproximació a la realitat de les persones grans a la comarca del Bages. Per altra banda, es realitzaran entrevistes grupals i grups de discussió amb els equips tècnics de la comarca i membres d'entitats de diversos recursos i serveis inclusius.

Algunes de les dades que es presenten no es poden trobar en el format en què apareixen en el document, ja que han estat tractades per tal d'obtenir informació més acurada i comparable. Molts indicadors han estat creats *ad hoc* per aquest document, sempre partint d'informació accessible. Les fonts han estat diverses, tant registres públics de diversos organismes, com dels serveis específics del Consell Comarcal del Bages. Les fonts de les que s'han extret les dades d'aquest document són:

- IDESCAT
- INE
- Eurostat
- Hermes (base de dades municipal de la Diputació de Barcelona)
- Departament d'Empresa i Treball de la Generalitat de Catalunya
- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Polítiques Digitals i Territori de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Drets Socials de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Salut
- Dades de diversos serveis del Consell Comarcal
- Informes:
 - Diagnosi vulnerabilitat al Bages
 - Diagnosi de la gent gran al Bages
 - Informe sobre Vedetisme
 - Pla d'Actuació de les Persones Grans al Bages

Per altra banda, en totes aquelles dades on hi ha representació municipal s'ha exclòs la capital del Bages, Manresa, a causa de la divisió de serveis i competències existents a la comarca.

LIMITACIONS METODOLÒGIQUES DEL TREBALL AMB INDICADORS

Sempre que cal fer front a la realització d'una anàlisi com la que es presenta a continuació, cal tenir present que l'accés a les dades no és sempre el que les persones investigadores desitjarien. Generar les pròpies dades quantitatives i que siguin representatives del total de la població suposa un cost força elevat a nivell de recursos econòmics i temporals. Per això les dades s'han d'extreure de fonts secundàries, amb la problemàtica que no sempre hi ha les dades que es requeririen per afrontar un procés de diagnosi amb condicions, ja sigui per la temporalitat de les dades com de la seva desagregació. Sense deixar de fer referència als indicadors, molts cops s'ha de fer front al que s'anomena "la maledicció dels valors petits". Això es dona quan es treballa amb dades referents a pocs casos i es tracten per tal de poder fer comparatives intragrups i en el temps. En ser valors absoluts petits, poden mostrar variacions percentuals molt grans però que en realitat, a nivell d'impacte social, són molt petits.

Un altre problema de treballar amb fonts secundàries és la impossibilitat d'observar com es creuen i acumulen en un mateix individu o grup diferents factors d'exclusió, perdent així la possibilitat d'observar el seu caràcter acumulatiu i processual.

Cal tenir present que alguns serveis manifesten les dificultats en el procés de recollida de dades de la seva activitat diària. Reconeixen que la manca de temps i els sistemes de recollida establerts dificulten l'obtenció d'unes dades acurades.

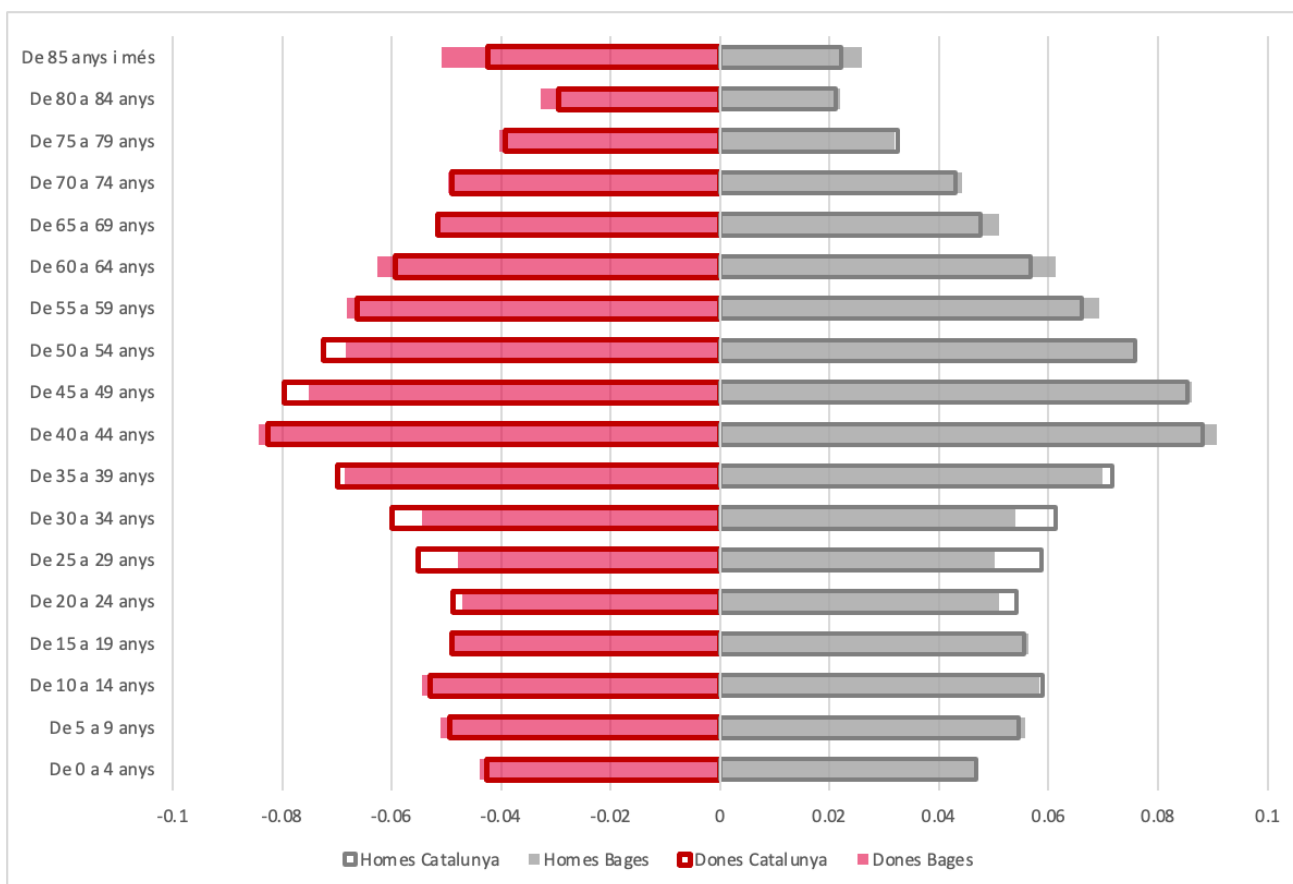
APROXIMACIÓ DEMOGRÀFICA DE L'ENVELLIMENT AL BAGES

INDICADORS DEMOGRÀFICS PER A LES PERSONES GRANS

El sector econòmic predominant, així com la quantitat d'activitat econòmica en un territori concret, són factors que influeixen molt en el desenvolupament demogràfic d'un conjunt de municipis. En aquest cas, la comarca del Bages es caracteritza per tenir una gran quantitat de sòl urbanitzat destinat a l'ús industrial i agrícola. És per aquest motiu que, com s'ha esmentat abans, durant alguns períodes de temps la comarca ha tingut un índex d'envelliment menor a la mitjana de Catalunya.

En primer lloc, doncs, és necessari observar la piràmide poblacional de la comarca (figura 01), que recull totes les franges d'edat, en grups de cinc, amb una comparació de les dades generals del conjunt de Catalunya.

Figura 01: piràmide poblacional de la comarca del Bages en franges d'edat de 5 anys (2020).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

La gràfica anterior ens mostra la distribució per edats i sexe de la població. Ens permet observar que els homes són majoria en tots els trams d'edat fins els 60 anys, on les dones són més majoritàries a mesura que avança l'edat. Això és així per la major esperança de vida femenina.

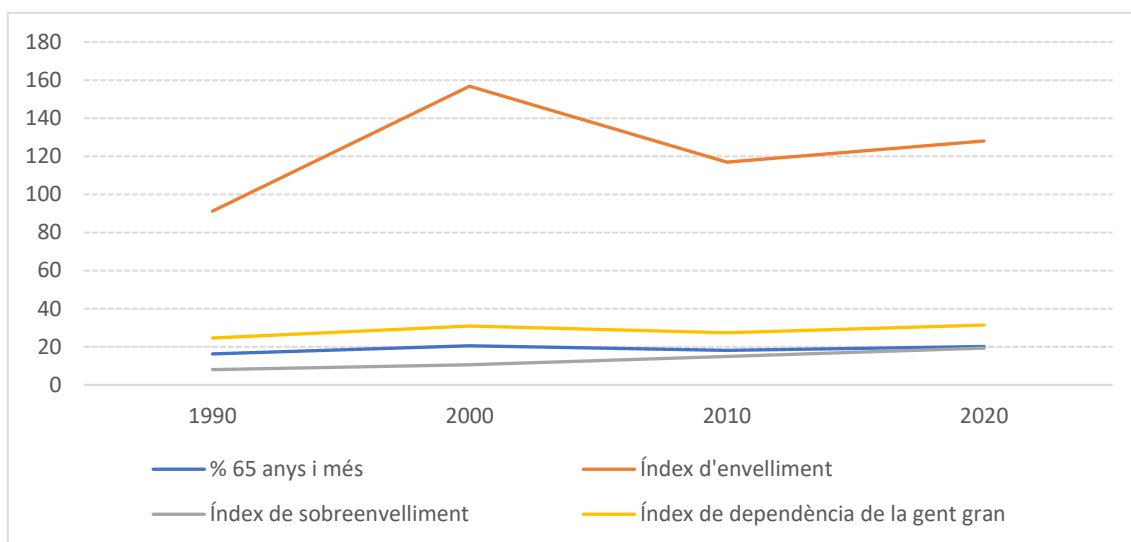
Comparada la piràmide de Catalunya amb la del Bages es constata el major envelliment del Bages a partir dels 80 anys, el major nombre de nenes i nens de 0 a 10 anys, i la resta de variacions són percentualment mínimes. No obstant, el Bages no està exempt de l'envelliment generalitzat que està patint Occident des de finals del segle XX. L'índex d'envelliment ha augmentat d'un 91,2% l'any 1990 a un 128,1% el 2020, passant per un 116,2% el 2012, incrementant-se així un total de 36,9 punts en 30 anys. Per altra banda, la població major de 65 anys ha variat del 16,4% l'any 1990 fins al 20,14% el 2020.

Taula 01: indicadors demogràfics bàsics de les persones majors de 65 anys residents a la comarca del Bages.

	Any	Bages	Catalunya
Població de 65 anys i més			
	1990	16,24%	13,82%
	2010	18,12%	17,30%
	2020	20,14%	18,96%
Taxa d'envelliment			
	1990	91,25%	73,50%
	2010	117,00%	107,40%
	2020	128,10%	124,20%
Taxa de sobre envelliment			
	1990	8,0%	8,2%
	2010	14,9%	13,7%
	2020	19,3%	17,1%
Índex de dependència de la gent gran			
	1990	24,6%	28,8%
	2010	27,3%	24,2%
	2020	31,4%	20,5%

Font: elaboració pròpia a partir del padró continu de l'IDESCAT.

Gràfic 01: representació dels principals indicadors demogràfics de la població major de 65 anys resident a la comarca del Bages

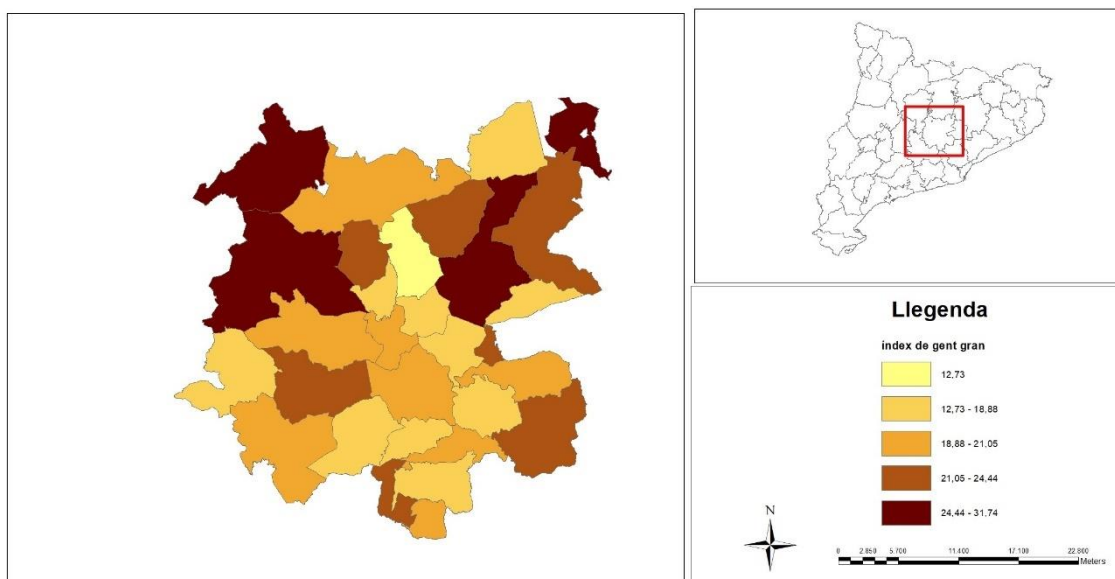
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del padró continu de l'IDESCAT.

A partir de les dades generades per l'Idescat es pot observar un increment de l'índex d'envelliment entre els anys 1996 i 2006, amb una consegüent disminució causada, principalment, per l'arribada de nous fluxos de població vinguda de fora l'Estat espanyol. Es tracta d'un període on el sector secundari es trobava molt actiu i el terciari en plena expansió. Aquest fet comportà un augment de la demanda de mà d'obra, sobretot de persones poc qualificades per a realitzar tasques manuals.

Un increment de l'índex d'envelliment i dependència de les persones grans genera la necessitat de dotar de recursos suficients tots els nivells de l'Administració per tal de millorar les condicions de vida d'aquest sector de la població. No obstant, els avenços científics que s'han produït en les últimes dècades en matèria de salut han ajudat a aplanar la corba referent a l'índex de dependència de les persones grans, proporcionant eines suficients per a desenvolupar una vida autosuficient.

En aquest sentit, esdevé de gran importància realitzar una aproximació descriptiva territorial i demogràfica per municipis amb l'objectiu d'observar on es concentra un nombre més elevat de persones grans (majors de 65 anys). D'aquesta manera es podrà saber quins Ajuntaments han de destinar més recursos a l'atenció d'aquest col·lectiu.

Mapa 01: percentatge de les persones grans (persones majors de 65 anys) per municipis del Bages. (2020)

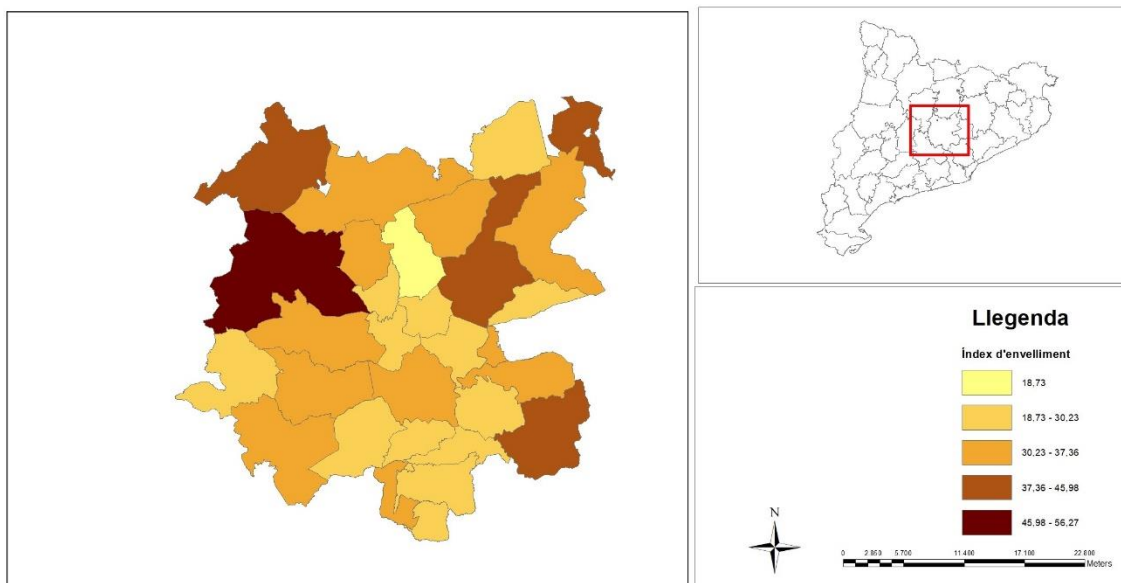

Font: elaboració pròpia amb GIS a partir de les dades de l'HERMES, Diputació de Barcelona.

A partir del mapa 01 es pot observar una variació municipal en el percentatge de persones grans residents al Bages. La zona nord de la comarca es caracteritza per tenir un elevat nombre de persones majors de 65 anys, sobretot els municipis de Cardona, Sant Mateu de Bages, Sallent i Sant Feliu Sasserra, tots ells amb un percentatge d'entre el 4% i el 5%. No obstant, destaca Castellnou del Bages per tenir una població relativament jove en comparació amb la resta del territori. Aquest fet és causat per l'obertura del centre per a joves migrants sols.

Per altra banda, si s'observa la taxa de dependència referent a les persones grans (majors de 65 anys), es pot comprovar que els resultats són bastants semblants. En aquells municipis on hi ha un percentatge més gran de persones majors de 65 anys, l'índex de dependència és més elevat.

Mapa 02: Índex de dependència de les persones grans residents a la comarca de Bages per municipis (2020)

Font: elaboració pròpia amb GIS a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

A partir de la territorialització de l'índex de dependència senil per municipis a la comarca del Bages es pot observar una clara coincidència amb aquells pobles i ciutats que tenen un percentatge major de persones grans residents. Tornen a aparèixer destacats Cardona, Sant Mateu de Bages, Sallent i Sant Feliu Sasserra.

En aquest sentit, es fa necessari parar atenció als conjunt de municipis que mostren un índex d'envelliment més elevat. Es tracta d'una dinàmica demogràfica que no ha deixat d'augmentar durant les últimes dècades i, segons les perspectives demogràfiques globals, no hi ha senyals que deixi d'incrementar-se.

Taula 02: variació percentual de l'estructura de la població resident a la comarca del Bages (2011 – 2020)

Edat	Homes	Dones	Total
De 0 a 4 anys	-19,45%	-19,78%	-19,61%
De 5 a 9 anys	5,34%	6,22%	5,77%
De 10 a 14 anys	21,58%	24,70%	23,08%
De 15 a 19 anys	25,29%	19,07%	22,30%
De 20 a 24 anys	6,95%	0,33%	3,63%
De 25 a 29 anys	-21,69%	-24,39%	-23,04%
De 30 a 34 anys	-41,46%	-34,00%	-37,90%
De 35 a 39 anys	-23,66%	-12,66%	-18,53%
De 40 a 44 anys	10,92%	21,07%	15,63%
De 45 a 49 anys	16,50%	10,61%	13,66%
De 50 a 54 anys	8,45%	3,27%	5,90%
De 55 a 59 anys	20,66%	24,19%	22,40%
De 60 a 64 anys	21,67%	21,73%	21,70%
De 65 a 69 anys	27,20%	15,22%	20,81%

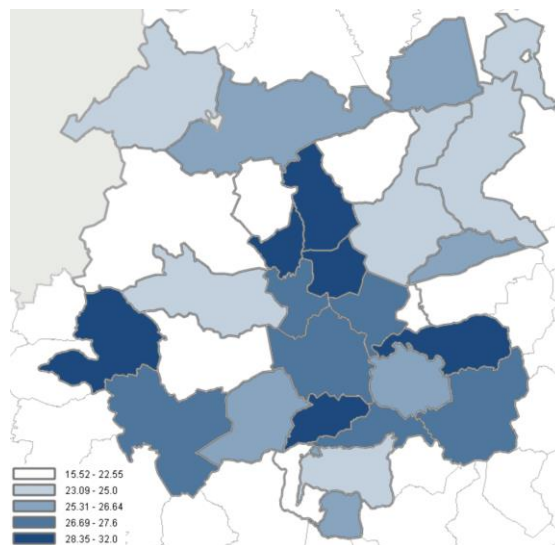
De 70 a 74 anys	37,28%	24,94%	30,40%
De 75 a 79 anys	-9,65%	-14,88%	-12,68%
De 80 a 84 anys	-10,72%	-16,37%	-14,22%
De 85 anys i més	44,44%	32,44%	36,21%
TOTAL	1,78%	2,22%	2,00%

Font: programari Hermes, Diputació de Barcelona, a partir del padró continu.

A partir de les dades recollides pel padró continu entre els anys 2011 i 2020 es pot observar, en general, una variació positiva molt elevada de les persones majors de 85 anys (36,21%), en contraposició d'una variació negativa del 37,90% de les persones d'entre 30 i 34 anys i un increment 30,4% de la població d'entre 70 i 74 anys.

Aquest fet mostra un augment generalitzat de l'índex de sobreenvelliment a la comarca del Bages. Per la seva banda, l'índex de dependència juvenil divideix la comarca en dues franges, i el Bages Sud, amb Manresa, tenen l'índex de dependència juvenil molt per sobre de la resta. Sorprenen les dades de Talamanca i d'Aguilar de Segarra, que tenen índexs molt alts, però es deu al càlcul sobre la totalitat de la seva població que, per tant, no és comparable a municipis molt més poblats com Sant Joan de Vilatorrada, que per l'interval que ocupa caldria afirmar que té menys població jove que els dos municipis ja esmentats.

Mapa 03: distribució per municipi de l'índex de dependència juvenil a la comarca del Bages (2020).

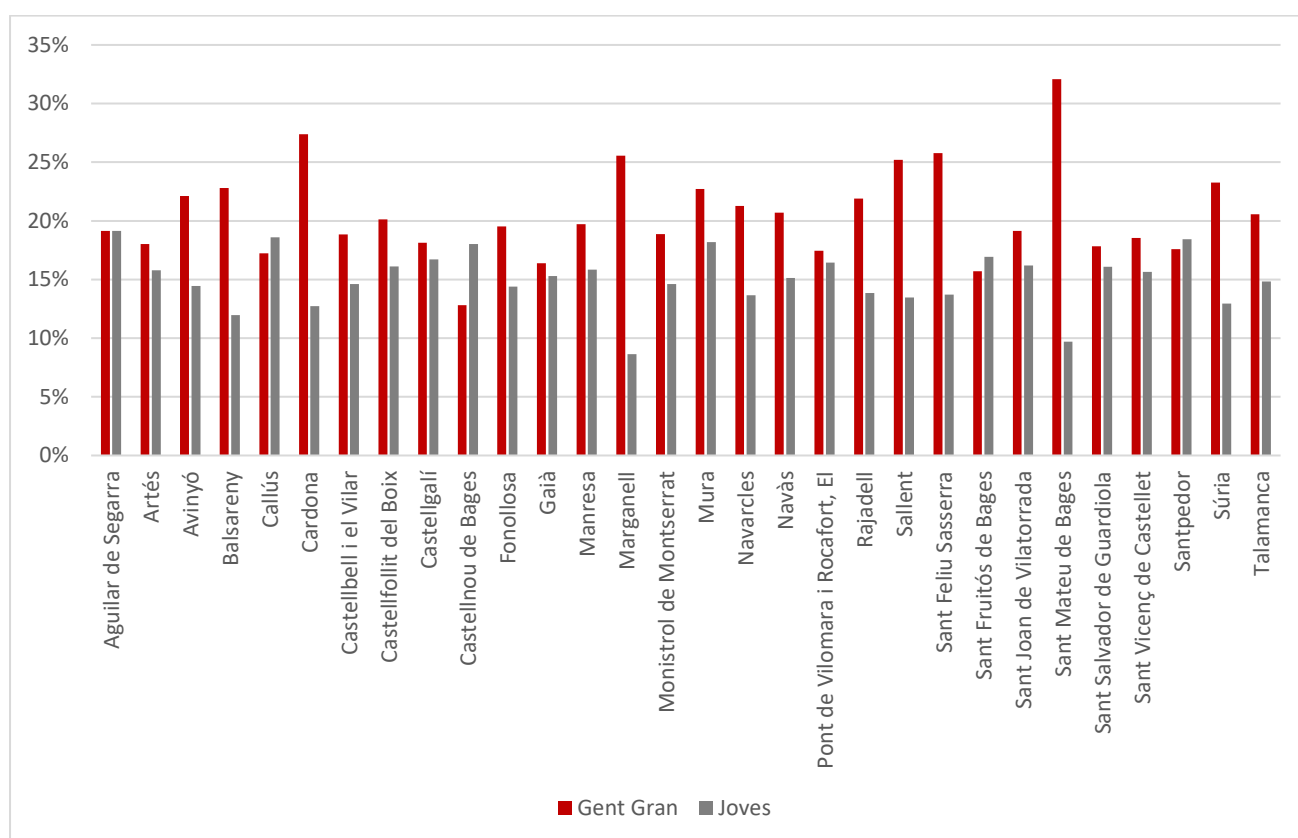

Font: Hermes de la DIBA, amb edició pròpia dels intervals

Es pot afirmar, doncs, que la població està desigualment distribuïda per la comarca en funció de la seva edat i, al seu torn, això té relació amb la mida dels municipis i la masculinització d'aquests. Cal tenir present, però, allò apuntat en l'apartat metodològic relatiu a la maledicció dels valors petits. En municipis amb pocs habitants, els percentatges, taxes i índex poden presentar variacions molt importants o valors elevats tot i poder representar un nombre de persones molt baix.

Per poder mostrar aquestes dades sobre l'edat de la població d'una manera més simple, es mostra tot seguit una gràfica que indica el percentatge de persones grans i persones joves respecte el total de la població en els diferents municipis de la comarca: aquells municipis que no demostren un índex elevat d'envelliment, com poden ser Castellgalí, Aguilar de Segarra, Santpedor o Sant Fruitós de Bages, sí que tenen un sobreenvelliment molt destacable. L'únic municipi que és aliè a aquestes tendències és Castellnou de Bages, ja que hi ha un centre de joves migrants i contribueix a rejuvenir la configuració poblacional.

Gràfic 02: percentatge de persones grans (65 anys i més) i joves (16-24 anys) respecte el total de la població per municipis de la comarca del Bages (2020)

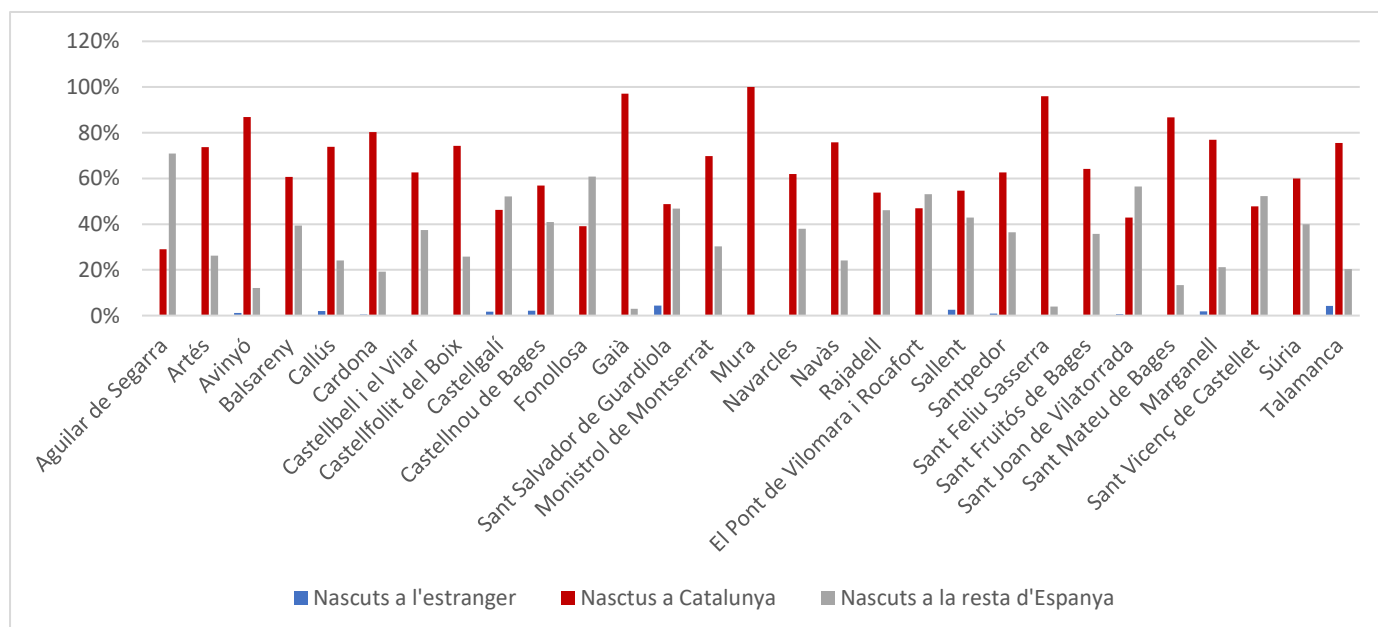
Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

Com es pot apreciar, la majoria de pobles tenen més percentatge de població gran que no pas jove, destacant Sant Mateu de Bages amb més d'un 32% de població major de 65 anys; també Cardona amb un 27,37% i Marganell amb un 25,56%. Per la seva banda hi ha Castellnou de Bages, amb una gran diferència, i per darrere Callús, Sant Fruitós de Bages i Santpedor que tenen més percentatge de persones joves que no pas de persones grans al municipi.

Origen de la població major de 65 anys

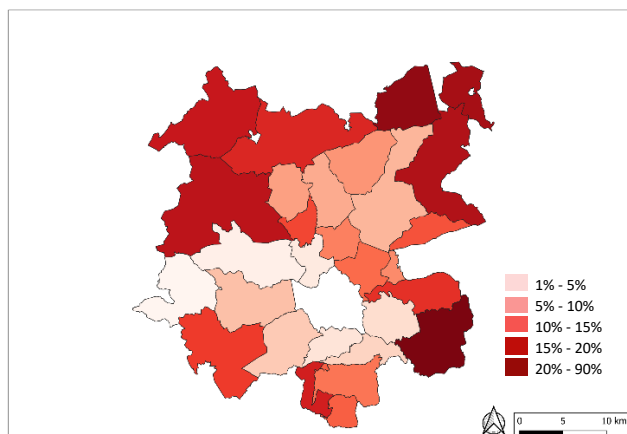
Conèixer l'origen de les persones grans a la comarca del Bages és important per saber en quines cultures s'han criat, així com també per entendre les oportunitats que han tingut al llarg de la seva vida a l'hora d'accedir a serveis bàsics com l'educació o la sanitat; de la mateixa manera que permet tenir un indicador de possibles trajectòries laborals i, per tant, d'accés a pensions de major o menor quantia, així com contributives o no contributives. Com bé s'esmenta més endavant, tenir un cert nivell educatiu afecta a l'envelliment actiu i l'esperança de vida, reduint o augmentant la dependència d'aquest col·lectiu de població, determinant en moltes ocasions el nivell d'ingressos.

Gràfic 03: persones majors de 65 anys segons procedència i municipi de residència, excepte Manresa. (2011).

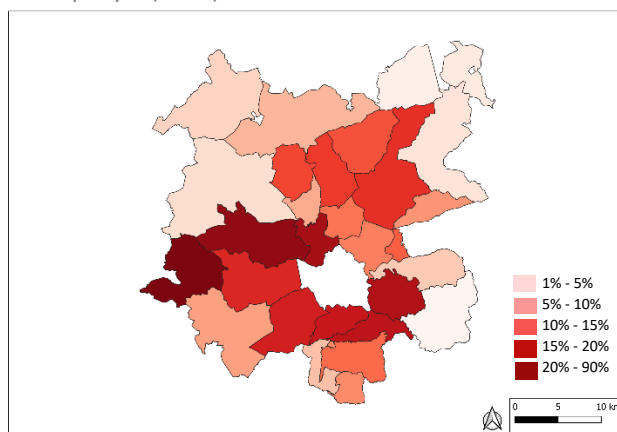
Font: elaboració pròpia a partir de les micro dades del Cens del 2011.

Mapa 04: població major de 65 anys nascuda a Catalunya. (2011).

Font: elaboració pròpia a partir de les micro dades del Cens del 2011.

Mapa 05: població major de 65 anys nascuda a la resta d'Espanya. (2011).

Font: elaboració pròpia a partir de les micro dades del Cens del 2011.

A partir de la representació territorial de la procedència de les persones grans es pot observar, en general, una marcada diferència entre el nord i el sud de la comarca. Els municipis del nord es caracteritzen per tenir elevats percentatges de població major de 65 anys nascuda a Catalunya mentre que, els del sud, són tot el contrari, es caracteritzen per tenir un elevat nombre de persones grans nascudes a altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

En aquest sentit, destaquen alguns municipis per tenir un elevat nombre de persones grans nascudes a la resta de l'Estat espanyol: Aguilar de Segarra (71%), Fonollosa (61%) i Sant Joan de Vilatorrada (57%). Es tracta de pobles on a mitjans del segle XX, a causa del seu teixit industrial, han tingut una demanda de mà d'obra elevada que ha generat un increment de la immigració vinguda de la resta d'Espanya.

Per altra banda, observant la població que resideix a la comarca a inicis de 2005 segons el seu lloc de naixement, s'intueix el paper del Bages com a receptor de fluxos migratoris durant tot el segle XX, que amb un volum elevat s'ha constituït com un dels principals elements del creixement de la comarca (veure figura 2). En alguns grups d'edat, la població nascuda a la resta d'Espanya arriba fins al 45% dels efectius presents a 2005.

A nivell municipal, el creixement de la població estrangera, a diferència del que succeeix entre la població amb nacionalitat espanyola, es produeix de manera sistemàtica en tots els municipis de la comarca. En canvi, en els municipis del nord del Bages, més Manresa, Mura i Sant Vicenç de Castellet, entre 1996 i 2005 es registra una pèrdua de població amb nacionalitat espanyola. En els tres darrers municipis, sumant-hi Avinyó, l'entrada de població estrangera compensa aquesta disminució, incrementant el nombre total de residents del municipi en la dècada considerada, en canvi, fins a vuit municipis, tot i l'arribada d'immigrants internacionals, hi domina la dinàmica negativa, amb una pèrdua de població entre 1996 i 2005 (Bayona i Carrasco, Valls i Fígols). Es tracta, doncs, d'un tipus d'immigració bastant recent, que s'ha anat incrementant des de principis del segle XXI.

Per entendre millor la immigració d'origen espanyol en les franges d'edat objecte d'estudi, és necessari anar a l'origen de les colònies industrials, les quals han estat un centre d'atracció de població. La construcció d'aquestes colònies a les valls del riu Llobregat, Cardener i Ter, principalment, van provocar un desplaçament de població d'unes zones, generalment rurals i provinents dels altiplans propers, cap a les noves zones industrials i de poblament que s'anaven configurant al llarg d'aquestes valls fluvials. Més endavant, però, la procedència de la mà d'obra que entrava a treballar a les diferents colònies es va anar diversificant tant a nivell espacial com temporal, augmentant el nombre de persones provinents d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol. Es mantenen, doncs, unes dinàmiques bastants semblants al conjunt de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB).

TAXA DE CREIXEMENT

El creixement de la població és la variació en el nombre d'individus d'una població d'éssers vius en un determinat període, usualment un any, com a resultat del balanç entre naixements i morts, així com del balanç entre immigrants i emigrants. Sovint s'expressa en taxes que poden ser positives o negatives.

Les dades de creixement de la població a la comarca del Bages que es mostren a continuació són elaborades per l'Institut d'Estadística de Catalunya, pel que fa als naixements i el Departament de Salut pel que fa a les defuncions, en col·laboració amb l'INE.

En aquest sentit, és important destacar que la taxa bruta de creixement total és el resultat del quocient entre la variació en els efectius d'una població, expressada com a diferència entre la xifra d'habitants inicial i final d'un període, i la població a meitat del període. S'expressa en tant per mil.

Per altra banda, la taxa bruta de creixement natural és el resultat del quocient entre el saldo natural, expressat com a diferència entre el nombre de naixements i el nombre de defuncions en un any determinat, i la població a meitat del període. S'expressa, també, en tant per mil.

Per últim, la taxa bruta de creixement migratori és el resultat del quocient entre el saldo migratori, expressat com a diferència entre el nombre d'immigracions i el nombre d'emigracions, en un any determinat i la població a meitat del període i, com els anteriors indicadors, s'expressa en tant per mil.

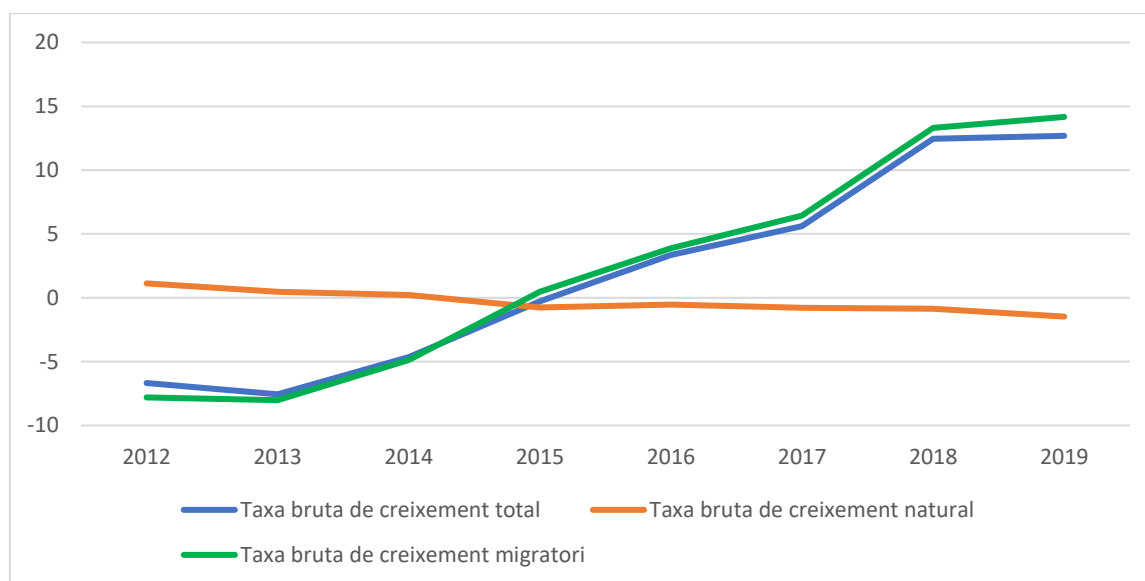
A més, a partir de l'any 2012, les estadístiques de naixements i defuncions incorporen els esdeveniments de població resident a Catalunya que han estat inscrits en altres comunitats autònomes.

Taula 03: taxa bruta de creixement total, taxa bruta de creixement natural i taxa bruta de creixement migratori a la comarca del Bages (2012-2019).

Any	Taxa bruta de creixement total	Taxa bruta de creixement natural	Taxa bruta de creixement migratori
2019	12,69	-1,47	14,17
2018	12,45	-0,85	13,3
2017	5,62	-0,79	6,45
2016	3,35	-0,54	3,89
2015	-0,29	-0,76	0,47
2014	-4,65	0,22	-4,87
2013	-7,56	0,46	-8,02
2012	-6,68	1,13	-7,81

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Gràfic 04: representació gràfica de la taxa bruta de creixement total, taxa bruta de creixement natural i taxa bruta de creixement migratori a la comarca del Bages (2012-2019).

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Un fet paradigmàtic, relacionat amb l'envelliment de la població i la disminució de la natalitat, és la taxa de creixement. Com es pot observar a la taula 03 i el gràfic 04, la taxa bruta de creixement total ha variat positivament en els últims nou anys, mentre que la taxa bruta de creixement natural manté una tendència a la baixa.

Des del 2012 fins al 2019, la taxa bruta de creixement total a la comarca a passat de -6,68 fins a 12,69, augmentant 6,01 punts. Una xifra semblant té la taxa bruta de creixement migratori, que s'ha incrementat també 6,36 punts. Si es compara amb la taxa natural de creixement, que no ha fet més que disminuir, es pot observar com el creixement demogràfic és degut a un creixement del nombre de persones nouvingudes, més que a un increment de la natalitat.

En aquest sentit, les xifres segueixen sent preocupants. L'envelliment progressiu de la població només està sent frenat per la vinguda de persones immigrades, la majoria d'origen extracomunitari, i no per l'augment de la natalitat, que segueix en baixada des principis de segle.

PROJECCIÓ DE POBLACIÓ

El creixement i la lenta però progressiva convergència entre els nivells de l'esperança de vida d'homes i dones han estat els trets més destacables en l'evolució de la longevitat, marcant les pautes de la mortalitat. Amb 80,4 anys d'esperança de vida al néixer per als homes i 85,9 per a les dones, l'any 2014, Catalunya se situava en la part més alta de l'esperança de vida dels països del món. Els guanys es concentren cada cop més a les darreres edats, essent la millora en la salut a partir dels seixanta cinc anys el component que més fa créixer l'esperança de vida (Blanes Llorens i Spikjer, 2009). El mateix any 2014 s'estimava que els homes de 65 anys viurien encara 19 anys més, mentre que les dones podien afegir 23,1 anys de vida. De seguir amb el ritme de creixement enregistrat des de l'any 2000, per cada any viscut s'afegeix 0,2 anys més de vida a partir dels 65 anys. Això ha estat, sens dubte, resultat tant de l'eficiència creixent del sistema sanitari com de canvis en determinats hàbits de la població (Domingo, 2016).

Amb l'objectiu de poder definir el futur demogràfic de la comarca, s'han realitzat una piràmide demogràfica a any 2018 i s'ha comparat amb una projecció de la població 20 anys després, a any 2038. Per a la seva composició s'han emprat dades el Cens de població realitzat per l'INE (2018) i les projeccions demogràfiques generades per l'IDESCAT. El Cens, les Estimacions de població i les Projeccions de població són fonts de caràcter estadístic que tenen per finalitat establir la sèrie de població resident en cada moment a Catalunya. El Padró d'habitants és una font amb finalitat administrativa i les seves xifres són declarades oficials pel Govern de l'Estat. Les xifres que s'obtenen del Padró són sistemàticament superiors a les que produeixen les Estimacions de població, en part perquè el Padró no recull prou exhaustivament les sortides cap a l'estranger. Les xifres de població projectada per als anys futurs s'hauran de comparar amb les altres fonts estadístiques: el Cens de població i les Estimacions de població. Una eventual comparació de les Projeccions de Població amb el Padró d'habitants haurà de tenir present la diferència existent entre ambdues fonts en l'any de partida.

La piràmide referent a la figura 02, de partida de les projeccions de població (base 2018) és la població estimada a 1 de gener de 2019, calculada a partir de la informació del Cens de població 2011 i del moviment demogràfic 2011-2017.

L'horitzó temporal de les projeccions a Catalunya és el 2061, mentre que per a les projeccions territorials és el 2038, com és el cas del Bages. Es considera que els resultats s'han de valorar sobretot pel que fa a mitjà termini (horitzó 2030), atès que l'evolució futura dels components del creixement, i en particular de la migració, és molt incerta.

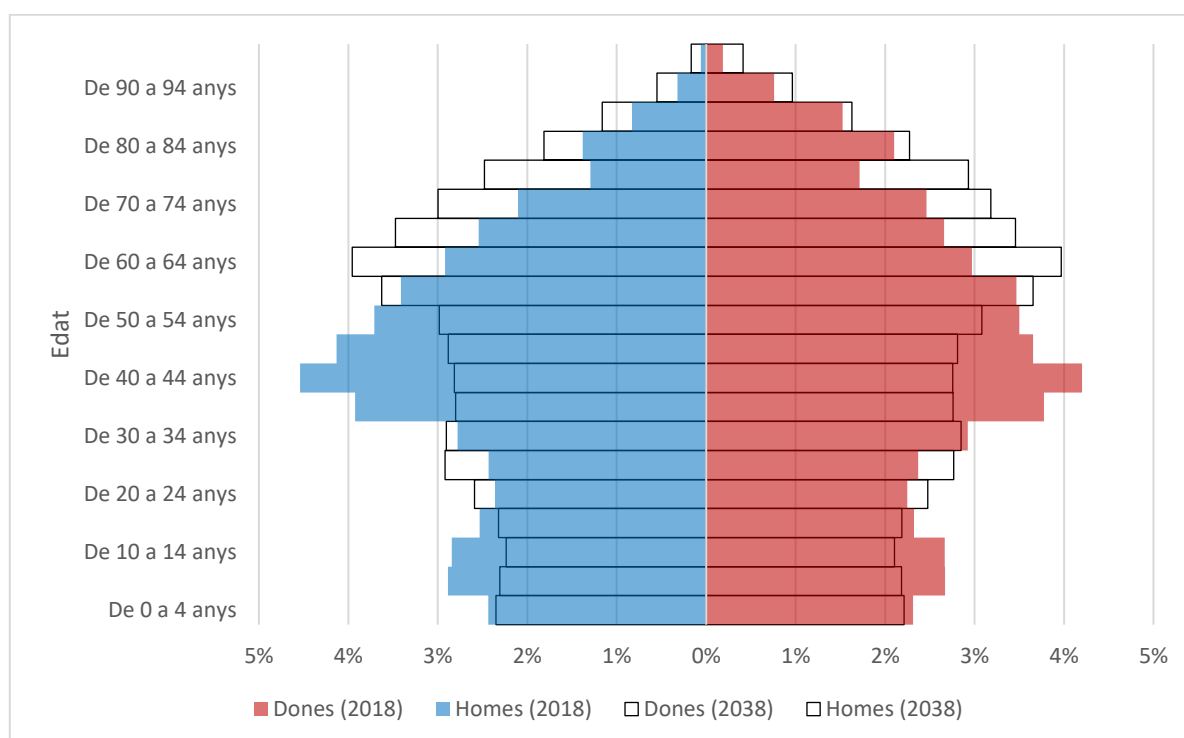
Respecte a l'evolució futura dels components, es consideren tres hipòtesis (alta, mitjana i baixa) per a cada un d'aquests components: fecunditat, esperança de vida, migració amb la resta d'Espanya, migració amb

l'estranger i migració interna. Pel que fa a l'actual estudi, s'ha decidit treballar només amb l'escenari mitjà, que suposa una combinació de fecunditat mitjana, esperança de vida mitjana i migració mitjana. Aquest escenari pretén reflectir l'evolució que es considera més probable del creixement i l'estructura demogràfica a Catalunya, d'acord amb les dades recents.

Per altra banda, els escenaris als i baix ofereixen la possibilitat d'avaluar els nivells de població màxima i mínima que podria presentar la comarca del Bages en el futur.

A la figura 02, es pot observar que la tradicional distància de l'esperança de vida entre homes i dones tendeix a escurçar-se (les barres d'homes i dones en els trams d'edat superior són més similars en la seva mida). Es tracta d'un fet que afecta el conjunt del Principat. Al 2000 era de gairebé 7 anys, al 2014 havia disminuït als 5,5, mentre que la diferència d'esperança de vida als seixanta cinc anys s'ha situat al voltant dels 4. Històricament, l'esmentada diferència reflectia en part un component biològic a favor de la genètica femenina i, en part, un de clarament social, també a favor de les dones que s'abstenien dels hàbits més perjudicials que feien minvar la salut i supervivència dels seus coetanis masculins. Avui, dins la millora continuada, l'adopció d'hàbits perjudicials per la salut entre les dones -especialment el tabaquisme-, i la correcció entre els homes, els acosta (Domingo, 2016).

Figura 02: piràmide demogràfica i projecció de població (escenari mitjà) al Bages entre els anys per a l'any 2038 (base 2018).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del padró continu de l'INE i les projeccions poblacionals de l'IDESCAT.

A partir de la projecció de població (base 2018) es pot observar un clar envelliment general, amb elevats increments de població de més de 65 anys. Destaca la feminització de la població a partir dels 80 anys, tot i que l'augment és més pronunciat pel que fa als homes que a les dones. Com s'ha explicat anteriorment, hi ha un increment de l'esperança de vida dels homes i, en conseqüència, un decreixement de la distància entre ambdós sexes.

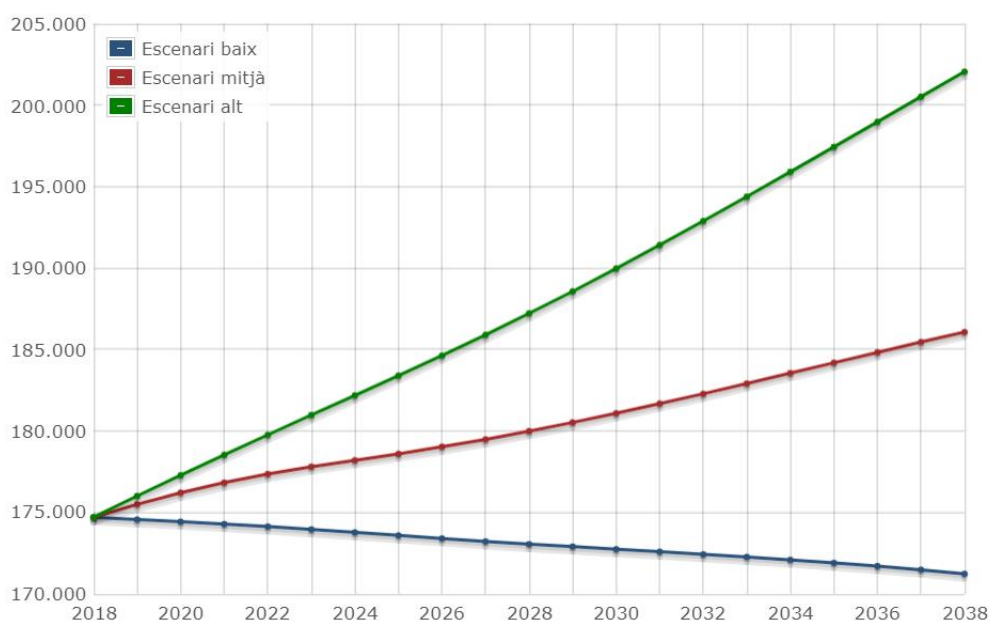
Per altra banda, la franja de població d'entre 30 i 50 anys està previst que disminueixi de forma molt significativa. La població d'entre 35 i 39 anys l'any 2018 era de 13.591 habitants, mentre que pel 2038 l'escenari mitjà projecta que el nombre d'habitants d'aquesta edat baixarà fins als 10.347 hab. Mentre que la població d'entre 75 i 79 anys l'any 2018 era de 5.311 hab. i la previsió per al 2038 és que augmenti fins als 10.072 hab., gairebé el doble. Es veu clarament, doncs, la continuïtat del procés d'envelliment i sobreenvelliment que pateix i seguirà patint la comarca durant els propers anys.

També destaca el grup d'entre 5 i 15 anys, que pateix un decreixement bastant important, en contraposició amb els grups d'edat que es troben al capdamunt de la piràmide. Aquest fet és causat, principalment, per la baixa natalitat dels últims anys.

En aquest sentit, la previsió d'increment de població d'entre 20 i 35 anys és causada, principalment, per una projecció migratòria de saldo positiu. Durant les últimes dècades la immigració a la comarca del Bages a seguit en augment. És per aquest motiu que en l'anterior apartat s'ha distingit entre taxa de creixement natural, taxa bruta de creixement total i taxa bruta de creixement migratori. L'última és la que fa que l'envelliment a la comarca no sigui tant greu en relació a la resta del Principat.

De fet, en la darrera dècada, en els anys compresos entre 1996 i 2006, la comarca del Bages ha vist incrementar de forma considerable la seva població en més d'un 10%, passant dels 152.586 residents empadronats en el Padró de Població d'1 de maig de 1996, als 173.236 d'1 de gener de 2006. En aquest creixement, xifrat en 20.650 persones, la irrupció de la immigració internacional hi ha desenvolupat un paper primordial. De fet, és en els darrers cinc anys on el creixement de la immigració internacional ha estat més notable, que creix de manera més significativa la població comarcal, guanyant la comarca divuit mil nous habitants. Des de 1996 ençà els residents amb nacionalitat estrangera del Bages han vist multiplicar gairebé per deu el seu nombre, dels 1.243 de 1996 als 12.244 de gener de 2005, amb onze mil nous residents, que a grosso modo han representat dues terceres parts del creixement poblacional de la comarca fins a gener de 2005 (Bayona i Carrasco, Valls i Fígols, 2006).

Gràfic 05: població projectada a 1 de gener segons l'escenari (base 2018). Bages. 2018-2038.

Font: IDESCAT. Projeccions de població (base 2018).

A partir del gràfic 05, es pot observar que les projeccions d'escenari mitjà i alt destaquen per mostrar un increment de la població bastant elevat. Pel que fa al primer, passa de 175.000 habitants a la comarca l'any 2018 a 186.072 l'any 2038. L'escenari alt projecta dades més elevades encara, arribant fins a l'estimació de 202.054 habitants a la comarca del Bages el 2038.

Aquest fet és degut, principalment, a l'increment continuat de la taxa bruta de creixement migratori, com bé s'ha explicat anteriorment. No obstant, aquest fet no implica un rejuveniment general de la població, un eixamplament de la piràmide demogràfica, ja que les perspectives d'envelliment superen amb escreix aquest augment fruit de la immigració, com bé es pot observar a les figura 02.

D'aquesta manera, la demografia de la comarca de Bages, a l'igual que la catalana, depèn majoritàriament dels fluxos migratoris. Fet que comporta una certa incertesa a l'hora de realitzar estudis sobre l'envelliment.

Aquestes dades, doncs, plantegen reptes a les administracions locals de la comarca, com el Consell Comarcal del Bages. És important implementar polítiques públiques que redueixin l'índex de dependència de les persones grans, és a dir, cal fer front a la vulnerabilitat d'aquest sector poblacional.

Per altra banda, és necessària una estratègia conjunta a nivell comarcal per a desenvolupar polítiques que evitin una generalització del sobreenvelliment a d'altres municipis del territori, que en un futur començaran a tenir valors elevats de població molt envellida. És necessari, doncs, estar preparats per afrontar un increment

de la demanda en els serveis bàsics de prestació municipal. A més, també caldrà millorar la col·laboració multinivell a l'hora de gestionar serveis públics adreçats a aquest grup poblacional més vulnerable.

En aquest sentit, es fa necessari tenir en compte l'oferta actual de places de residències, centres de dia i altres equipaments per a les persones grans. Durant els processos de participació realitzats a Manresa s'han detectat algunes mancances de recursos en aquest aspecte. Hi ha més demanda que oferta i la quantitat de places disponibles s'està quedant curta. És important començar a preparar-se de cara al canvi demogràfic dels propers anys.

LES CONDICIONS D'EXCLUSIÓ SOCIAL I VULNERABILITAT ECONÒMICA DE LES PERSONES GRANS AL BAGES

El procés d'envelliment pot comportar canvis físics i cognitius, la competència del qual i les reserves d'energia de què disposa disminueixen progressivament; amb la qual cosa esdevé més vulnerable i augmenten les seves dificultats per desenvolupar el propi model de vida. Aquesta transformació no té lloc únicament al final de la vida, sinó que és el resultat de mecanismes biològics continus que se succeeixen a ritmes diferents i hi influeixen factors intrínsecs i factors extrínsecs com ara l'educació, l'estatus socioeconòmic, la geografia o l'ambient. Tot això succeeix en un context social centrat en l'autonomia de la persona i en la llibertat per prendre decisions per si mateixa, d'acord amb els valors i les preferències de cadascú (Casado, Rodríguez i Vilà, 2016). Amb l'actual mode de producció, els factors econòmics i socials esdevenen cabdals per entendre la vulnerabilitat de les persones majors de 65 anys.

A partir dels anys 70, amb el final de l'Estat del Benestar a la majoria de països Occidentals i el començament del procés de financiarització de l'economia global, les desigualtats socioeconòmiques han seguit augmentant en contraposició amb el percentatge de despesa pública de les administracions públiques. La tendència privatitzadora de les últimes dècades ha provocat una menor accessibilitat a molts serveis essencials per part d'aquells sector de la societat més vulnerables, com són, en aquest cas, les persones majors de 65 anys. L'increment de la dependència en termes de mobilitat, activitats socials i salut, entre d'altres, ha coincidit amb una situació generalitzada de manca de recursos i diners a l'Administració Pública. Aquest fet ha provocat un increment en la quantitat de població que es troba actualment per sota el llindar de la pobresa.

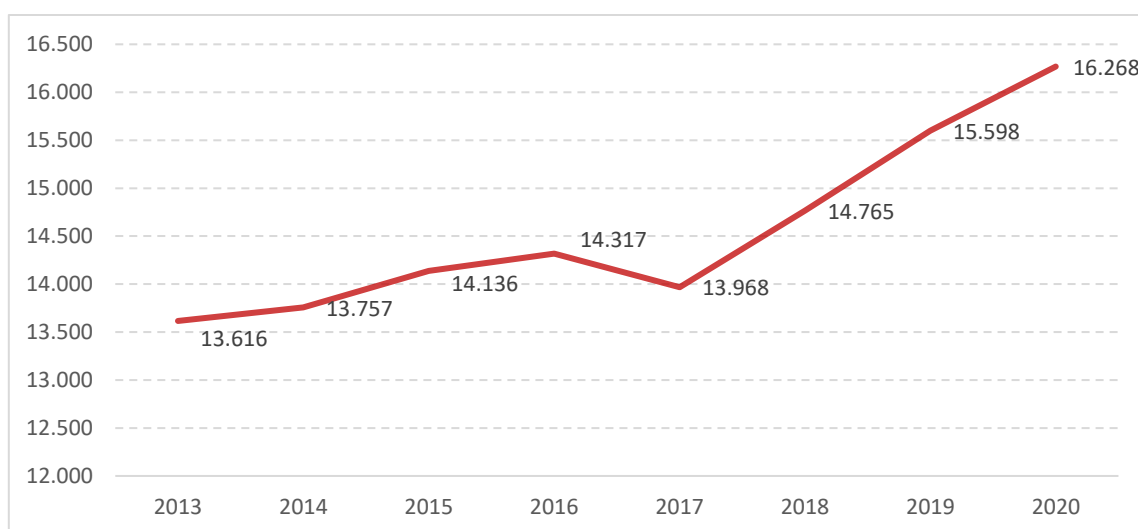
No obstant, en termes socioeconòmics, un dels canvis més rellevants que s'han constatat en els darrers anys entre la població gran en el context espanyol ha estat la millora progressiva del seu benestar relatiu, és a dir, en relació a la resta de població (Perez Díaz, 2003). Hi ha símptomes evidents en aquest sentit que es reflecteixen en la transformacions dels tipus de llars, com ara la reducció de llars de tres generacions o de llars polinuclears associats a l'acolliment familiar de persones grans dependents. També és molt freqüent observar com darrerament és més aviat la població més jove qui depèn en major mesura de la població gran (Antón-Alonso, Porcel i Cruz, 2019).

INGRESSOS ECONÒMICS DE LA POBLACIÓ DE MÉS DE 65

La participació econòmica, la seguretat social i el recolzament familiar són les principals fonts d'ingressos de la persones grans. La importància relativa de cada mecanisme canvia d'un país a un altre segons el grau de desenvolupament econòmic i institucional, les característiques del mercat laboral i l'etapa de transició demogràfica.

A Catalunya la renda neta anual de les persones majors de 65 anys ha anat en augment durant els últims 8 anys. L'any 2013 la renda mitja anual era de 13.616€, el 2018 de 14.765€ i el 2020 va arribar als 16.268€. El valor de la renda s'ha incrementat un 16,3% de mitja arreu de Catalunya.

Gràfic 06: variació de la renda neta mitja anual de les persones majors de 65 anys residents a Catalunya (2013-2020).

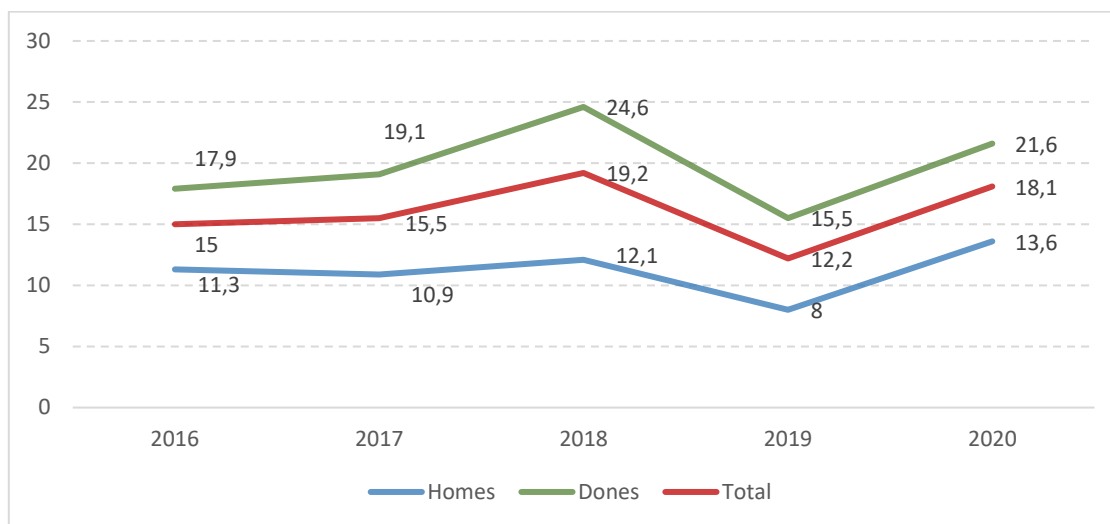

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE i de l'IDESCAT.

Una de les raons que explica la situació econòmica dels "nous" jubilats és l'augment de la proporció de població beneficiària de pensions contributives. Durant els darrers anys, la proporció de població de 65 anys i més beneficiària d'una pensió de jubilació contributiva ha anat augmentant lleugerament.

Tanmateix, tot i que les pensions contributives s'hagin incrementat durant els últims anys, la taxa de risc de pobresa general i, en concret, de les persones majors de 65 anys, no ha parat d'incrementar-se. L'any 2016 estava en el 15,05%, mentre que el 2020 va arribar fins al 18,1%.

Gràfic 07: variació de la taxa de pobresa per a les persones majors de 65 anys residents a Catalunya segons sexe. (2016-2020).

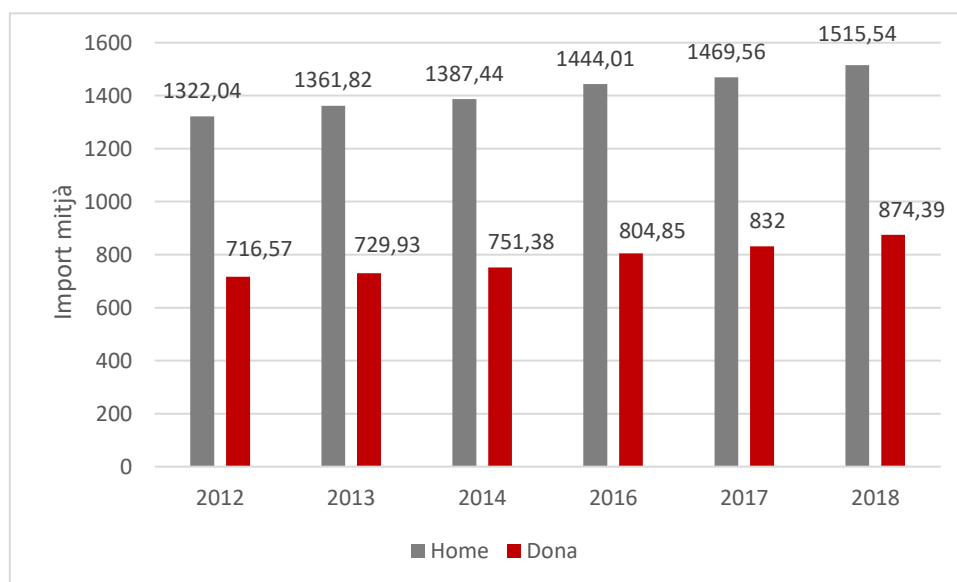
Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

En el gràfic 07 es pot observar una davallada de la taxa de pobresa de les persones grans arreu de Catalunya entre els anys 2018 i 2019, segurament causada per una època de benestar econòmic i l'augment de les pensions, seguida d'un increment a partir del 2019. Aquest augment de la pobresa segurament és una de les moltes conseqüències de la covid-19. Moltes persones grans van haver d'afrontar situacions familiars difícils, amb diverses persones properes a l'atur o en situacions econòmiques complicades. Un dels fenòmens més recurrents és d'ajudar a nivell econòmic als i les filles.

La diferència per sexe en els ingressos econòmics de les persones majors de 65 anys és molt notable. En aquest cas, tot i que ambdues taxes de pobresa mantenen el mateix augment percentual, existeix una quantitat major de dones grans en risc de pobresa en comparació als homes. Des de l'any 2016 la diferència s'ha mantingut constant al voltant del 8%. Per tant, es pot afirmar que, a Catalunya, existeix una feminització de la pobresa entre la població envellida. Per a reduir aquesta variació es fa necessari implementar polítiques redistributives amb una intervenció multinivell, des dels Ajuntament i els Consells Comarcals fins la Generalitat de Catalunya.

Per altra banda, si s'observa l'import mitjà de les pensions contributives de jubilació a tot el Principat, també es podrà veure una constant desigualtat entre sexes que perdura al llarg dels anys. Dades que es repeteixen a totes les comarques de Catalunya.

Gràfic 08: Import mitjà de les pensions retributives a Catalunya per sexe i any (2012-2018).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat.

Tot i que l'import mitjà de les pensions contributives de jubilació s'ha incrementat en els últims anys, la diferència entre els homes i les dones ha continuat igual. El 2012 les persones de sexe femení cobraven una mitjana de 716,57€, mentre que les de sexe masculí adquirien una mitjana de 1.322,04€, un 54,2 % més. El 2018 la pensió de les dones se situava en 874,39€, mentre que la dels homes estava en els 1.515,54€. En aquest cas, la diferència és del 57,69%, un 3,49 % més que 6 anys abans.

Es tracta de dades que, tot i representar el conjunt del Principat, es reproduïxen en gairebé la totalitat de les comarques catalanes, incloent-hi el Bages. Aquest fet planteja un gran repte a les administracions públiques del territori. Una feminització de la pobresa i de l'envelliment comporta un increment dels nivells de dependència, sobretot el de les dones grans.

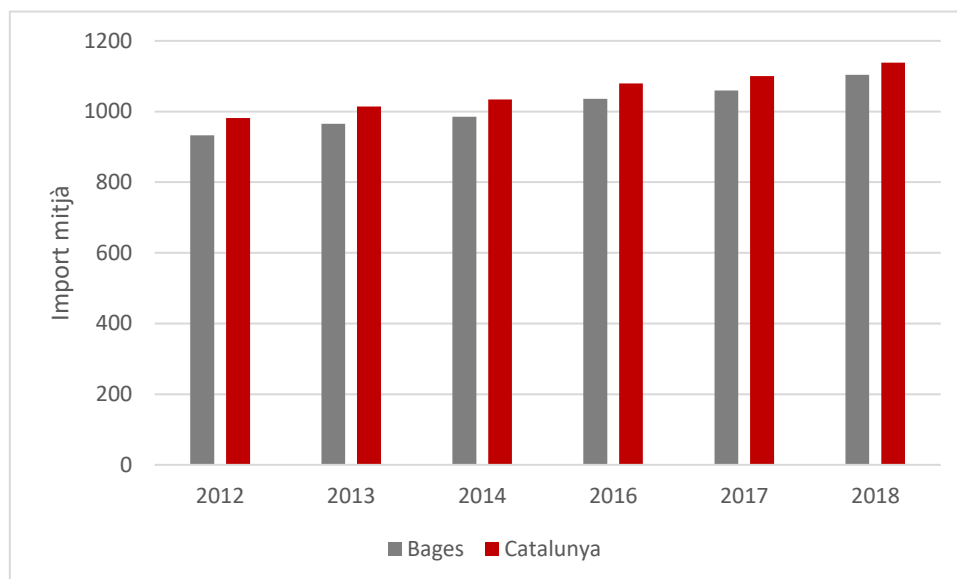
Pel que fa a la situació econòmica de les persones majors de 65 anys residents al Bages, es pot observar que la tendència en els ingressos és molt semblant a la resta de Catalunya. Per veure-ho millor, s'ha desglossat l'import de les pensions mitjà per municipis del Principat, agrupant els de la comarca del Bages i traient la capital, Manresa, per tal de no interferir en els resultats finals.

Taula 04: import mitjà de les pensions de jubilació de la població resident a la comarca del Bages, exceptuant Manresa (2012-2018).

Any	Import mitjà
2012	932,8
2013	965,2
2014	984,9
2016	1.036,10
2017	1.059,30
2018	1.103,60

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Generalitat de Catalunya.

Gràfic 09: Variació anual de l'import mitjà de les pensions contributives per jubilació a Catalunya i al Bages (2012-2018).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat.

L'any 2012 la pensió mitjana al Bages es situava en 932,8€. El 2018 aquesta xifra va augmentar fins als 1.103,60€ de mitjana. Aquest fet és causat, principalment, per l'arribada a l'edat de jubilació d'una generació més formada i amb un major nombre d'anys cotitzats. A la resta de Catalunya, la pensió contributiva mitjana a desembre del 2017 va superar per primer cop els mil cent euros i es va situar als 1.100,41€, xifra que representà un augment anual del 3,7%, segons l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Actualment, al Principat, la pensió mitjana per jubilació se situa en 1.211€. En aquest sentit, la comarca del Bages es troba per sota la mitjana catalana pel que fa a l'increment de pensions.

De fet, durant els processos de participació es va detectar un increment de les persones grans sol·licitants d'ajudes econòmiques. Una de les preocupacions que han sorgit es troba entorn la participació econòmica de

“El cost de la vida s’ha incrementat més que les pensions i moltes famílies encara no han sortit de la última crisi. Això fa més vulnerables a les persones grans, que han d’ajudar econòmicament els seus fills i filles.”

moltes persones grans en l’economia familiars dels seus descendents. Cuidar dels/les fills/es i els/les néts/es comporta despeses importants, que molts cops costen d’assumir només amb l’ingrés de les pensions.

Arrel de la crisi de la Covid-19 i amb els deutes pendents de l’anterior crisi financera del 2008, la situació econòmica de moltes famílies del Bages ha hagut de dependre de les pensions dels més grans.

En general, les dades mostren un descens de la taxa de risc de pobresa de la persones grans que s’acostuma a atribuir al manteniment de les pensions, però això no vol dir que la persones grans hagi vist incrementada la seva capacitat adquisitiva. El descens s’explica sobretot per la davallada del llindar de pobresa i per l’enfonsament de la resta de la població, no per la millora de la situació de les persones grans.

Segons l’informe INSOCAT per a la millora de l’acció social (2016)² cada vegada cal ser més pobre per ser considerat oficialment pobre (el llindar de risc de pobresa l’any 2015 se situa en 9.667,3 euros, inferior als 10.090,8 euros de 2009). L’encariment de la vida no va acompanyat d’un increment de les pensions, per la qual cosa la situació de pobresa de la persones grans no millora. D’altra banda, segons dades d’entitats del tercer sector, les persones grans esdevenen un puntal necessari en molts nuclis familiars: hi ha famílies que compten amb les pensions dels avis per fer front a despeses bàsiques com l’habitatge o l’alimentació.

La persones grans també es veu afectada per la pobresa energètica. El 6% de les persones de 65 anys i més tenen problemes per mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada, un percentatge que, tot i ser inferior al de la població total, s’ha duplicat des de 2013.

El deteriorament de l’estat de salut física i mental que comporta l’envelliment, especialment en les dones, es pot veure agreujat en un context de crisi econòmica per les dificultats que pateixen els entorns familiars de les persones grans. En una edat en què s’hauria de poder gaudir de la jubilació, moltes persones grans han de

“Moltes persones grans han de donar una part de la pensió als seus fills i filles per a que puguin arribar a final de mes. Això els fa més vulnerables.”

fer front a responsabilitats com la cura d’altres adults (els seus pares, fins i tot) o dels néts per ajudar els seus fills.

De fet, aquesta va ser unes de les reflexions que van sortir als tres processos de participació realitzats. El manteniment

² Informe INSOCAT per a la millora de l’acció social. Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu. Núm. 7. Gent gran: pobresa i vulnerabilitat. (2016). Entitats Catalanes d’Acció Social.

econòmic de les persones descendents és una càrrega i fa encara més vulnerables les persones grans.

En una edat en què s'hauria de poder gaudir de la jubilació, moltes persones grans han de fer front a responsabilitats com la cura d'altres adults (els seus pares, fins i tot) o dels néts per ajudar els seus fills. La crisi ha tingut greus efectes sobre les polítiques públiques i la repercussió de les retallades s'ha notat fortament en les prestacions de dependència. La més important del RD 20/2012¹ és la que posposa durant tres anys l'entrada al sistema de les persones en situació de dependència moderada (grau 1).

Altres mesures incideixen en l'oferta de les prestacions disminuint la intensitat dels serveis (menys hores d'ajuda domiciliària, menys hores de centre de dia) i indirectament reduint la qualitat dels serveis institucionalitzats (no exigència dels nivells professionals establerts, congelació de les plantilles de personal, etc.).

La disminució dels pressupostos incideix en la reducció o el manteniment de les places, mentre el nombre de persones beneficiàries augmenta. Les prestacions monetàries també s'han vist afectades en rebaixar-ne l'import, suprimir la bonificació de la quota de la Seguretat Social del cuidador/a familiar i aprovar una moratòria durant dos anys del pagament de les noves prestacions de cuidador/a familiar. L'increment dels copagaments ha afectat directament la butxaca dels usuaris, mentre que la disminució de l'aportació del nivell mínim per part de l'Estat ha afectat les finances autonòmiques (Entitats Catalanes d'Acció Social, 2016).

NIVELL D'ESTUDIS I ENVELLIMENT SALUDABLE

És sabut que un major nivell educatiu comporta un major nivell d'ingressos o capacitat econòmica. Al juliol del 2020 es va realitzar un estudi pel projecte ATHLOS³, destinat a identificar els factors que porten cap un envelliment saludable i amb qualitat de vida, és a dir, tot allò que dona la oportunitat de realitzar un envelliment actiu. La investigació analitza les múltiples factors associats a la salut (capacitats físiques, salut mental malalties cròniques, dèficits sensorials, etc...) en una mostra de més de 140.000 persones grans d'arreu del món.

El treball presenta evidències que les persones grans amb alt nivell educatiu (amb educació universitària) tindrien fins a 10 punts de salut més (sobre una escala de 100 punts) que una persona gran de la seva mateixa edat que tingui baix nivell educatiu. Així mateix, una persona amb alt nivell d'ingressos podria presentar més de 8 punts de nivell de salut que una persona amb baix nivell d'ingressos de la seva mateixa edat.

³ ATHLOS consortium. (2020). Education and wealth inequalities in healthy ageing in eight harmonised cohorts in the ATHLOS consortium: a population-based study.

Així mateix, una persona amb major nivell educatiu pot tenir més recursos i major conscienciació per poder resoldre les seves necessitats de salut abans, evitant així un agreujament en la problemàtica que li esdevenia. Per tant, això derivaria en major qualitat de vida i benestar. Per tot això, els investigadors destaquen com essencial que hi hagi un compromís per part dels estats a proporcionar eines educatives a la població, no exclusivament pels efectes que pot tenir en l'economia d'aquest país, sinó també en la salut a llarg termini.

Al Bages la situació és bastant semblant a la resta del Principat. Es pot observar una diferència en el nivell de formació pel que fa a les diverses generacions que arriben a l'edat de jubilació. Actualment, hi ha una dicotomia que pot generar desigualtat entre edat, tant a la comarca del Bages com a la resta de Catalunya.

Per una banda, hi ha el grup de persones grans que han viscut en condicions econòmiques complicades – postguerra, dictadura i transició – i, per l'altra, el col·lectiu anomenat *baby-boom* que arriba ara a l'edat de jubilació, els quals han tingut més accessible els estudis.

Taula 05: població major de 65 anys segons nivell d'estudis i municipis de residència (excepte Manresa).

Municipi	Sense estudis	Estudis secundaris	Estudis superiors
Aguilar de Segarra	100%	0%	0%
Artés	69%	26%	6%
Avinyó	63%	32%	5%
Balsareny	66%	31%	3%
Callús	67%	27%	6%
Cardona	74%	21%	5%
Castellbell i el Vilar	75%	20%	5%
Castellfollit del Boix	85%	15%	0%
Castellgalí	66%	29%	5%
Castellnou de Bages	64%	31%	5%
Fonollosa	65%	35%	0%
Gaià	76%	24%	0%
Sant Salvador de Guardiola	57%	39%	4%
Monistrol de Montserrat	61%	37%	2%
Mura	67%	15%	19%
Navarcles	75%	23%	2%
Navàs	62%	35%	3%
Rajadell	53%	34%	13%
El Pont de Vilomara i Rocafort	69%	30%	1%
Sallent	68%	29%	4%
Santpedor	77%	20%	3%
Sant Feliu Sasserra	62%	33%	5%
Sant Fruitós de Bages	60%	33%	6%
Sant Joan de Vilatorrada	72%	27%	1%
Sant Mateu de Bages	72%	26%	2%

Marganell	28%	67%	6%
Sant Vicenç de Castellet	69%	27%	4%
Súria	73%	21%	6%
Talamanca	35%	52%	13%

Font: elaboració pròpia a partir de les micro dades del Cens del 2011.

És necessari destacar algunes mancances de les dades exposades a la taula 05. L'any de realització de l'enquesta és el 2011, fet que treu valor a l'anàlisi per l'elevada distància temporal amb l'actualitat. Per altra banda, el fet de tractar-se de dades agregades a nivell municipal i de ser una mostra a nivell estatal, provoca que hi hagi alguns municipis petits sense dades o amb resultats que no representen la realitat, com és el d'Aguilar de Segarra. No obstant, s'ha considerat adient realitzar la taula amb l'objectiu de mostrar el nivell d'estudis de les persones grans a la comarca del Bages, que, tot i la diferència d'anys, segueix representant de manera objectiva l'estat actual del col·lectiu poblacional.

En primer lloc, es pot observar un percentatge molt elevat en la gran majoria de municipis de la comarca de persones majors de 65 anys sense estudis (l'indicador seleccionat inclou els estudis primaris). Destaquen pobles com Castellfollit de Boix (85%), Santpedor (77%) i Gaià (76%). Aquest fet és causat, principalment, per tractar-se de zones de predomini rural, amb molta agricultura, caracteritzades per una poca accessibilitat als estudis a nivell històric.

En segon lloc, referent al percentatge de població amb més de 65 anys que té estudis secundaris, destaquen els municipis de Marganell (67%), Talamanca (52%), Sant Salvador de Guardiola (39%) i Monistrol de Montserrat (37%).

Per últim, el percentatge de persones grans amb estudis superiors a la comarca és pot significatiu en general, no hi ha cap municipi que destaquí. Aquest fet és degut, en part, per la mobilitat de les persones amb majors estudis a la ciutat, on el sector predominant és el de serveis, on, normalment, es requereixen estudis superiors, a diferència de les zones on hi predomina el primer i el segon sector.

En conclusió, el Bages es caracteritza per ser una comarca amb un elevat percentatge de persones grans amb pocs estudis, fet que obliga a les institucions a adaptar la implementació de les polítiques públiques d'envelliment actiu a aquesta realitat. Tot i que, passats 10 anys, aquestes dades canviaran dràsticament, es fa necessari tenir en compte aquesta generació, molts dels quals representen el sector de la població major de 80 anys.

HABITATGE I PERSONES GRANS

El dret a un habitatge digne constitueix un dret bàsic dins el conjunt de necessitats de l'ésser humà i, per tant, la violació d'aquest dret impedeix qualsevol possibilitat de desenvolupar una vida digna.

El problema de l'habitatge, entès bàsicament com un problema de desigualtat social, afecta molt especialment a determinats col·lectius com els immigrants, els joves i la persones grans. A Catalunya, entre els col·lectius més necessitats en termes d'habitatge, destaca el grup de persones grans per tres circumstàncies principals: el procés d'envelliment de la població catalana, les precàries condicions socioeconòmiques de la tercera edat i les necessitat tipològiques, sanitàries assistencials específiques que genera la progressiva pèrdua de les facultats físiques, psíquiques que pot acompanyar el procés d'envelliment (Bosch, 2009).

Els problemes residencials de la persones grans es poden estructurar en grans grups: els problemes d'accessibilitat i mobilitat; els infrahabitatges i les necessitat de rehabilitació; els problemes vinculats al règim de lloguer; i les dificultats d'accessibilitat econòmica.

Tanmateix, al Principat la major part d'habitatges on hi viuen persones de més de 65 anys, tot i no estar rehabilitat, són de propietat, fet que garanteix una mínima seguretat residencial i econòmica.

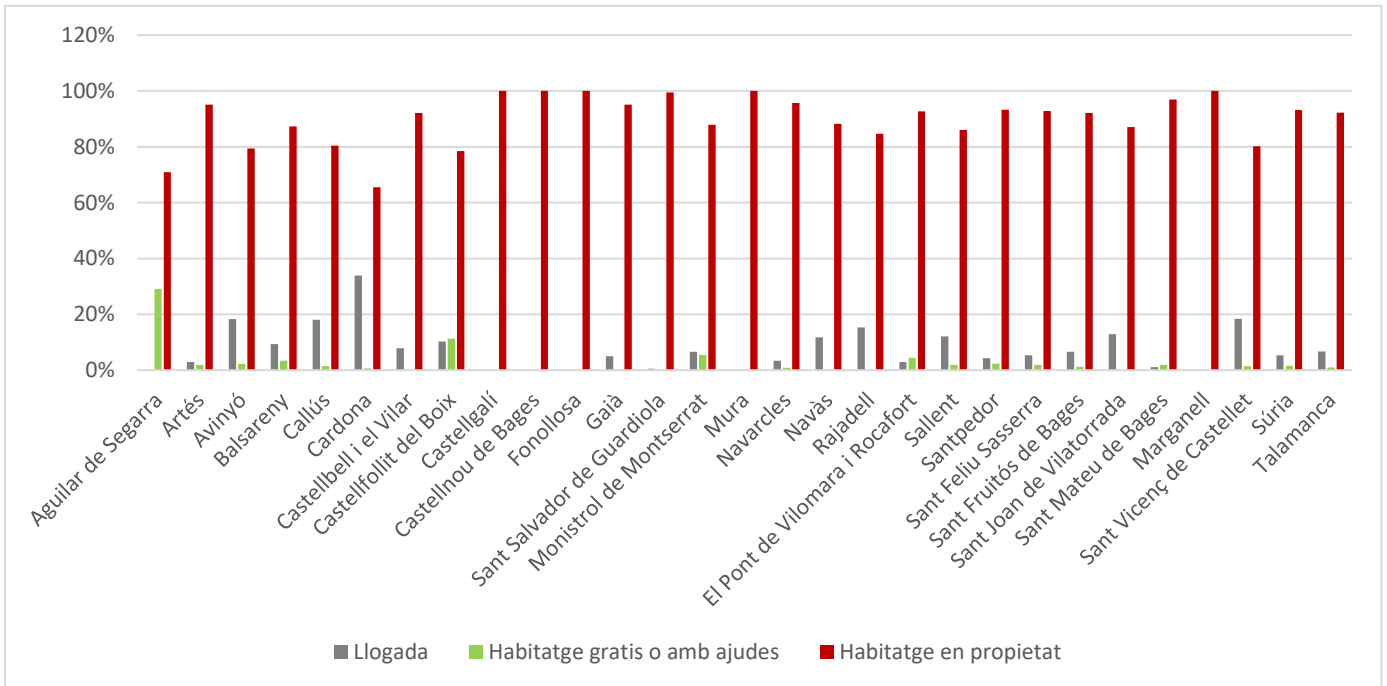
Taula 06: règim de tinença per grups d'edat a Catalunya en milers d'habitatges. Any 2020.

Edat	Propietat	Lloguer
18-29 anys	18,8	57
30-44 anys	442,5	405,1
45-64 anys	930,3	241,9
65 i més	744,7	116,1

Font: elaboració pròpia a partir de l'Idescat.

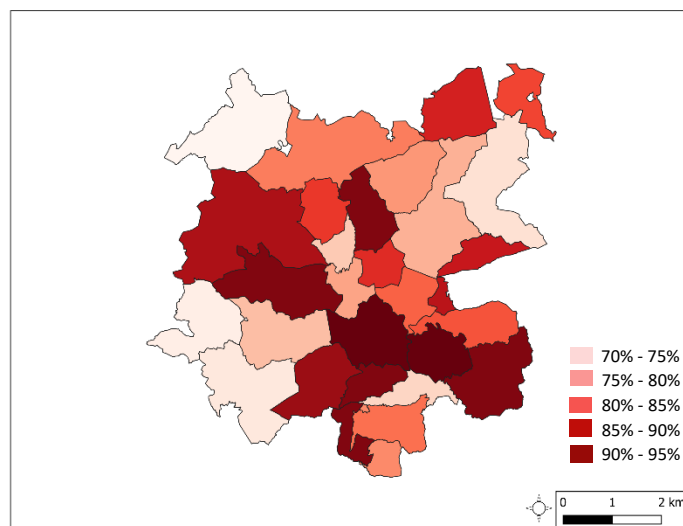
Tot i predominar clarament el règim de tinença de propietat en la major part de grups d'edat, destaca la diferència entre joves i persones grans. El primer grup d'edat es caracteritza per una major quantitat de pisos de lloguer més elevada que els de propietat. Es pot observar doncs, el principi d'un canvi en la dinàmica residencial al país. Per altra banda, el segon grup, el de les persones de 65 anys i més, es caracteritzar per un nombre molt elevat d'habitatges en règim de propietat, a l'igual que el grup de 45 a 64 anys. Aquest fet és degut, en part, a la reducció d'interessos en l'obtenció d'hipoteques entre els anys 55 i 70, fet que provocà un augment de la demanda i de l'endeutament familiar. Això ha provocat que, avui en dia, la major de part de les persones grans tinguin un pis en propietat.

Gràfic 10: règim de tinença d'habitatge de les persones majors de 65 anys residents a la comarca del Bages per municipis (2011).

Font: elaboració pròpia a partir de les micro dades del Cens del 2011.

Mapa 06: percentatge de persones majors de 65 anys amb un habitatge o més en propietat segons el municipi de residència a la comarca del Bages (2011).

Font: elaboració pròpia a partir de les micro dades del Cens del 2011.

Al gràfic 10 es pot observar la gran diferència que hi ha entre els règims de tinença d'habitatge per al grup d'edat objecte d'estudi. L'any 2011 (quan es va realitzar l'últim cens) la major part de municipis superen el 80% de persones majors de 65 anys que viuen en un habitatge en propietat, mentre que els contractes d'arrendament amb prou feines arriben al 10% en general.

En aquest sentit, destacaven Cardona (34%), Sant Vicenç de Castellet (18%) i Callús (18%) per tenir un percentatge persones grans vivint en un habitatge de lloguer per sobre la mitjana del conjunt de Catalunya.

L'alça de la població hipotecada a edats avançades podria ser un dels efectes col·laterals de la crisi econòmica iniciada l'any 2007. Davant la davallada de l'ocupació i els ingressos de les llars, segments de població van aconseguir mantenir l'habitatge mitjançant el refinançament hipotecari. Amb l'objectiu d'evitar el desnonament, es redefinien les condicions hipotecàries ampliant els terminis de pagament del deute, el que ha pogut suposar per a una part de la població haver de fer front al pagament de la hipoteca de la seva primera residència alhora que esdevenia inactiva en el mercat laboral. D'aquesta manera, en l'alça de la població envellida hipotecada cal tenir en compte un altre element que pot ser important en el mitjà termini (Antón-Alonso, Porcel, Cruz, 2019). L'ampliació dels terminis hipotecaris que es va viure durant el boom immobiliari, afegit a un més que possible retard en l'accés a l'habitatge en propietat en les futures generacions de persones grans. L'evidència més clara d'això és, com s'ha esmentat abans, la davallada de les taxes de propietat que s'està produint ja entre la població jove i adulta.

Un exemple d'això es pot observar en el pagament mitjà per l'habitatge que hi dediquen les persones de Catalunya per grups d'edat. Es tracta d'un seguit de dades recollides per l'INE i l'Idescat dins l'Enquesta de Condicions de Vida que es realitza cada any a l'Estat espanyol. En aquest cas, la informació sobre les despeses de l'habitatge inclou lloguers, interessos, assegurances, impostos i despeses corrents (aigua, llum, combustible, etc...). Malauradament les dades municipals no estan disponibles a causa del seu elevat marge d'error estadístic.

Taula 07: despesa mitjana dedicada a la llar per grups d'edat. (2020).

Edat	Despesa mitjana
18-29 anys	484,2
30-44 anys	517,9
45-64 anys	356,8
65 i més	285,9

Font: Enquesta de Condicions de Vida de l'INE i l'Idescat.

En primer lloc, es pot observar clarament l'increment de despesa en habitatge a partir de la majoria d'edat fins als 44, i el consegüent decreixement fins als 65 anys i més, assolint el pic de despesa entre els 30 i els 44 anys. Com bé s'explica anteriorment, aquest fet va estretament lligat al règim de tinença de l'habitatge. El canvi demogràfic dels últims anys ha provocat un canvi en el model residencial del país.

Les persones joves, d'entre 18 i 29 anys es caracteritzen per tenir una taxa d'emancipació molt baixa a causa, entre d'altres, dels elevats preus del lloguer i la poca accessibilitat la mercat laboral. Es tracta d'una tendència que es manté fins als 35 anys aproximadament. A partir d'aquesta edat es segueix, de manera generalitzada, el patró comú de la família nuclear. El nombre de llars en parella o amb fills augmenta substancialment, fet que provoca un increment de la despesa en tot allò associat a l'habitatge. Els contractes d'arrendament segueixen sent prioritaris en aquesta franja d'edat, generant que elevats percentatges del sou siguin destinats a pagar el lloguer.

Per altra banda, el col·lectiu de població que en aquests moments té 50 anys o més es caracteritza per haver-se emancipat en un moment on els interessos hipotecaris estaven molt baixos. L'estat i les immobiliàries mantenen un política destinada a incrementar els pisos de propietat a la classe treballadora. És un dels motius principals pels quals, actualment, la despesa comença a decreixer. A tot això, cal afegir que com més elevada sigui l'edat més probabilitats hi ha que els deutes de la llar estiguin tots pagats. Estadísticament, i segons dades de l'Idescat, la major part de persones de 65 anys i més tenen tots els deutes de l'habitatge pagats i viuen en pisos de propietat.

Tanmateix, no es pot deslligar la despesa de l'habitatge del salari net que entra a llar. En aquest sentit, els col·lectius més vulnerables són les persones joves i la persones grans. Es tracta de grups de població els ingressos dels quals dificulten assumir tots els costos necessaris per a mantenir una vida digna. A Catalunya, per exemple, l'edat mitjana d'emancipació es troba actualment al voltant dels 30 anys, i aquell percentatge que viu fora casa els pares s'estima que ho fa a partir del 50% del seu salari aproximadament.

En aquest sentit, segueixen sent necessàries polítiques públiques que afrontin el problema de l'habitatge en les persones grans vulnerables econòmicament. Actualment la quantitat de pisos de lloguer social que disposen els Ajuntament és molt minsa i no pot arribar al conjunt de la població que ho necessita.

També cal posar el focus, però, en aquell grup poblacional que disposa d'un habitatge en propietat que no

“Moltes persones grans que viuen als cascs antics tenen habitatges vells que no estan adaptats per la seva condició física.”

està adaptat. Durant els processos de participació van sorgir la problemàtica d'aquelles persones grans que no poden viure a la seva llar, per motius com la falta d'ascensor, lavabos no adaptats, etc... En el cas d'aquelles dones que no han exercit treball remunerat al llarg de la seva vida (la majoria d'elles majors de 80 anys), les

pensions per mínimes i les de viudetat no arriben a pagar les rehabilitacions necessàries. Per aquest motiu, existeixen diverses subvencions anuals d'arranjaments, tot i que la seva quantia s'ha reduït substancialment els últims anys.

En aquest sentit, molts ajuntaments es troben amb una problemàtica cada cop més gran, sense tenir els recursos suficients per fer-hi front.

En definitiva, durant el nou segle el lloguer ha anat adquirint més importància en el sistema residencial espanyol. Estancat entre els joves o en disminució en el conjunt de les llars durant els anys noranta, a partir d'aleshores aquest panorama, que nodreix la imatge tradicional del sistema, ha variat. Durant els anys del *boom*, els joves seguien optant cada cop més per la propietat; no obstant, l'augment de la formació jove de llars va provocar l'increment del número d'habitatges de lloguer. Però és ja en ple na crisi quan els joves es tornen cap als contractes d'arrendament urbà com a opció residencial ferma. El canvi és capaç de compensar el canvi demogràfic negatiu i els problemes per a formar una llar. No es tracta encara de la opció residencial preferida dels joves. Però el canvi esdevé important, i pot ser fonamental (Módenes, López-Colás, 2014).

Per últim, és necessari esmentar les diferents possibilitats habitacionals, emmarcades pel marc jurídic català, que permeten poder cobrir diferents necessitats i situacions familiars de les persones grans a Catalunya i que, moltes de les quals, existeixen a diferents municipis de la comarca (més endavant, a l'apartat de serveis, s'hi parlarà més extensament).

Residència assistides

En aquest cas, pel que fa a les residències assistides, són serveis d'acolliment residencial, amb caràcter permanent o temporal, i d'assistència integral, adreçats a persones grans que no tenen un grau d'autonomia suficient per realitzar les activitats de la vida diària, que necessiten supervisió constant i que tenen una situació sociofamiliar que requereix la substitució de la llar. El servei s'adapta al grau de dependència de les persones usuàries.

Els objectius dels serveis de residència assistida per a les persones grans, són els següents:

- Facilitar un entorn substitutiu de la llar, adequat i adaptat a les necessitats d'assistència.
- Afavorir la recuperació i el manteniment del màxim grau d'autonomia personal i social.

L'equip professional que hi treballa és pluridisciplinar i està format per infermers i infermeres, auxiliars de gerontologia, fisioterapeutes, terapeutes ocupacionals, experts en educació social, psicologia i medicina. També hi ha un director o directora responsable i un/a responsable higienicosanitari.

Llars residències

Respecte a les llars residències, aquest servei d'acolliment residencial de caràcter temporal o permanent es destina a persones grans amb un grau d'autonomia suficient per a les activitats de la vida diària, que requereixen un determinat nivell d'organització i suport personal. Aquests serveis d'acolliment residencial s'adrecen a persones de seixanta-cinc anys i més en situació de dependència. L'assignació d'un centre residencial es duu a terme a través del Programa individual d'atenció (PIA), que realitzen els serveis socials públics i que determina les modalitats d'intervenció més adients a les necessitats de les persones en situació de dependència pel que fa als serveis i les prestacions econòmiques previstes en la resolució pel seu grau i nivell.

L'objectiu principal és facilitar un entorn substitutori de la llar, i les funcions que compleix aquest servei són: allotjament, manutenció, acolliment, convivència i suport personal.

La llar residència consta d'un habitatge amb serveis comuns i d'un equip professional format per un/a responsable del servei, un/a responsable higiènic-sanitari i de personal suficient per a la prestació adequada de les funcions d'allotjament, manutenció, acolliment, convivència i suport personal de manera que s'asseguri la presència permanent i continuada durant les vint-i-quatre hores del dia.

Habitatges tutelats

I pel que fa als habitatges tutelats per a persones grans, són un servei d'acolliment alternatiu per a persones grans autònomes, les circumstàncies sociofamiliars de les quals no els permeten romandre a la pròpia llar.

Es tracta d'un conjunt d'habitatges amb estances d'ús comú i sense barreres arquitectòniques. Els residents dels habitatges tutelats comparteixen tasques i despeses i, optativament, poden viure amb els cònjuges o parelles i amb les persones que en depenguin.

Els equips professionals que ofereixen el servei d'habitatge tutelat han d'estar formats, com a mínim, per un

“Els Ajuntaments del Bages necessitem més subvenció per a la rehabilitació d'habitatges de persones grans i per potenciar la creació d'habitatges tutelats. Moltes d'aquestes persones no volen anar a residències.”

director o directora responsable i un treballador o treballadora social per a les admissions, el seguiment i la recerca de recursos, en coordinació amb la xarxa d'atenció primària. Així mateix, han de tenir un conserge i/o un servei de teleassistència, disponible durant les vint-i-quatre hores del dia.

Es tracta d'un recurs que quasi no existeix al conjunt de

la comarca del Bages. Les subvencions que reben els Ajuntaments per aquest tipus d'habitatges són escasses i la demanda cada cop és més elevada.

Places de residència i centres de dia al Bages

Segons el programa RESES de la Generalitat de Catalunya, a la comarca del Bages hi ha 1628 places residencials i 512 de centres de dia, distribuïdes per bona part de la comarca del Bages però amb una gran concentració a la seva capital, Manresa. Properament es preveu 310 places privades noves més.

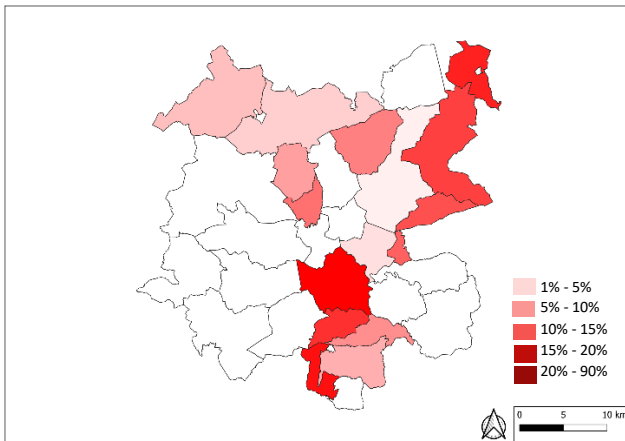
Taula 08: places de residències i centres de dia al Bages per municipi. (2021).

Municipi	Places de Residència	Centres de Dia	Cobertura places de residència	Cobertura centres de dia
Aguilar de Segarra	0	0	0%	0%
Artés	152	35	14,32%	3,30%
Avinyó	82	15	16,43%	3,00%
Balsareny	72	10	9,83%	1,37%
Callús	42	8	11,32%	2,16%
Cardona	67	10	5,32%	0,79%
Castellbell i el Vilar	45	13	6,41%	1,85%
Castellfollit del Boix	0	0	0%	0%
Castellgalí	105	10	26,31%	2,51%
Castellnou de Bages	0	0	0%	0%
Fonollosa	0	0	0%	0%
Gaià	0	0	0%	0%
Sant Salvador de Guardiola	0	0	0%	0%
Monistrol de Montserrat	0	0	0%	0%
Mura	0	0	0%	0%
Navarcles	157	15	11,86%	1,21%
Navàs	65	12	5,13%	0,95%
Rajadell	0	30	0%	25,42%
el Pont de Vilomara i Rocafort	0	0	0%	0%
Sallent	45	20	2,59%	1,15%
Santpedor	0	0	0%	0%
Sant Feliu Sasserra	45	20	29,22%	12,99%
Sant Fruitós de Bages	52	30	3,62%	2,09%
Sant Joan de Vilatorrada	0	0	0%	0%
Sant Mateu de Bages	0	30	0%	15,54%
Marganell	60	16	92,31%	26,67%
Sant Vicenç de Castellet	180	35	9,66%	1,88%

Súria	94	25	6,85%	1,82%
Talamanca	0	0	0%	0%
Total	1628	515	-	-

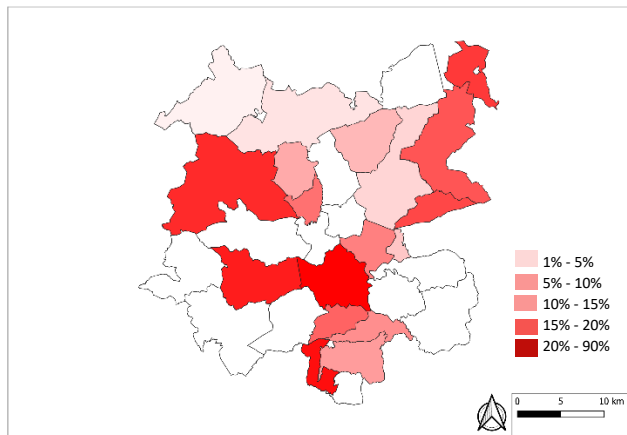
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del RESES, Generalitat de Catalunya.

Mapa 07: taxa de cobertura de places de residència per a persones majors de 65 anys segons municipi de residència (excepte Manresa)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del RESES. Generalitat de Catalunya.

Mapa 08: taxa de cobertura de places de centres de dia per a persones majors de 65 anys segons municipi de residència (excepte Manresa)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del RESES. Generalitat de Catalunya.

En primer lloc, cal destacar que el municipi de Manresa es troba al 0% perquè l'actual investigació no analitza dades de la capital. Per a representar geogràficament les dades del RESES s'ha calculat la cobertura de cada servei i s'ha territorialitzat mitjançant programari GIS.

Es pot observar una variació general entre la cobertura de places de residència i la de centres de dia, sent la segona més nombrosa a la major part de municipis de la comarca. Pel que fa a les places de residències, destaca Marganell (92,31%), Sant Feliu Sasserra (29,22%) i Castellnou de Bages (26,31%). Per altra banda, els municipis que no tenen residència són: Aguilar de Segarra, Castellfollit del Boix, Castellnou de Bages, Fonollosa, Gaià, Sant Salvador de Guardiola, Monistrol de Montserrat, Mura, Rajadell, el Pont de Vilomara i Rocafort, Sant Mateu de Bages i Talamanca. La quantitat de municipis que no tenen cap residència, doncs, és bastant elevada. Tot i tractar-se de pobles amb poca població, la implementació de serveis bàsics per a les persones grans segueix sent important. A més, es tracta de territoris de predomini agrícola caracteritzats per tenir un percentatge elevat d'envelliment i sobreenvelliment.

Per altra banda, la cobertura de places de centres de dia per a persones majors de 65 anys augmenta substancialment respectes les residències. Destaquen els municipis de Marganell (26,67%), Rajadell (25,42%) i Sant Mateu de Bages (15,54%). Per altra banda, els pobles que no tenen centres de dia són els següents:

Aguilar de Segarra, Castellfollit del Boix, Castellnou de Bages, Fonollosa, Gaià, Sant Salvador de Guardiola, Monistrol de Montserrat, el Pont de Vilomara i Rocafort, Santpedor, Sant Joan de Vilatorrada i Talamanca. Es pot observar, doncs, que es tracta dels mateixos municipis que tampoc tenen residències. Tot i que n'hi ha alguns, com Sant Mateu de Bages, que no tenen residència però sí centre de dia.

En un estudi realitzat per al Govern de les Illes Balears⁴, on es realitzen diverses entrevistes a una mostra determinada d'usuaris de centres de dia i treballadores, es destaca la següent reflexió: "Les persones han vist com, sense deixar de viure al seu domicili habitual i amb els seus familiars, ha canviat la seva vida: se senten acompanyades i membres d'un grup, les malalties no els han fugit però estan controlades diàriament, fan activitats que milloren la seva salut psicofísica, fan coses interessants que abans no feien o havien deixat de fer, viuen."

En aquest sentit, els centres de dia per a gent gran, sobretot aquell sector que té algun grau de dependència, constitueixen una alternativa vàlida a la institucionalització prematura de la persona gran, i permeten allargar en el temps la permanència a les seves llars, envellint a la seva comunitat. A la vegada, aquests sistemes de recolzament i atenció constitueixen una ajuda per al grup familiar i, principalment, per a les persones cuidadores informals que han d'atendre les necessitats de la persona gran dependent. Els centres de dia no substitueixen les institucions geriàtriques quan la persona gran arriba a un grau de dependència que requereix una sèrie de cures continuades. Però quan això no succeeix, és important evitar la "institucionalització" de tots els casos que puguin ser atesos dins la comunitat.

D'aquesta manera, aquests organismes públics proporcionen als beneficiaris una gran oportunitat per a desenvolupar un envelliment actiu saludable. La socialització amb la resta de veïns i veïnes de la comunitat és quelcom a preservar durant l'edat de jubilació. A més de teixir vincles personals que milloren l'estat cognitiu de les persones, també es desenvolupa una xarxa de seguretat veïnal que pot actuar amb rapidesa en el moment en què hi hagi qualsevol problema de salut no notificat.

Parafraçant a Jacobs (1961), es pot afirmar que la seguretat veïnal funciona millor en aquests casos que la proporcionada pels cossos de seguretat de l'Estat. Els beneficis de la comunitat en aquest aspecte són molt importants. No només existeix una col·laboració entre els i les tècniques sanitàries que estan al centre de dia, sinó que les cures que proporcionen les persones del voltant esdevenen cabdals per a la detecció precoç de problemes de salut.

Els centres de dia, doncs, també fan la funció, en les ciutats més poblades, de suplir allò que s'ha fet tota la vida als pobles, les cures col·lectives. Per aquest motiu, la no existència d'aquests organismes en pobles molt

⁴ Abellán García, Gimeno Domènech, Massutí Sureda i Parramon Coma. (2011). Descripció i valoració dels usuaris i dels recursos dels centres de dia.

petits no genera un gran problema, ja que la socialització que s'estableix en aquestes comunitats és molt més elevada en determinades zones de municipis més grans.

Durant els processos de participació va sorgir la necessitat de donar també prioritat al Servei d'Atenció Domiciliària. Si bé és cert que al conjunt de la comarca manquen places de residències, són moltes les

“Cal millorar les condicions laborals de les professionals del SAD i incrementar el servei per arribar a totes aquelles persones que ho necessiten.”

persones grans amb autonomia que no volen mudar-se a aquest espai, sinó que prefereixen tenir un servei personal a la seva llar que ajudi en les tasques del dia a dia. En aquest sentit, es va proposar millorar les condicions laborals de les professionals que realitzen les cures i incrementar el personal, per tal d'arribar a un major nombre de persones amb aquesta necessitat.

L'ACCÉS ALS SERVEIS PER A LA PERSONES GRANS

En l'actual apartat es presenta una anàlisi dels serveis existents per a la gent gran de la comarca del Bages, amb l'objectiu d'analitzar l'accessibilitat i possibles factors de vulnerabilitat que aquesta pugui generar a les persones majors de 65 anys.

Esdevé de gran importància conèixer la proximitat de serveis bàsics com els Centres d'Atenció Primària, els Centres de Dia, les biblioteques, les sales de cinema, les piscines, la recollida de residus, la sanitat o les comissaries de policia local. Es tracta d'organismes la proximitat dels quals és cabdal per a desenvolupar un envelliment actiu i saludable.

A l'anterior apartat, centrat en el dret a l'habitatge digne per a les persones grans, s'ha analitzat la cobertura poblacional per municipis de les residències i els centres de dia, també serveis bàsics essencials per a desenvolupar la salut psicofísica de les persones majors de 65 anys. No obstant, cal anar més enllà i observar tots aquells serveis de lleure, oci i esportius que haurien de poder utilitzar tota la població, independentment de la condició física i mental que tinguin. Sovint es tendeix a pensar en el fet de garantir l'accés a allò que anomenem “serveis bàsics” per als col·lectius vulnerables, però és en aquest moment quan es deixa de tenir en compte que tota la població hauria de poder accedir als mateixos serveis, tant d'oci com esportius i sanitaris.

A l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), la proximitat de cinemes, biblioteques, teatres i centres esportius està garantida. La bona connexió en transport públic dins i al voltant de la capital incrementa la mobilitat d'aquelles persones que no tenen transport privat. La mobilitat quotidiana permet accedir a determinats bens i serveis per als quals cal desplaçar-se més enllà dels límits domiciliaris. Aquest fet incrementa la qualitat de

vida d'aquest sector de la població. No obstant, a les comarques i municipis de l'interior de Catalunya aquest dret a la mobilitat no acostuma a estar garantit de la mateixa manera.

El fet que la demanda de transport no sigui tant elevada dificulta un increment de la oferta, tant pública com privada, provocant dificultats d'accés a la mobilitat quotidiana entre municipis. Per tant, quan un poble o ciutat té una mancança de serveis (d'oci, sanitaris, esportius, etc...), ha de garantir la possibilitat de poder accedir-hi mitjançant el transport públic a municipis del voltant. L'accessibilitat als serveis bàsics no només consisteix en construir-ne de nous, sinó en fomentar la mobilitat per poder arribar als més propers.

Equipaments culturals

Els equipaments culturals o col·lectius, entesos com a llocs on es configuren processos socials que donen origen al capital social, són una alternativa per a la transformació i la millora de la qualitat de vida en els patrons espacials d'alta diferenciació social i segregació. Per aquest motiu, és necessària una reflexió sobre com les possibilitats d'accés als fluxos i les interaccions que es materialitzen en els equipaments col·lectius poden arribar a determinar les condicions de segregació d'individus i grups socials, com és el cas de les persones grans (Mayorga-Henao, 2019). Diversos estudis realitzats al respecte en els últims anys, han demostrat la importància dels equipaments com llocs de producció de capital social, per a reduir la desigualtat i la pobresa en un context urbà. Existeix una relació verificable entre l'accessibilitat als equipaments col·lectius de cultura i recreació, i la qualitat de vida al territori.

En aquest sentit, qualsevol política que tingui com a objectiu millorar la qualitat de vida de les persones grans ha de passar per enfortir aquells espais que fomentin la interacció de les persones majors de 65 anys en qualsevol àmbit de la seva vida quotidiana.

Les principals conclusions d'un estudi realitzat per Myorga-Henao (2019)⁵ defensen que, des del punt de vista estructural, la proposta conceptual enfatitza en què, al ser la pobresa un problema públic, cal atendre la provisió de serveis col·lectius a través d'una política que entengui la importància de la producció i la millora d'equipaments en condicions d'accessibilitat efectiva a la població que presenta aquestes condicions de pobresa o problemes de mobilitat, com les persones grans. Les condicions d'accessibilitat han d'estar associades a la possibilitat espacial i l'ús efectiu que facin altres grups socials, per a que es possibiliti el creuament d'horitzons cognitius i la interacció entre diferents grups en l'àmbit de la seva vida quotidiana.

Des d'un punt de vista micro, els equipaments han de ser entesos a partir del seu significat, de les històries de vida que proporcionen i de les representacions socials que generen. Com a llocs de trobada són productors de capital social donat que, a través d'interaccions quotidianes, es construeixen vincles socials de llarga durada,

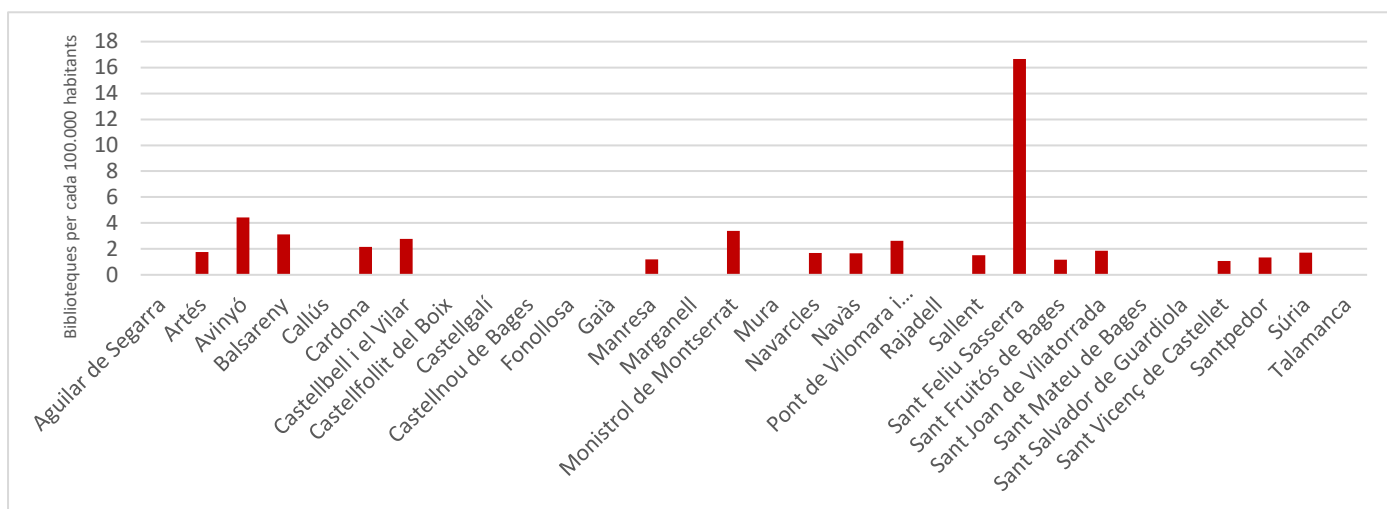
⁵ Mayorga-Henao. (2019). Equipamientos col·lectives: "lugares" de producció de capital social.

que poden ser el sosteniment per a la mobilitat social de grups en condició de pobresa (Mayorga-Henao, 2019).

Per aquest motiu, s'analitza la disponibilitat d'equipaments públics d'àmbit cultural per cada 10.000 habitants a la comarca del Bages segons el municipi de residència, excloent la capital, Manresa.

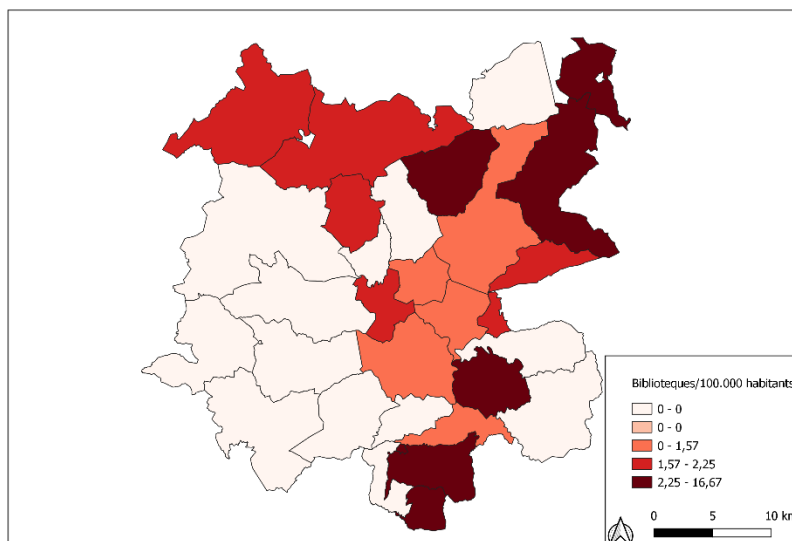
Pel que fa a les biblioteques, s'ha optat per explotar les dades proporcionades per l'Hermes, de la Diputació de Barcelona. Es tracta d'una fórmula estadística que divideix el nombre de biblioteques/desenyes de milers d'habitants. L'estadística de biblioteques recopila dades de totes les biblioteques públiques i privades, qualsevol que sigui la seva titularitat, excepte les privades la utilització de les quals no està permesa al públic, ni tan sols en condicions especials. No s'inclouen, però, per a la pròpia definició de l'operació les biblioteques escolars

Taula 09: quantitat de biblioteques per cada 10.000 habitants a la comarca del Bages (excepte Manresa). (2018).

Font: elaboració pròpia a partir de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

Mapa 09: nombre de biblioteques per cada 10.000 habitants pels municipis de la comarca del Bages. (2018).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

A partir de la representació geogràfica de les dades referents a la disponibilitat de biblioteques, es pot observar una clara diferència entre la zona més rural i menys poblada de la comarca – també la que més població envellida té – i la zona més poblada i industrial, al nord-est del Bages.

Pel que fa al nombre de biblioteques per quantitat d'habitants destaquen els següents municipis: Sant Feliu Sasserra (16,67%), Avinyó (4,44%) i Monistrol de Montserrat (3,38%), tots ells situats a la vessant est de la comarca. Es tracta de pobles i ciutats amb unes característiques industrials bastant semblants, on històricament hi ha predominat el sector secundari, en alguns d'aquests hi ha hagut colònies tèxtils.

La història d'aquests municipis ha fomentat un creixement de la població a mitjans del segle XX, obligant les administracions a proporcionar una major quantitat de serveis bàsics, com són els equipaments culturals.

Diversos estudis mostren la relació exponencial entre la quantitat de residents en un ens territorial concret, i la quantitat de biblioteques o equipaments culturals que hi ha. Com més població hi ha en un municipi o un àrea metropolitana, més quantitat de biblioteques i equipaments culturals per persona s'hi construeixen. És aquest un dels principals motius pels quals a les zones rurals i pobles petits, amb quantitats d'habitants poc significatives, existeixen equipaments mòbils com el "bibliobús", entre d'altres.

De fet, un estudi realitzat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (2015)⁶ defensa que, els municipis amb més de 50.000 habitants, tenen una major concentració d'equipaments culturals. La distribució d'equipaments, segons els trams de població municipal, informen sobre el percentatge de centres de cada categoria. Els municipis de més de 50.000 habitants són els que obtenen els majors percentatges de presència

⁶ Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. (2015). Equipaments culturals a Catalunya. *DeCultura*, núm. 32.

de totes les tipologies d'equipaments. La implementació d'equipaments disminueix en funció de la concentració demogràfica del municipi.

En aquest sentit, a més d'analitzar l'accés a les biblioteques – equipament molt utilitzat pel col·lectiu objecte d'estudi – també cal realitzar un estudi de la situació d'altres equipaments culturals com els arxius, els museus i les sales de cinema, tots ells serveis que no estan categoritzats com a bàsics, però que esdevenen de gran importància a l'hora de desenvolupar un envelliment actiu, fomentar la inclusió social i millorar tots aquells àmbits cognitius que giren entorn la socialització.

Es tracta d'un conjunt d'equipaments que segueixen la mateixa línia abans exposada pel conjunt de Catalunya. Com més densitat de població, més quantitat d'aquests serveis existeixen dins l'àmbit territorial.

Taula 10: Percentatge de municipis que tenen un equipament cultural a Catalunya. Per tram de població. (2015).

Equipament	>=50.000 a 30.000 habitants	>=15.000 a 30.000 habitants	>=10.000 a 15.000 habitants	>=5.000 a 10.000 habitants	>=3.000 a 5.000 habitants	Menys de 3.000 habitants
Arxius	100,0	85,9	67,6	40,4	12,7	1,6
Biblioteques	100,0	100,0	97,1	97,8	73,2	12,0
Museus ¹	95,7	67,2	64,7	51,7	36,6	22,8
Espais escènics i musicals	100,0	82,8	64,7	67,4	49,3	23,0
Centres culturals ²	100,0	92,2	86,5	86,5	83,1	61,4
Espais d'arts visuals	87,0	56,3	33,7	33,7	23,9	13,7
Cinemes	87,0	57,8	23,6	23,6	11,3	5,6
Altres ³	60,9	32,8	42,7	42,7	62,0	45,6

¹ Museus, col·leccions i centres d'interpretació

² Centres culturals: ateneus, centres cívics i cases de cultura.

³ Altres espais aptes per a ús cultural.

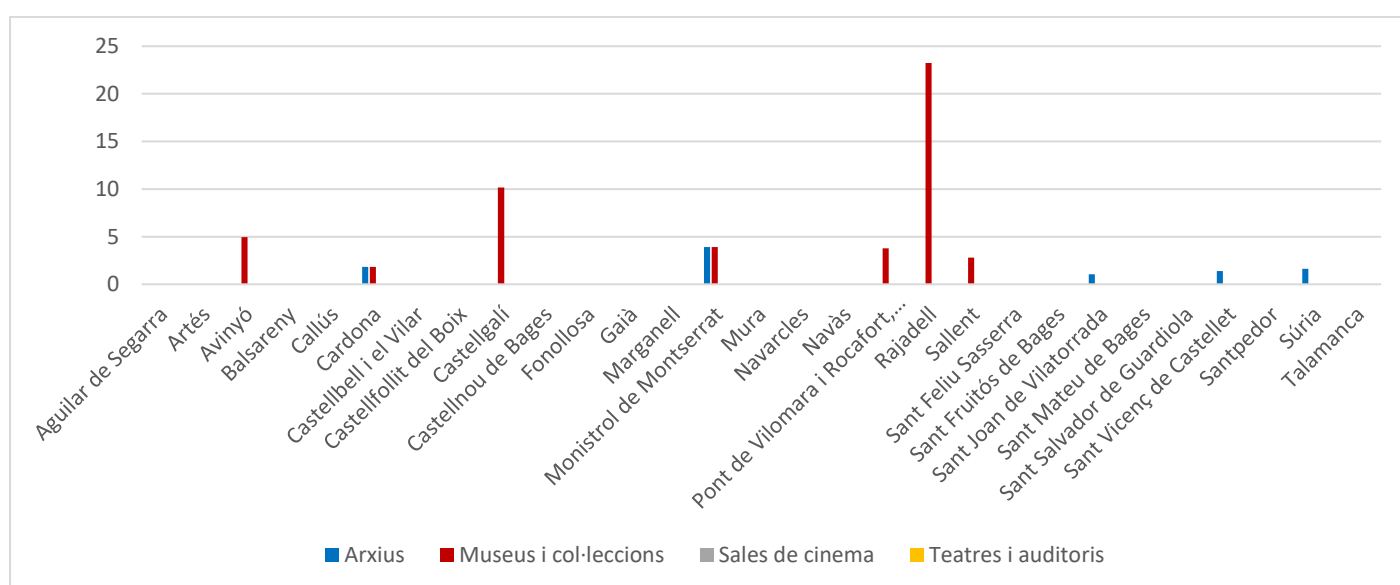
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.

Com es pot observar a la taula 10, tot i que el nombre de biblioteques es manté relativament constant amb la variacions demogràfiques municipals, pateix una caiguda a partir dels 3.000 habitants, és a dir, la major part de pobles del Principat de menys de 3.000 habitants no tenen servei de biblioteca fixe, a diferència dels centres culturals, que es mantenen al 61,4% en aquesta franja demogràfica.

En general, les principals mancances pel que fa a l'existència d'equipaments culturals les pateixen aquells ens locals que tenen menys de 5.000 habitants residents. Es tracta d'un percentatge bastant elevat de població que no té accés a aquest tipus de serveis. Més endavant, a l'apartat de mobilitat, es realitzarà un anàlisi acurat sobre l'accessibilitat a partir de l'Enquesta de Mobilitat en Dia Feiner, on s'estudiarà la distribució modal d'aquesta a partir d'una desagregació per edat.

En aquest sentit, es fa necessari, com bé s'ha esmentat anteriorment, estudiar la resta d'equipaments de la comarca segons l'àmbit municipal corresponent, amb l'objectiu de saber les mancances que hi ha al respecte.

Gràfic 11: arxius, museus i col·leccions per cada 10.000 habitants, segons municipi de la comarca del Bages, excepte Manresa. (2018).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

En aquest cas, s'ha decidit no realitzar cap mapa degut a la quantitat de municipis que no tenen ni museus i col·leccions, ni arxius municipals, ni sales de cinema ni teatres i auditoris. La representació geogràfica no permetria observar amb claredat els diferents valors obtinguts.

Pel que a fa a les dades de museus i col·leccions, destaquen els següents municipis: Rajadell (23,26), Castellgalí (10,16) i Avinyó (4,95). Es tracta de pobles amb poca població, tots ells amb menys de 5.000 habitants residents. Pot ser que, a diferència del que passa amb les biblioteques, el fet de ser pobles amb pocs habitants incrementi la quantitat d'equipaments per milers d'habitants.

En segon lloc, apareixen els arxius. Es tracta d'espais on normalment s'hi guarda documentació històrica del municipi, entre d'altres. Estan sobrerepresentats, a l'igual que els museus i col·leccions, en alguns municipis de Catalunya.

Per últim, de sales de cinema, teatres i auditoris en tenen pocs municipis a part de Manresa. El fet de ser infraestructures que requereixen molta inversió i que, a més, la major part de cops s'han de realitzar a través de col·laboracions públic-privades, en dificulta la seva existència en ciutats amb menys de 30.000 habitants, com ho són la majoria de la comarca.

A les sessions de participació va sorgir la necessitat de millorar la connexió de transport públic entre els municipis que no tenen biblioteques i aquells que si en tenen. Tot i haver servei de bibliobús, aquest no compta amb la infraestructura necessària per a realitzar activitats culturals i disposar d'espais de socialització.

Altre cop, la mobilitat torna a ser un element essencial per millorar l'accés a les infraestructures i serveis bàsics culturals, esportius, sanitaris, etc...

Tot i això, dins els equipaments culturals també hi entre els Casals de Gent Gran, espais físics on s'ofereixen activitats diverses i s'utilitzen com espais de socialització. Tot i això, l'assistència acostuma a tenir un biaix d'edat. Moltes persones d'entre 65 i 75 anys no se senten representades amb el concepte "Gent Gran". Durant els espais de participació s'ha proposat el canvi de nom per "Centre Cívic" i l'oferta d'activitats segons la franja d'edat.

Equipaments esportius

Si es parla d'envelliment actiu, no es pot obviar la relació amb les activitats de caràcter físic. A mesura que l'edat de les persones s'incrementa, tendeixen a disminuir certes capacitats cognitives i musculars. Per evitar-ho i millorar la salut de les persones grans, és necessari centrar-se en la qualitat de vida d'aquest col·lectiu de població i fomentar certes activitats que ajudin a desenvolupar un envelliment saludable.

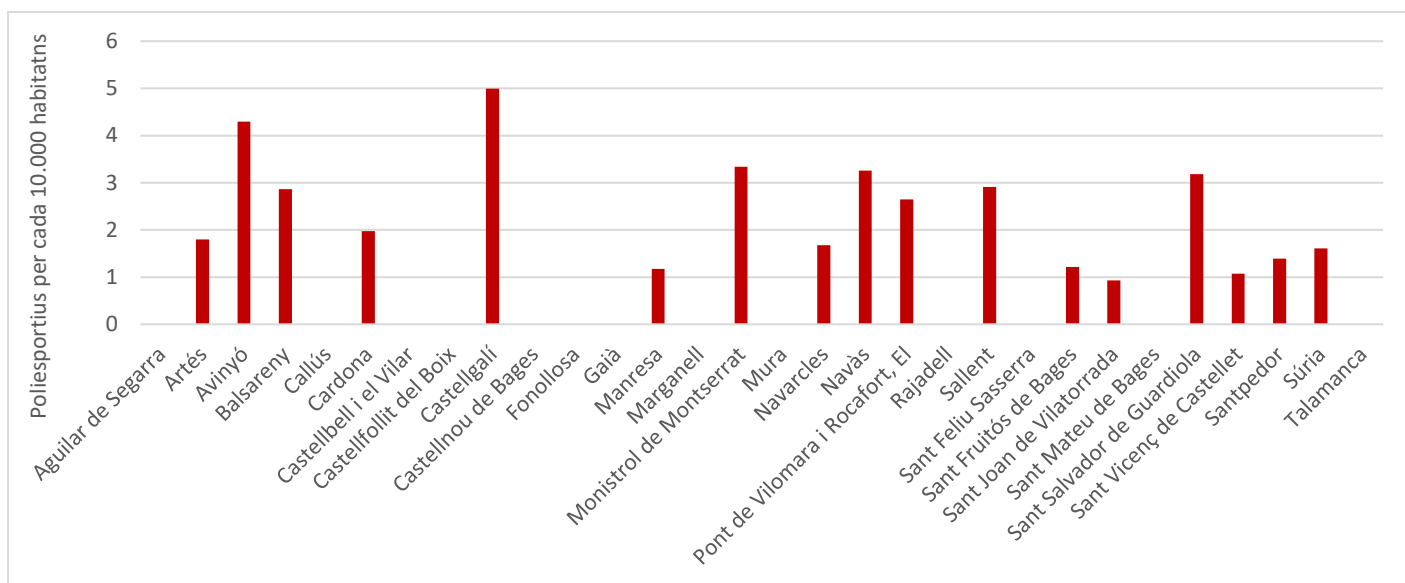
En aquest sentit, l'exercici físic contribueix a millorar l'estat físic i mental de les persones com factor de protecció, promoció i manteniment de la salut, el benestar i la qualitat de vida de les persones grans, ajudant a reduir l'estrès i millorar la cognició, capacitat de pensament, i enfortir les habilitats funcionals (Limón i Ortega, 2011). La pràctica d'activitat física suposa una distracció en la quotidianitat i millora l'estat d'ànim, la motivació per a realitzar l'activitat física suposa, alhora, un factor essencial per a l'increment de l'autoestima, l'autodeterminació i l'autoeficiència. A més, aquest tipus de pràctica permet la interacció social i la cooperació

amb al resta de participants. L'exercici físic incideix positivament sobre la major part de les funcions físiques i psico-socials de les persones grans (Martínez Heredia, Santaella Rodríguez i Rodríguez-García, 2021).

Es tracta d'un tipus de servei molt lligat als centres de dia i als equipaments culturals. Espais físics on s'hi desenvolupen activitats en grup, que, a part de millorar el sistema cardiovascular i nerviós, també afecta l'àmbit cognitiu pel que fa a la socialització. Diversos estudis mostren aquestes millores sobretot en activitats dirigides, moltes d'elles institucionalitzades. A Catalunya, anualment es donen subvencions als ens locals per al desenvolupament d'aquest tipus de plans, on hi ha inclòs la implementació de polítiques públiques destinades a millorar la qualitat de vida d'aquest col·lectiu.

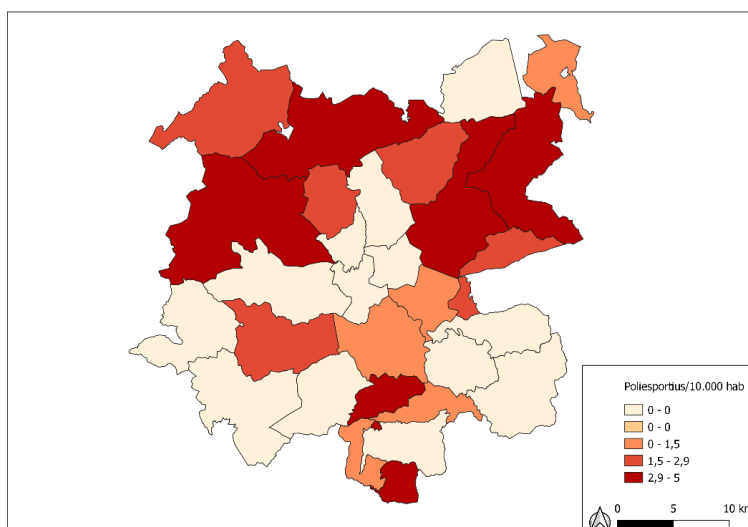
Altre cop, la mobilitat quotidiana afecta substancialment aquest àmbit. Aquells municipis que no compten amb espais físics destinats a la millora física de les persones, haurien de proporcionar les eines suficients per a millorar l'accessibilitat a aquest tipus de serveis. Cal tenir en compte que, moltes vegades, l'ens local depèn de l'existència d'un poliesportiu municipal per a poder desenvolupar activitats físiques adaptades i de qualitat.

Gràfic 12: nombre de poliesportius per cada 10.000 habitants. (2012).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

Mapa 10: nombre de poliesportius per cada 10.000 habitants a la comarca del Bages, segons municipi de residència. (2012).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Hermes, Diputació de Barcelona.

A partir de la territorialització amb GIS de les dades de l'Hermes, referents al nombre de poliesportius per cada 10.000 habitants, per municipis de residència a la comarca del Bages, es pot observar una contraposició clara, altra cop, entre el nord i el sud de la comarca, exceptuant Castellgalí (4,99) i Monistrol de Montserrat (3,34).

Per la banda nord del Bages, destaquen; Avinyó (4,29), Sallent (2,91), Sant Salvador de Guardiola (3,19) i Navàs (3,25). En canvi, per la banda sud, hi ha un conjunt de municipis que es caracteritzen per no tenir cap equipament esportiu, entre els quals hi ha; Castellfollit del Boix, Aguilar de Segarra, Castellbell i el Vilar, Marganell, Mura, Rajadell i Talamanca, la majoria municipis de menys de 1.000 habitants.

En aquest sentit, cal destacar que, tot i no tenir equipaments esportius, molts municipis rurals ofereixen sortides periòdiques i compten amb rutes saludables per tal de fomentar l'activitat esportiva de les persones grans. Durant els processos participatius va sorgir la necessitat de millorar l'accessibilitat econòmica per aquestes activitats, ja que algunes són excessivament costoses d'assumir per aquelles persones més vulnerables.

Equipaments sanitaris

Si s'analitzen el conjunt de serveis bàsics per al col·lectiu de persones grans, tenint en compte la dificultat de mobilitat quotidiana, és necessari observar, també, quins equipaments sanitaris hi ha a l'abast d'aquestes persones en el conjunt de la comarca del Bages.

Una de les principals característiques de l'envelliment és, com s'ha esmentat abans, la disminució de les capacitats físiques i l'increment de malalties, entre d'altres. És per aquest motiu que les persones majors de 65 anys tendeixen a utilitzar més sovint els serveis sanitaris, sobretot els Centres d'Atenció Primària i les

farmàcies. En aquest cas, entra, altra vegada, el tema de la mobilitat. L'existència d'equipaments sanitaris prop de l'habitatge de residència habitual esdevé cabdal a l'hora de realitzar una bona prevenció de les malalties d'aquest col·lectiu de població.

Actualment, la Generalitat de Catalunya té quasi totes les competències en salut. El Principat es divideix geogràficament en Àrees Bàsiques de Salut (ABS) i en Regions Sanitàries (RS) on, segons el nombre d'habitants, hi ha una quantitat de serveis sanitaris o una altra. Pel que fa a les primeres, és on es concentren els Centres d'Atenció Primària (CAP) i tots aquells serveis que es troben per sota de l'àmbit hospitalari. Segons el ràtio de població, hi ha més o menys serveis d'aquestes característiques, tots ells depenent d'un mateix CAP.

En aquest sentit, el territori català es divideix en nou regions sanitàries, delimitades a partir de factors geogràfics, socioeconòmics i demogràfics. Compten amb una dotació adequada de recursos sanitaris d'atenció primària i d'atenció especialitzada per atendre les necessitats de la població. Cada regió s'ordena, al seu torn, en sectors sanitaris, que agrupen les anomenades àrees bàsiques de salut, formades per barris o districtes a les àrees urbanes, o per un o més municipis en l'àmbit rural. Les Regions Sanitàries (RS) es divideixen en les següents demarcacions territorials: Barcelona Ciutat, Metro Nord, Metro Sud, Girona, Tarragona, Terres de l'Ebre, Lleida, Catalunya Central i Alt Pirineu i Aran.

Per altra banda, cada regió s'ordena, al seu torn, en sectors sanitaris que són l'àmbit on es desenvolupen i coordinen les activitats de promoció de la salut, prevenció de la malaltia i assistència sociosanitària en el nivell d'atenció primària i de les especialitats mèdiques.

Els sectors sanitaris estan constituïts per l'agrupació d'àrees bàsiques de salut (ABS). Es tracta de la unitat territorial elemental a través de la qual s'organitzen els serveis d'atenció primària de salut. Són unes unitats territorials formades per barris o districtes a les àrees urbanes, o per un o més municipis en l'àmbit rural.

L'Anoia, Bages, Berguedà, Moianès, Osona i el Solsonès són les cinc comarques que engloba la RS Catalunya Central. La regió es troba habitada per 263.268 homes i 263.691 dones.

A partir de la representació cartogràfica de la presència de Centres d'Atenció Primària es pot observar que al voltant del 50% de pobles de la comarca no té un servei sanitari d'atenció primària que pugui atendre els habitants que hi resideixen. Altre cop tornen a destacar els municipis situats al sud-oest de la comarca, aquells que fan frontera amb l'Anoia rural. Es tracta, doncs, d'àrees sanitàries on només hi ha presència de Consultoris Locals amb horaris bastant restringits, obligant, en cas d'urgència o necessitat, a desplaçar-se fins aquells ens territorials on hi hagi algun CAP, CUAP o Centre Hospitalari.

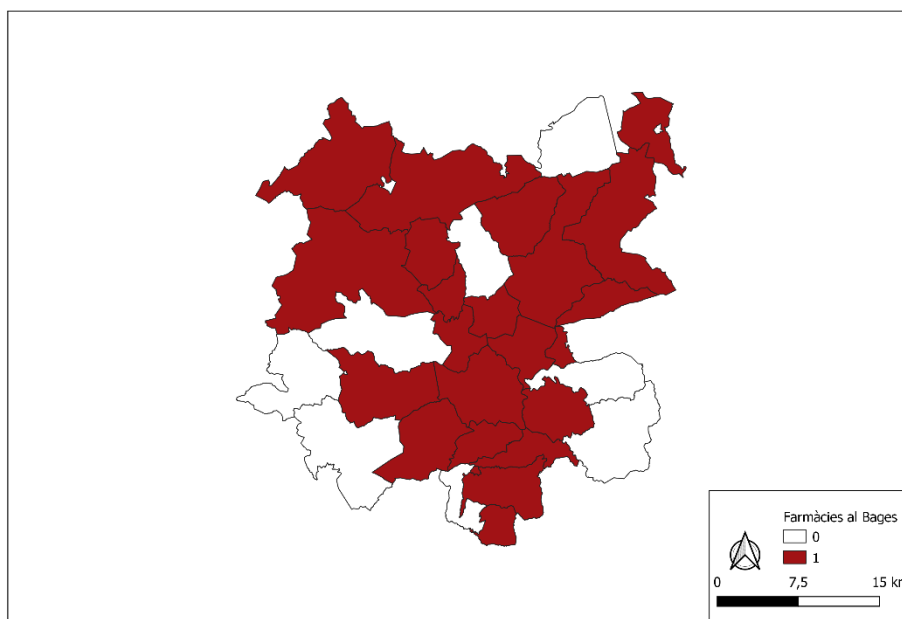
Els municipis que on hi ha un o més d'un Centre d'Atenció Primària (CAP) són els següents: Artés, Cardona, Castellbell i el Vilar, Manresa, Marganell, Monistrol de Montserrat, Navarcles, Navàs, Sallent, Sant Feliu Sasserra, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Mateu de Bages, Santpedor i Súria.

No obstant, més enllà dels espais d'atenció sanitària, hi ha altres localitzacions físiques que també esdevenen importants en el dia a dia de la persones grans, i d'altres col·lectius caracteritzats per tenir més dificultats en l'esdevenir de la mobilitat quotidiana. Es tracta de la farmàcies, els únics centres autoritzats per a vendre medicaments, molts cops necessaris a l'hora d'acabar amb certes malalties. A diferència dels CAPS, de farmàcies se'n troben més, ja que la seva infraestructura no és tant cara.

Per a estudiar l'abastiment de farmàcies a la comarca del Bages s'ha procedit a explotar les dades proporcionades pel Repte Demogràfic, del Govern d'Espanya. Es tracta d'una idea complexa, que engloba diverses dimensions de la població, referides tant a l'estructura de al piràmide (per sexe, edat...), com a la localització (en àrees rurals, en ciutats, en zones despoblades, en àrees amb dispersió territorial...) o a les condicions de vida (amb dificultats per a la prestació de serveis, de baix nivell de renda...).

En aquest sentit, s'ha seleccionat tots aquells municipis que, com a mínim, consta presència d'una farmàcia o més i s'ha representat cartogràficament mitjançant programari GIS. Els municipis que on consta, com a mínim, un d'aquests espais són els següents:

Mapa 13: representació cartogràfica dels municipis de la comarca del Bages que tenen una o més farmàcies dins els seus límits territorials. (2019).

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Repte Demogràfic, Govern d'Espanya.

Entitats bancàries

La digitalització dels tràmits bancaris i la consegüent reducció del personal treballador d'assistència presencial han agreujat greument l'esclatxa digital, impedit l'accés a moltes persones grans. Les entitats bancàries esdevenen un servei essencial de gestió monetària per la major part de ciutadans. L'existència d'un grup poblacional amb dificultats d'accés pot arribar a comportar una vulneració de drets bàsics.

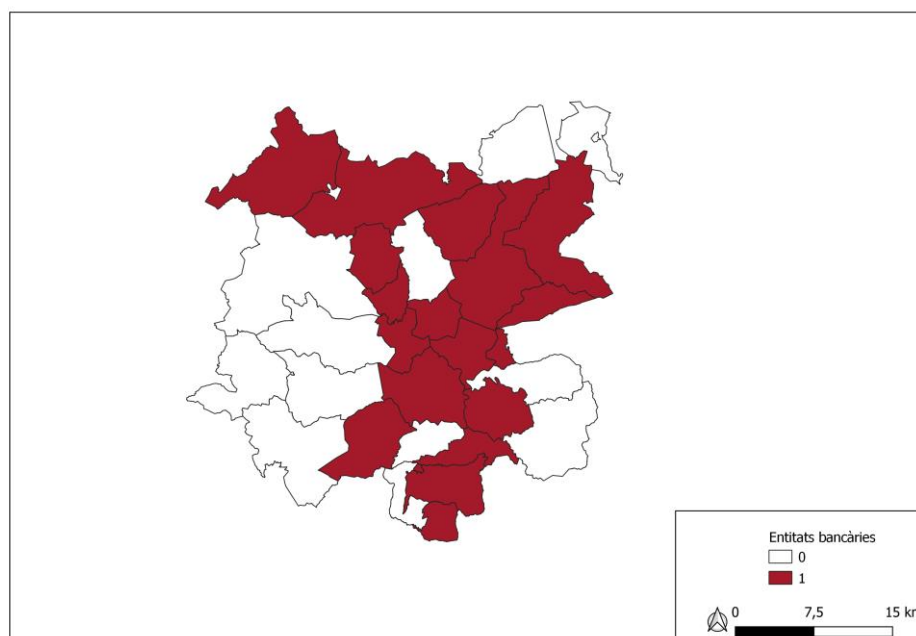
En aquest sentit, com a conseqüència de les males pràctiques bancàries s'ha posat en risc l'accés al crèdit i la seguretat de l'estalvi i, amb això, també la confiança dels consumidors en el sector (PCBS, 2013), particularment entre els grups més vulnerables. La resposta dels reguladors davant aquest problema se centra en una sèrie d'iniciatives que pretenen reforçar i millorar les eines existents per afavorir la protecció dels consumidors. D'aquesta qüestió s'ocupen actualment les institucions reguladores i els governs del món (World Bank, 2014; Pasiouras, 2016). Abans de la crisi, eren molt escasses les iniciatives tendents a la protecció del consumidor financer. El 2004 es va crear el Grup d'Experts en Serveis Financers des de la perspectiva de l'usuari i es van aprovar iniciatives sobre educació financera (World Bank, 2014). Després del desastre financer, la restauració de la confiança dels agents econòmics i els inversors en el sistema s'ha

convertit en objectiu prioritari dels plans públics d'acció per tractar de revertir la dinàmica negativa del clima econòmic mundial. Tal com assenyalen diversos autors (La Porta et al., 2002), la protecció legal de l'inversor és un símptoma del desenvolupament del seu sistema financer, de tal manera que a més protecció legal, més desenvolupament financer d'un país (Fernández-Guitérrez, García-Olalla, 2017).

No obstant, tot i les reivindicacions de les administracions públiques i un sector no menyspreable de la ciutadania, sembla ser que les entitats bancàries no estan disposades a canviar l'estratègia relacional amb els seus clients.

Actualment, doncs, a la comarca del Bages hi ha molts municipis que, no només no tenen assistència presencial, sinó que tampoc poden accedir a una entitat bancària, ja que no existeix ni tant sols l'espai físic d'aquestes.

Mapa 14: municipis de la comarca del Bages on hi consta una o més sucursals bancàries.

Font: elaboració pròpia a partir del Repte Demogràfic, Govern d'Espanya.

A partir de la representació territorial dels municipis amb sucursal bancària, pintats de color vermell, es pot observar una divisió de la comarca entre l'est o l'oest. Existeixen dos conglomerats de municipis amb una clara desigualtat entre aquests causada per l'existència d'aquestes sucursals.

En aquest sentit, la representació amb llegenda mostra un mapa molt semblant a la resta que l'han precedit, sobretot en referència als equipaments i serveis importants per a garantir unes condicions de vida dignes.

SOLEDAT NO DESITJADA

L'aspecte relacional és un factor bàsic per al benestar de les persones i disposar d'una xarxa social de suport és un element important a l'hora de mesurar la qualitat de vida de les persones grans. El fet de no disposar d'una xarxa, més enllà d'induir la persona a una situació de solitud (sovint no desitjada), també pot comportar un augment dels riscos en múltiples nivells, tant en la salut física (Cacioppo et al., 2002; O'Luanaigh i Lawlor, 2008) com en la salut psicològica (Cacioppo et al., 2006; Holwerda et al., 2016).

Pel que fa a la solitud no desitjada, és un fenomen complex de descriure i, per tant, no hi ha consens en una única definició, tot i que les aproximacions teòriques es poden resumir en quatre perspectives (Yanguas et al., 2018):

- **Perspectiva cognitiva:** la solitud és entesa com una discrepància entre les relacions socials que la persona desitja i les que realment té.
- **Interaccionisme:** la solitud no és el fet d'estar sol o sola sinó la falta de relacions significatives i íntimes, així com la falta de vinculació comunitària.
- **Perspectiva psicodinàmica:** la solitud és la conseqüència negativa derivada de la necessitat d'intimar, de relacions interpersonals per a viure.
- **Existencialisme:** la solitud és una realitat consubstancial a l'ésser humà, pot causar patiment i dolor o ser una oportunitat.

La solitud no desitjada pot estar present en qualsevol moment del cicle vital, però és en el procés d'envelliment quan està associada a xarxes socials més petites i a una freqüència menor de contactes (Ajrouch, 2005). El procés de pèrdues associat a l'envelliment és multifactorial i accentua les dificultats de relació: pèrdues relacionals com les del cercle laboral; pèrdua de la parella o les amistats amb qui es comparteix l'oci (per defunció, ingrés en residència o aparició de deteriorament cognitiu); pèrdues del cercle convivencial proper (veïnat i comerços de proximitat amb els quals s'ha conviscut durant anys, però que ara són "substituïts" per residents menys estables o cadenes comercials més impersonals); pèrdua de mobilitat, visió o altres capacitats; pèrdua dels espais "propis" de barri amb els canvis urbanístics, etc... (Rubio, Costas, 2013).

Les dades sobre prevalença de soledat i aïllament social són escasses i molt variables. Depenen de molts aspectes que és necessari tenir en compte, com ara; el context geogràfic i cultural, o les expectatives individuals. Pel que fa al context geogràfic, l'evidència empírica de recerques transculturals ens mostra com els factors culturals i les diferències en les condicions de vida en els diferents països juguen un paper molt important, mostrant diferències considerables pel que fa a l'aïllament social i sentiment de soledat no desitjada en cultures col·lectivistes respecte a cultures més individualistes.

A tall d'exemple, l'informe resum "Loneliness an unequally Shared burden in Europe" fonamentat en el European, Social Survey (ESS), ens mostra com tant el sentiment de soledat com l'aïllament social segueixen clars patrons regionals. En general, a Europa és molt superior la prevalença de l'aïllament social que la de soledat, ja que mentre un voltant del 7% de les persones adultes a Europa manifesten sentir-se soles freqüentment, el 18% de la població, això és, 75 milions de persones, pateixen aïllament social (Sala Mozos, 2020).

L'edat també és un factor que influencia molt en aquest àmbit. Les persones grans, a causa de les característiques del seu entorn més proper, tenen més probabilitats de patir soledat no desitjada al seu habitatge. En aquest sentit, l'entorn residencial juga un paper clau en aquesta problemàtica. La disponibilitat de familiars residint al mateix barri és essencial per saber si la persona és propensa a patir soledat no desitjada. Es tracta d'un recull de dades que es realitza periòdicament a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), però que no es fa formalment a la resta de territoris de Catalunya, com és el cas del Bages. En aquest sentit, segons l'Enquesta de Relacions Veïnals i Convivència de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (2018), la proporció de població de 75 anys i més que disposa de familiars al barri de residència és superior (55,1%) que la de la població entre 65 i 74 anys (43,4%). Aquesta major disponibilitat pot tenir a veure amb estratègies d'aproximació residencial, bé de la població gran o dels seus fills, per tal de facilitar les cures envers la població gran amb problemes relacionats amb la salut (discapacitat, dependència) o envers els nets. Per altra banda, pel que fa a la lectura territorial (Antón-Alonso, Porcel, Cruz; 2019).

Tot i que la comarca del Bages no en formi part, la seva proximitat geogràfica fa que les dades esmentades tinguin cert pes estadístic en aquest estudi. A més, el territori objecte d'estudi es troba dins la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB).

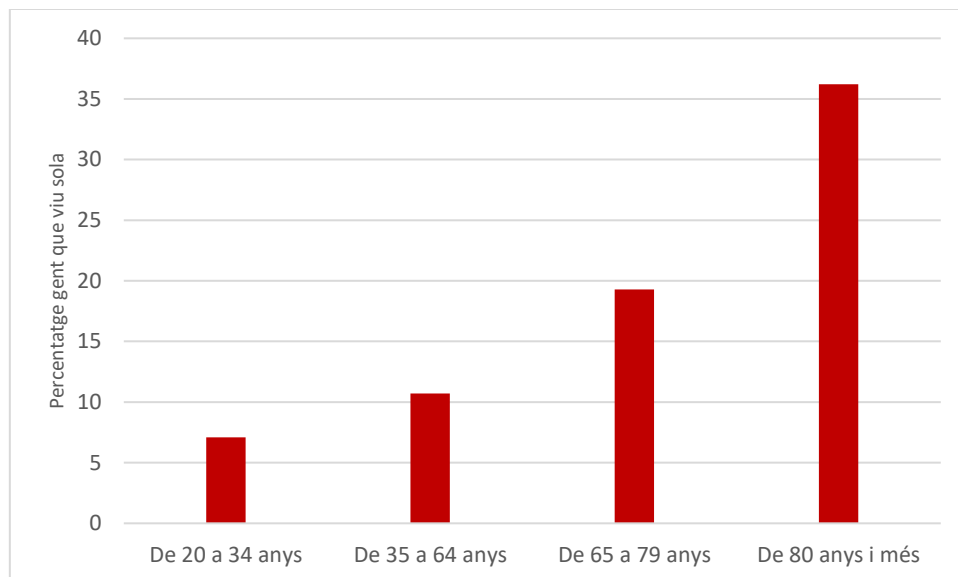
En aquest sentit, la dispersió de la comarca i la dependència del vehicle privat afecta a la major part del col·lectiu de persones grans, que es caracteritza per tenir menys accés al vehicle propi. En termes generals, hi ha bastant aïllament en les urbanitzacions allunyades dels nuclis de població. Les urbanitzacions no compten amb equipaments o espais que serveixin per generar vincle comunitari entre les persones que hi viuen, hi ha una manca d'equipaments i manca de transport per a desplaçar-se als nuclis dels municipis on existeixen aquests espais; l'equip professional del Consell Comarcal del Bages ha posat de manifest que, una de les reivindicacions amb més trajectòria del col·lectiu de persones grans, és poder tenir un transport no només interurbà entre municipis, sinó també urbà dins el propi municipi.

A les zones rurals també es donen situacions d'aïllament en masies i nuclis disgregats. Aquest aïllament té les següents conseqüències:

- Soledat: en persones amb trastorns de salut mental i/o diversitat funcional, tant amb persones grans com amb adolescents i joves. Aquesta realitat pot agreujar les problemàtiques, la detecció i atenció.
- Estigmatització: exclusió per raons de gènere, orientació sexual, cultura, edat, origen. Es considera clau promoure el treball comunitari com a prevenció per garantir el benestar emocional de les persones amb problemes de salut mental. En entorns aïllats o rurals, el tancament social pot agreujar aquestes situacions i afavorir la segregació.

A banda de les problemàtiques ja apuntades, en l'àmbit relacional es destaca la manca de cohesió social en els municipis, i la pèrdua de la relació veïnal. Aquesta manca de cohesió no es tradueix necessàriament en conflicte comunitari, sinó que manca un diàleg entre comunitats que vagi més enllà de la convivència en un mateix municipi.

Gràfic 13: percentatge de població de 20 anys i més que viu sola a Catalunya per sexe i grups d'edat. (2020).

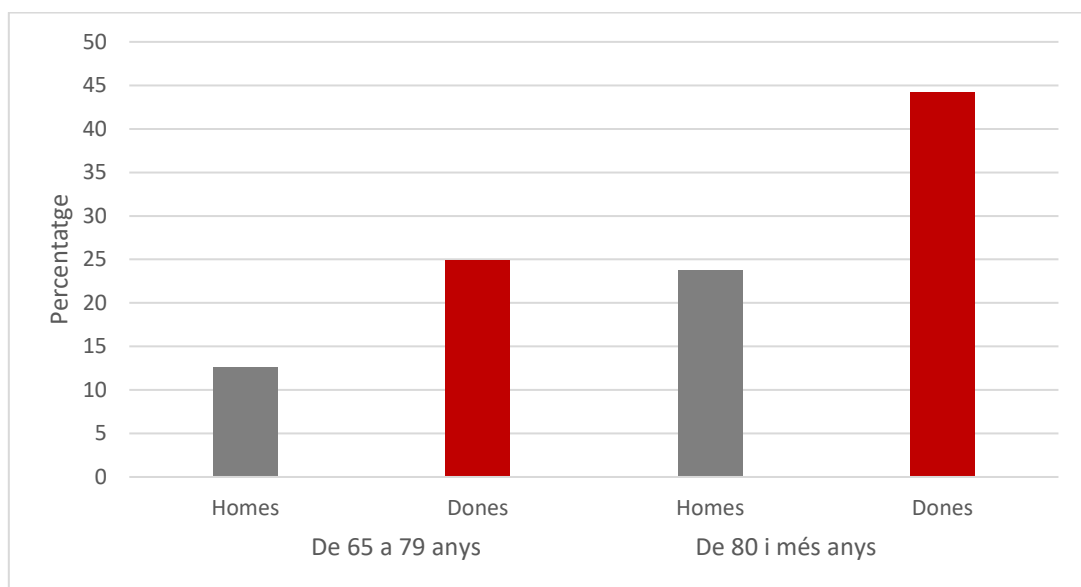
Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT – Enquesta contínua de llars de l'INE.

Per al conjunt de Catalunya, tal i com es pot observar al gràfic 13, el percentatge de persones que viuen soles s'incrementa amb l'edat, es tracta de dues variables que tenen una relació de causalitat. Només un 7,1% de la població d'entre 20 i 34 anys viu en una llar unipersonal. Aquesta xifra s'eleva fins al 36,2% pel que fa al grup de persones de més de 80 anys.

No obstant, si s'afegeix la variable del sexe, es pot observar (gràfic **) una elevada taxa de feminització de les llars a mesures que s'incrementa l'edat. Aquest fet explica que la soledat no desitjada es caracteritza per ser un problema que recau, principalment, en les dones grans.

A Espanya, a nivell demogràfic, l'avantatge numèric inicial dels homes es va reduint progressivament en les successives edats fins a anul·lar-se completament cap als 35-40 anys. En les edats posteriors la relació ja s'ha invertit. Per exemple, per cada cent dones de 55-59 anys hi ha aproximadament 95 homes. I en el cas de les persones de més de setanta anys, les diferències comencen a ser considerables: dues de cada tres persones de vuitanta-cinc anys són dones (Pérez Díaz, 2002).

Gràfic 14: percentatge de persones grans que viuen soles per sexe i grups d'edat a Catalunya. (2020).

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT – Enquesta contínua de llars de l'INE.

L'any 2020 les variació per sexe del grup de persones d'entre 65 i 79 anys és del 12,3%, mentre que per a les persones de més de 80 anys la diferència s'eleva fins al 20,5%. Una menor esperança de vida entre els homes és el principal factor que explica aquesta diferència en el percentatge de persones grans que viuen soles a Catalunya.

No obstant, cal apuntar que el fet que aquestes persones visquin soles no vol dir que tinguin un sentiment de soledat no desitjada. És a dir, el fet de viure sol/a respon únicament a una situació de soledat objectiva, i només pel que fa a l'aspecte residencial de la persona. En el cas concret de les persones grans, aquest fet respon a un seguit de factors com ara; les millores de les condicions de vida i de salut (amb una incidència directa en l'esperança de vida i la independència econòmica) i el valor associat de l'autonomia i la independència personal (Sancho, 2020).

Malgrat aquest fet, en el cas de moltes persones grans, aquesta soledat residencial és una situació sobrevinguda que respon a un procés de pèrdues com ara; la viduitat, la marxa dels fills i/o la mort de familiars o membres de la xarxa social més propera, i per tant, pot portar implícit un augment del risc, tant de patir soledat no desitjada com d'aïllament social. De fet, l'aïllament social i el fet de viure sol/a estan vinculats; són diversos els estudis que demostren que, pràcticament la totalitat de les persones que pateixen aïllament social, viuen soles. Aquesta relació, però, no es dona en el sentit invers, és a dir, no totes les persones que viuen soles pateixen aïllament social (Victor, 2000; Wegner, Davies, Shahtahmasebi i Scott, 1996; Sala Mozos, 2020).

En aquest sentit, detectar situacions de solitud no desitjada és una tasca que requereix del treball, tant de les institucions multinivell, com de tot el teixit comunitari i veïnal. La participació de les persones que conviuen a l'entorn del subjecte que pateix soledat és essencial a l'hora d'actuar a nivell preventiu.

Fortaleses i potencialitats

- El Consell de les Persones Grans del Bages és una iniciativa amb molta tracció social que a més de participar dels protocols i les campanyes iniciades des de l'administració impulsa iniciatives com la més recent que reivindica l'aturada de tancament de caixes i la digitalització creixent dels bancs atès que va en detriment de les possibilitats de la persones grans, que sempre ha anat presencialment a les caixes i caixers i que no es poden permetre el salt qualitatiu que volen imposar els bancs. La iniciativa ha tingut tan bona acollida que s'està replicant a altres comarques.
- La prova pilot d'un Servei Especialitzat d'Atenció a la Velleja del Bages indica la voluntat de prioritzar el benestar de la persones grans a la comarca, tot i que el cos de professionals indica que per l'establiment del servei de manera permanent farà falta voluntat política.
- La Campanya Tracta'm Bé està tenint un ressò sostingut en el temps i és coneguda a la comarca, de la mà amb la Guia contra el maltractament a persones grans, a punt de publicar-se, afirma el compromís social amb aquest col·lectiu. Cal tenir present que el Pla d'actuació vigent fins al 2021 derivat d'una diagnosi del 2016 també denota l'interès del Consell Comarcal del Bages per prioritzar les persones grans.
- Cal destacar l'èxit del projecte Vincles i Diversitat que en paraules del Consell Comarcal del Bages, "té per objectius promoure la reflexió i aportar coneixements sobre la diversitat humana per entendre-la com a riquesa i oportunitat i crear una xarxa ciutadana compromesa amb la convivència i la cohesió

social”9. Aquest projecte, escalat cada vegada a més municipis, busca promocionar les relacions interculturals: moltes persones amb origen en la migració que no s’havien sentit mai vinculades a la població autòctona han trobat en aquest projecte una forma de fer-ho.

PROPOSTA D'EIXOS

De la diagnosi de l'envelliment a la comarca del Bages se n'han després les principals problemàtiques identificades. Per avançar en el procés de planificació, cal que les línies, objectius i accions tinguin estreta relació de coherència amb aquestes problemàtiques. Això permetrà dissenyar accions basades en el coneixement empíric i construït de forma col·lectiva amb els diferents agents que han participat de la diagnosi. La importància de fer aquests processos participats rau en que les accions que se'n desprenen, és a dir, l'acció política del Consell Comarcal del Bages, es centrarà en les problemàtiques expressades, viscudes i significatives de la població. Així es redueix la distància entre administració i la ciutadania. A més, dota de sentit estratègic l'acció del Consell Comarcal, orientant-la a l'assoliment d'uns objectius consensuats i compartits.

Algunes de les línies de treball que es defineixen a continuació tenen una concreció en accions focalitzades en les persones grans, ja que donen resposta a problemàtiques que les afecten de forma específica. Altres problemàtiques tenen incidència en capes més àmplies de la població, fent que les accions que es dissenyin per adreçar-les puguin ser de caire universal.

La no focalització de les accions té múltiples beneficis i, per tant, quan sigui possible, apostarem per estratègies que donin resposta a les necessitats compartides per diversos col·lectius i sectors de població. Aquest fet té avantatges en les economies d'escala, en la suma de recursos i en l'avenç del treball transversal i coordinat en el si de l'administració i amb les entitats. També permet pensar en accions que cerquin l'increment del capital social de la població a partir de posar en contacte persones diferents –més encara si hi posem intencionalitat relacional- i, en el nostre cas concret, generar espais intergeneracionals.

En el procés de diagnosi es van recollir nombroses propostes d'acció. Per finalitat i abast d'aquest document no es recolliran aquí les propostes d'acció concretes. Aquestes queden recollides en els documents de buidat de les sessions per poder treballar de forma participada, aterrada i realista, la concreció del pla d'acció comarcal en posteriors processos de treball. Cal destacar la naturalesa integrada de les mesures que es desprenen de les línies i eixos apuntats tot seguit; l'impacte en un dels objectius permet treballar-ne d'altres. Aquestes relacions i interdependències caldrà explicitar-les en el pla d'acció.

Aquí recollim els principals eixos a reballar que es desprenen de la diagnosi.

Abans d'entrar en qüestions més concretes, cal fer una menció especial a la problemàtica del **Transport**. Aquest és un eix fonamental que travessa tota la resta d'eixos: participació, sanitat, aïllament, soledat, esclatxa digital,... Solucionar l'aspecte de la mobilitat, i que aquesta fos accessible, permetria donar resposta a

molts dels reptes que s'apunten i que, a més, es connecten amb d'altres reptes estratègics de la comarca com són el repoblament i el desenvolupament local.

1.1. ENVELLIMENT ACTIU I PARTICIPACIÓ POLÍTICA

Tenir un envelliment actiu depèn, en gran mesura, de les condicions socioeconòmiques personals i de l'entorn. La millora del transport públic, l'oferta diversa d'activitats i l'accessibilitat a equipaments públic són factors cabdals per a l'assoliment d'una salut física i mental òptima per participar al teixit comunitari.

En el procés de diagnosi s'han identificat algunes problemàtiques relatives a la participació cívica i política de les persones grans. N'apuntem les principals:

- Manca d'accés a la informació sobre activitats
- Barrera econòmica per la realització d'algunes activitats
- Problemàtiques de transport (urbanitzacions i pobles petits)
- Estancament de la participació arran de la Covid-19
- Manca d'oferta específica per "gent gran jove"
- Poc èxit dels parcs esportius per a persones grans, no s'adapten a les seves necessitats
- Manca de representativitat dels espais de participació de persones grans
- Càrregues de cura de nets i persones dependents
- Carrers mal pavimentats. Generen dificultats per a moltes persones grans.
- Dificultat de les entitats a l'accés a subvencions (*Eix 2 Escletxa Digital*)

Així, la concreció de l'eix de treball es podria materialitzar en:

1.	Millorar els canals d'informació sobre les activitats de les entitats (<i>Eix 2 Escletxa Digital</i>)
2.	Eliminar o reduir les barreres d'accés a activitats: econòmiques i càrregues de cura
3.	Canviar el paradigma i tenir en compte les opinions de les persones grans a l'hora de dissenyar els parcs esportius.
4.	Reforçar l'obertura dels espais de representativitat política de les persones grans i foment de nous espais de debat, reflexió i participació.
5.	Eliminar les etiquetes dels Casals de Gent Gran. Fomentar els Centres Cívics i diversificar les activitats que s'hi realitzen per tal d'incloure aquelles més joves.
6.	Sensibilitzar les persones grans sobre els riscos de la Covid-19.

7. Adaptar la pavimentació de carrers, sobretot dels cascs antics.

1.2. ESCLETXA DIGITAL

L'escletxa digital és una problemàtica que està afectant a diversos grups de població per raons diverses. Les persones grans no en són una excepció i hem vist com aquesta manca d'accés i ús de les tecnologies de la comunicació i la informació genera diverses problemàtiques (entre altres més concretes relacionades al llarg del document):

- Manca d'accés a la informació pública
- Sentiment de soledat i desconexió
- Problemàtiques d'accés a serveis sanitaris, bancaris i, en general, a l'administració pública.
- Manca de participació comunitària

Però no són només les persones grans que pateixen problemàtiques derivades d'una transició digital que no ha acompanyat ni esperat a grups importants de població –agreujada amb la pandèmia. Trobem problemàtiques en persones sense accés a les TIC per qüestions de renda, de coneixements, persones nouvingudes, manca d'equipaments, entre altres.

Per tant, la proposta per adreçar les problemàtiques derivades de l'escletxa digital en les persones grans, és la de dur a terme una estratègia comarcal integral contra aquesta problemàtica que contempli tots els seus angles, que permeti conjugar agents diversos de la comarca i que aprofiti sinèrgies, recursos i sigui governada amb mirada estratègica i col·laborativa. Això evitaria duplicar recursos i reforçaria la coordinació d'accions per assolir uns objectius compartits per diverses unitats del Departament de Benestar, així com altres Departaments del Consell Comarcal

De forma concreta per les persones grans, podríem apuntar:

1. Reforçar canals de comunicació analògics i reorientar els existents perquè garanteixin un bon traspàs d'informació de servei a les persones grans.
(a) Emprar les activitats i serveis per persones grans com a espais de difusió
2. Serveis de dinamització comunitària i suport als municipis: suport a la tramitació, traspàs d'informació, entre d'altres
3. Instal·lació de caixers automàtics als Ajuntaments petits.
(a) Exercir pressió a les entitats bancàries des de diferents nivells administratius.
4. Apropar els tràmits administratius als municipis petits a través de professionals que realitzin

1.3. MOBILITAT

La mobilitat és un problema recurrent que travessa tots els àmbits de les desigualtats, sobretot de les persones grans que no disposen de vehicle privat. La manca d'oferta de transport públic entre municipis té, com a principal conseqüència, la privació en l'accés a serveis bàsics i a determinades activitats de socialització.

A la comarca del Bages, s'ha detectat una manca de transport públic general al conjunt de la comarca. Molts municipis rurals queden aïllats dels nuclis urbans, on s'hi troben la major part de serveis bàsics. No obstant, alguns Ajuntaments han començat a implementar el transport a demanda o pagar taxis per a transportar persones grans als serveis mèdics i altres serveis de l'Administració Pública.

Les principals problemàtiques detectades són les següents:

- Manca de connexió intermunicipal al conjunt de la comarca.
- Increment de la probabilitat d'aïllament social als pobles rurals a causa de la poca oferta de transport públic.
- Preus elevats del transport a demanda.
- Poca accessibilitat a certs serveis bàsics per la manca de transport públic.

En aquest sentit, les principals línies de treball podrien ser les següents:

1. Estudiar la mobilitat a la comarca a partir de metodologia quantitativa i qualitativa per saber quines connexions intermunicipals cal millorar.
2. Apropar les activitats i els serveis a aquells municipis que quedin aïllats.
3. Incrementar l'acompanyament emocional a les persones grans residents en aquells municipis amb poca connexió de transport públic.
4. Crear bonos socials per al pagament del transport públic i el transport a demanda.

1.4. VULNERABILITATS I DISCRIMINACIONS

Les persones grans no estan exemptes de patir discriminacions i, com hem vist, els actors de vulnerabilitat també hi tenen afectacions com a la població general, tot i que poden manifestar-se o tenir causes diferenciades, que justifiquin accions focalitzades.

En aquest eix proposem treballar les vulnerabilitats i les discriminacions de forma conjunta, ja que les en alguns casos, traçar línies entre un fet i l'altre són difuses. O bé unes són causa de les altres. Tractarem cada factor per separat:

1.4.1. Habitatge

Les principals problemàtiques vinculades a l'àmbit de l'habitatge amb mirada concreta a les persones grans no són del tot diverses a les problemàtiques d'habitatge que afecten a la població en general -tot i que trobem problemàtiques específiques. Cal apuntar, però, el gran nivell d'habitatge en propietat i sense deutes existent entre la població gran respecte altres trams d'edat.

Podríem destacar les següents:

- Lloguer
- Manca d'oferta suficient d'habitatges
- Costos molt elevats en relació als ingressos
- Temporalitat elevada que genera inestabilitat a les persones grans
- Discriminació per edat (negativa de lloguer a persones grans)
- Manca de places residencials en pisos assistits fora de la capital
- Manca de servei domiciliari a persones amb autonomia
- Manquen alternatives als models residencials definits
- Aïllament de persones grans en urbanitzacions o pobles petits (manca de transport).

1.4.2. Edatisme

L'edatisme es defineix com una discriminació cap a les persones d'edat avançada, tot i que de de discriminacions per qüestions d'edat n'hi ha en altres trams de població. En el nostre cas, destacarem les problemàtiques que es vinculen a la discriminació a les persones grans.

Aquesta manca de valor cap a les persones grans té el seu impacte en la valoració social i econòmica dels serveis i professions que s'ocupen de l'atenció a la vellesa. Si ja són tasques poc reconegudes per estar vinculades al sector de les cures, ho són encara més les que es vinculen a la vellesa.

- Accés al mercat de lloguer
- Manca de relacions intergeneracionals
- Tracte infantilitzador i paternalista
- No reconeixement de la gent gran com a agents polítics

1.4.3. Maltractament

El maltractament a les persones grans i l'exercici de violències contra elles va lligat al punt anterior, però no només. Algunes actituds de maltractament o menyspreu tenen la seva base en l'edatisme, com pot ser la manca de presa en consideració de les persones grans en l'espai públic (manca de llocs on descansar, no accés als serveis de bars i restaurants, conflictes amb patinets, manca d'accessibilitat). De maltractaments i violències n'hi ha de diversos tipus, però destaquem:

- La violència física
- La violència econòmica
- Exercida per familiars o persones properes
- Exercida per les entitats bancàries
- Espai públic hostil

1.4.4. Soledat

La soledat és una de les principals problemàtiques que afecten a les persones grans, ja que el seu impacte és força ampli. La soledat no desitjada no té una definició unitària i depèn de les percepcions, expectatives i hàbits de les persones grans, per tant, la seva intervenció esdevé complexa. Les problemàtiques que es deriven de la soledat (en diverses de les seves accepcions):

- Major risc de patir maltractaments
- Major risc de malaltia mental
- Risc sanitari
- Pèrdua de capital social

1.4.5. Renda

Les persones grans, en general, disposen dels ingressos que reben de l'estat en forma de pensions contributives i no contributives. A banda, l'estatus de jubilat no permet, amb excepcions, dur a terme feines remunerades que permetin progressar o millorar el nivell de renda de les persones grans. Les pensions tenen un ritme de revaloració molt inferior que no pas la pujada del cost efectiu de la vida, cosa que implica un empobriment de facto de les persones jubilades.

Les pensions contributives tenen relació amb la cotització que s'ha efectuat durant l'edat activa. Això fa que les desigualtats (de gènere, de classe) que són presents en el mercat de treball, es mantinguin en l'edat de jubilació. Les dones avui en dia jubilades tenen pensions més baixes atesa la seva menor taxa d'activitat. Però al seu torn, l'actual precarietat i temporalitat laborals, fa preveure que les pensions del futur tampoc seran capaces de sostenir el cost de la vida.

- Població gran femenina empobrida
- Barrera econòmica d'accés a certes activitats (lleure, oci, cultura) i recursos (sanitaris, residencials)
- Càrregues per sostenir persones dependents

Habitatge	1. Promoure l'ampliació del parc disponible d'habitatge social (mobilització de pisos buits, baixos)
	2. Incrementar els recursos per a la rehabilitació i adaptació d'habitatges on hi viuen persones grans.
	3. Ampliar les places en pisos assistits en diferents indrets de la comarca
	4. Millorar les condicions laborals de les treballadores del SAD i incrementar les persones usuàries del servei.
Edatisme	5. Accions específiques en el desplegament de la Llei de no discriminació i igualtat de tracte
	6. Empoderament de les persones grans
Maltractament	7. Sensibilització i prevenció al conjunt de la ciutadania.
	8. Canals de denúncia i atenció
	9. Accions per la millora de l'atenció bancària
Soledat	10. Foment de la participació cívica i política de les persones grans, així

	com de les relacions comunitàries
	11. Implementació d'una eina de detecció de soledat no desitjada que inclogui el conjunt del teixit comunitari; professionals sanitaris, farmàcies, comunitats de veïns/es, etc..
	12. Seguiment i atenció als casos
Renda	13. Tarificació i baremació de recursos i serveis adreçats a persones grans
	14. Ampliar la cobertura i gratuïtat de certs serveis (transport)

6. DAFO I CRITERIS D'ACCIÓ

DAFO - Criteris	Mobilitat	Esclatxa digital	Vulnerabilitat econòmica i discriminacions	Envel·liment actiu i participació
Fortaleses	Servei de Taxi finançat per l'Administració Pública	Elevat nivell de conscienciació vers la problemàtica.	Increment de les pensions	Presència de Casals de Gent Gran amb oferta diversa d'activitats a molts municipis.
	Solidaritat veïnal per utilitzar el transport privat.	Formacions d'informàtica en equipaments públics.	Disminució dels deutes pendents en l'habitatge	Consell de la Gent Gran com a espai comarcal de participació
	Transport públic a demanda.	Personal contractat que acompanya en la realització de tràmits informàtics.	Increment de l'atenció sanitària i emocional de l'Administració Pública	Caminades i activitats esportives per a persones grans
Debitats	Mancança de transport públic entre municipis de la comarca	Dificultats a l'hora de realitzar tràmits administratius	Taxa de pobresa elevada en el col·lectiu de persones grans.	Poca accessibilitat a certes activitats pel seu cost econòmic.
	Dificultats per accedir als serveis essencials, com els socio-sanitaris.	Pocs recursos públics d'acompanyament a les persones grans en l'àmbit de la digitalització.	Feminització de la pobresa.	Existència d'un sector de les persones grans a qui no li arriba la difusió de les activitats.
	Dificultats econòmiques a l'hora de pagar el bitllet del transport públic i el transport a demanda.	Poca accessibilitat als tràmits sanitaris a causa de la seva digitalització durant la pandèmia.	Habitatges no adaptats a les persones grans i manca de subvenció per a la seva rehabilitació. Discriminació de les entitats bancàries.	Poca accessibilitat a les activitats per part de les persones grans residents en municipis rurals amb poc transport públic.
Oportunitats	Apropament dels serveis i activitats a aquells municipis on no arriba el transport públic.	Establir les formacions d'informàtica al conjunt de la comarca.	Avenços científics en la cura de malalties i millora general de la salut de la població.	Millora progressiva de la salut de les persones grans que permet una participació activa en la comunitat.
	Enfortiment del teixit comunitari a partir de la solidaritat veïnal que hi ha per a suplir la manca de transport públic.	Aprofitar els espais municipals com a centres on acudir per a realitzar tràmits informàtics.	Increment sostingut en el temps de la pensió mitjana.	Conscienciació mèdica respecte la importància de la participació comunitària de les persones grans --> receptes socials.
	Aprofitament de la millora de la mobilitat a la Regió Metropolitana de Barcelona per invertir recursos estratègicament	Existència de noves generacions que arriben a l'edat de jubilació amb coneixements informàtics	Intenció de l'Administració Pública d'incrementar places públiques de residències.	Intenció d'incrementar el nombre d'activitats per a persones grans i apropiades a urbanitzacions allunyades
Amenaces	Aïllament social a causa de la manca de transport públic	Digitalització de l'Administració Pública sense tenir en compte les persones grans	Increment sostingut de la inflació, per sobre del creixement de les pensions.	Increment de la desafecció cap a les institucions, fet que provoca una menor necessitat de participació política.
	Deteriorament de la salut per les dificultats d'accedir als centres socio-sanitaris.	Decreixement del nombre/ desaparició de caixers als municipis petits.	Augment generalitzat del cost de l'habitatge.	Augment del nombre de persones amb dificultats d'accés a activitats de pagament.
	Dificultats d'accés a l'atenció personalitzada dels bancs, ja que aquesta es troba als municipis més grans.	Decreixement del nombre de persones contractades d'atenció al públic per part de les entitats bancàries.	Procés de digitalització de l'Administració Pública i les entitats bancàries	Institucionalització de la participació
Criteris	Invertir recursos en la millora del transport públic intermunicipal, tenint en compte les necessitats d'aquell sector de la població que no disposa de vehicle privat.	Contractar personal d'acompanyament en els tràmits digitals, tant als pobles petits com als municipis grans.	Incrementar la prestació de serveis i activitats públiques que siguin gratuïtes, és a dir, universals.	Millorar la difusió de les activitats que es realitzen i descentralitzar-les per tot el territori comarcal.

BIBLIOGRAFIA

- Abellán García, A. M., Elena Gimeno Domènech, M., Massutí Sureda, C. J., & Parramon Coma, J. (2011). *DESCRIPCIÓ I VALORACIÓ DELS USUARIS I DELS RECURSOS DELS CENTRES DE DIA*.
- Bayona Carrasco Miquel Valls Fígols, J. (2007). LA IMMIGRACIÓ AL BAGES, LA POBLACIÓ ESTRANGERA I LA SEVA RELACIÓ AMB EL MERCAT LABORAL.
- Bayona Carrasco Miquel Valls Fígols, J. (2007). LA IMMIGRACIÓ AL BAGES, LA POBLACIÓ ESTRANGERA I LA SEVA RELACIÓ AMB EL MERCAT LABORAL. Centre d'Estudis Demogràfics.
- Casado, M., Rodríguez, P., & Vilà, A. (2016). Document sobre envelliment i vulnerabilitat.
- Domingo, A. (2016). Resiliència i estrès demogràfic a la Catalunya del segle XXI EL CREIXEMENT. Perspectives Demogràfiques, 002. <http://ced.uab.es/>
- Esteve, A., Devolder, D., & Blanes, A. (2018). LA SOSTENIBILITAT DEMOGRÀFICA DEL SISTEMA DE PENSIONS: PASSAT I PRESENT. Perspectives Demogràfiques, 009. <http://ced.uab.cat/>
- Generalitat de Catalunya. (2015). Equipaments culturals a Catalunya. *DeCultura*, 32. <http://cultura.gencat.cat/dadesculturals/Núm.32|Octubre2015>
- Mayorga-Henao, J. M. (2019). *Equipamientos colectivos: "lugares" de producción de capital social*. <https://revistadearquitectura.ucatolica.edu.co/article/view/1906/2967>
- Módenes, J. A., & López-Colás, J. (2014). Cambio demográfico reciente y vivienda en España: ¿hacia un nuevo sistema residencial? *Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas*, 148(1), 103–134. <https://doi.org/10.5477/cis/reis.148.103>
- Mozos, E. S. (2020). La soledat no desitjada durant la vellesa, un fenomen social. *Dossier Catalunya Social. Propostes Des Del Tercer Sector*, 60.
- Pérez Díaz, J. (2005). *L'envelliment demogràfic a Catalunya*.
- Pérez Díaz, J. (2002). La feminització de la vellesa. *Revista Catalana de Sociologia*, 16, 27–54. www.ced.uab.es/jperez
- Rubio Rosa, & Costas Clara. (2019). *El projecte Radars: abordar la solitud de manera comunitària*.

ANNEX

1.1.1. Polítics

TAULA: *Envelliment actiu*

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	PROPOSTES DE MILLORA	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none">- Bona part del temps diari està dedicat a tasques de cura familiar, sobretot dels nets/es.- Poca accessibilitat a les activitats esportives. Moltes són de pagament, fet que genera segregació social.- Dificultats de mobilitat intermunicipal mitjançant el transport públic dins la comarca.- Poca difusió de les activitats que es realitzen per a persones grans. Només s'arriba a aquelles que ja estan interessades.- No s'arriba a les persones que es troben a la franja d'edat d'entre 65 i 70 anys., ja que no se senten identificades.- Hi ha una reducció d'ingressos en les persones grans que es queden viudes, sobretot dones, que es queden amb una sola pensió.- S'observa un abandonament i falta d'atenció per part de la família directa i/o indirecta.- Hi ha hagut una disminució en la participació d'activitats organitzades per a persones grans arrel de la Covid-19, sobretot a Fonollosa.- Disseminació de diferents nuclis urbanitzats.	<ul style="list-style-type: none">- Establir un servei públic que s'encarregui de la cura dels infants el període horari durant el qual els tutors legals no estan disponibles.- Oferir més activitats gratuïtes per a les persones grans.- Incrementar l'oferta de transport públic entre els municipis de la comarca del Bages, sobretot entre urbanitzacions aïllades.- Posar cartells a locals comercials freqüentats per persones grans, com les farmàcies i els Centres d'Atenció Primària (CAP).- Canviar el vocabulari a l'hora de referir-se a les persones grans per a ser més inclusius, o realitzar activitats per a franges d'edat concretes. Es proposa canviar el nom dels "Casals de Gent Gran." → No etiquetar.- Adaptar l'oferta d'activitats a les persones que s'acaben de jubilar.- Incrementar el nombre de Consells de la Gent Gran als municipis del Bages.	<ul style="list-style-type: none">- La major part de municipis de la comarca compten amb centres cívics on s'ofereixen activitats diverses per a persones grans. .- Es realitzen cursos per disminuir la bretxa digital, molts d'aquests són gratuïts.- Diversos Ajuntaments ofereixen acompanyament a les persones grans a l'hora de realitzar tràmits digitals.- Hi ha equipaments culturals de qualitat.- Alguns ens locals, com el de Fonollosa, realitzen trucades setmanals a les persones grans del municipi.- Municipis com Cardona estan creant Consells de Gent Gran.- Increment del nombre de rutes saludables i realització d'excursions al conjunt de la comarca.- Realització d'un campus d'estiu per a persones grans.- Recepta social per part d'alguns Centres d'Atenció Primària. Milloren la participació de les persones grans en les activitats que s'ofereixen al municipi.- A Sant Salvador de Guardiola hi ha dues farmàcies que detecten les necessitats de les persones grans, sobretot els casos de soledat no desitjada. A Sant Salvador de Guardiola s'està realitzant un

		<p>projecte intergeneracional entre el Centre de Dia i la Llar d'Infants.</p> <p>- Es realitzen moltes activitats per fomentar la memòria.</p>
--	--	--

TAULA: Vulnerabilitat i habitatge

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	PROPOSTES DE MILLORA	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Manca de recursos residencials assistits per a persones amb autonomia. - Mercat de lloguer alt per a persones amb pensions baixes. Poca estabilitat (contractes de 5 anys) per una persona gran és un trasbals haver de fer canvis de domicili. - Casals de Gent Gran amb activitats però amb pocs serveis d'atenció a les persones. - Hi ha manca de psicòlegs públics, és una edat complicada pel que fa a la salut mental. - Centres de dia per persones amb gran dependència, però son poc atractius per persones amb autonomia per fer-los servir com espais comunitaris. - Habitatges no adaptats a les persones grans. No hi ha ascensors, dutxes no adaptades, etc... - Els serveis socials estan col·lapsats. Hi ha massa càrrega administrativa. - Poca assistència SAD i condicions laborals precàries de les persones que hi treballen. - No hi ha prou habitatge social per a les persones grans. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ampliar oferta de pisos de lloguer assistit amb espais comunitaris. - Impulsar polítiques públiques de rehabilitació d'habitatges(facilitar l'accessibilitat, aïllaments, adaptació wc, dutxes...). - Oferir més serveis als Centres/Casals de Gent gran: podòleg, psicòleg, fisioterapeuta, menjador social...) - Incrementar al subvenció dels arranjaments proporcionada periòdicament als Ajuntaments o realitzar la rehabilitació d'habitatge a partir del copagament. - Millorar la comunicació amb les persones professionals dels CAPs. - Incrementar el nombre de places públiques de residències. - Estabilitzar el personal dinamitzador de gent gran als municipis. Majoritàriament son plans d'ocupació i van canviant cada 6-12 mesos. - Millorar la detecció de la soledat no desitjada a partir de la creació d'eines comunitàries, 	<ul style="list-style-type: none"> - Servei de psicologia proporcionat per algunes administracions locals. - Cardona ofereix un projecte de formació i contractació de personal al SAD. - Al CAP s'observa una bona cobertura de metges i un seguiment correcte per part dels i les professionals de la salut. - Existeixen convenis amb Càrtias i Creu Roja, entre altres, que milloren l'atenció a les persones grans vulnerables econòmiques i incrementen els recursos de l'Administració Pública. - Sant Salvador de Guardiola disposa d'un Centre de Dia amb transport públic a demanda proporcionat per l'Ajuntament. - En diversos municipis hi ha un servei de teleassistència que complementa l'oferta del SAD.

<ul style="list-style-type: none"> - La majoria de residències són privades. Hi ha problemes d'accessibilitat. - La subvenció per arranjaments ha disminuït en els últims anys, provocant una manca de recursos als ens locals. - Manca de detecció de soledat no desitjada. 	<p>amb la participació de professionals i comunitats de veïns.</p>	
---	--	--

TAULA: mobilitat i esletxa digital

Problemàtiques	Propostes	Fortaleses/Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> - Manca de transport públic entre municipis al conjunt de la comarca. - Possibilitats d'aïllament social per a les persones grans que viuen en petites urbanitzacions o masies allunyades dels nuclis urbans, que no tenen cap connexió de transport públic. - Hi ha diferències en les tarifes i zones de transport públic segons el territori de la comarca. - Manca d'accessibilitat a certs serveis bàsics, com el CAP o el Mercat Municipal a causa de la poca oferta de transport públic. - Segregació social en l'accés al transport públic pel preu del bitllet. - Hi ha municipis que no disposen d'entitat 	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar l'oferta de transport públic al conjunt de la comarca creant un servei públic comarcal. - Crear bonos socials per al pagament del bitllet del transport públic (també el que és a demanda). - Fomentar la contractació de persones que realitzin l'acompanyament en tràmits digitals. - Dissenyar polítiques multinivell amb els òrgans administratius superiors per a pressionar les entitats bancàries amb l'objectiu que millorin l'atenció personalitzada a les persones grans, així com també que posin caixers als municipis on no n'hi ha. Es proposa atenció personalitzada cada dos dies als municipis petits. 	<ul style="list-style-type: none"> - Al Pont de Vilomara, entre d'altres, la Fundació CaixaBank realitza formacions periòdiques d'informàtica. A més, els dies 24 i 25 de cada més l'Ajuntament disposa d'una persona més per atendre les persones grans. - Alguns municipis disposen de transport públic a demanda, per tal de millorar la connexió amb equipaments que ofereixen serveis bàsics.

<p>bancària. Els que si en disposen, l'atenció personal d'aquestes és molt reduïda.</p> <ul style="list-style-type: none">- Hi ha carrers que no estan adaptats per a les necessitats de les persones grans. En mal estat o desnivells molt pronunciats.		
--	--	--

Document de treball

1.1.2. Persones grans

TAULA: Envel·liment actiu

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	LÍNIES DE TREBALL	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Manca de biblioteques als municipis petits. - La Fundació CaixaBank ha deixat d'oferir certs serveis a les persones grans. - Ha baixat la participació en els voluntariats. - Falta de lavabos públics. - Carrers mal asfaltats dificulten l'accessibilitat. - Des de la Covid-19 la participació de les persones grans al Consell de la Gent Gran ha disminuït. - No funciona el servei de taxi a demanda. - Contractes dels formadors de curta durada (només 3 mesos). - Durada de les activitats massa curta (només 3 mesos). - Poc èxit dels parcs esportius per falta de privacitat (et veu tothom). Per contra, les activitats amb monitor sí que tenen èxit. - Les caminades populars s'han de pagar i el preu ha augmentat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar la connexió de transport públic entre els municipis petits i els equipaments públics dels nuclis urbans. - Incrementar el servei de Bibliobús als municipis petits. - Sensibilitzar les persones grans sobre els riscos de la Covid-19 per a incrementar la seva participació en activitats. - Adaptar la pavimentació dels carrers, sobretot dels cascs antics, per fer-la accessible al conjunt de la ciutadania. - Millorar el servei de taxi a demanda a partir de les suggerències de la població. - Canviar de paradigma a l'hora de dissenyar i construir parcs esportius per a les persones grans. Estudiar una alternativa que faci sentir còmode les persones que l'utilitzen. - Rebaixar el preu de les caminades popular per a no generar segregació social. 	<ul style="list-style-type: none"> - El servei "Bibliobús". - La setmana de la Gent Gran. - El bon funcionament del consell de la Gent Gran. - Oferta variada d'activitats per a persones grans. - La major part de municipis de la comarca ofereixen activitats per a persones grans. - Alta participació en les activitats si el lloc on es duu a terme està ben habitat. - Implementació de rutes saludables a quasi tots els municipis del Bages. - Realització de caminades populars. Fomenten la salut física i mental de les participants.

TAULA: Vulnerabilitat i habitatge

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	PROPOSTES DE MILLORA	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Falta d'especialistes per a persones grans. - Llarga llista d'espera per entrar a residències (1-2 anys). - Dificultat per accedir a les residències per la manca de transport públic. - Falten farmàcies de guàrdia. - Baixa disponibilitat de places públiques sobre el total de les residències (18%). - La gent de municipis petits es veu obligada a anar a altres municipis. - Dificultat per arribar als equipaments sanitaris mitjançant el transport públic. - Retràs en el pagament de les prestacions per dependència. - Les barreres arquitectòniques dels cascs antics dels municipis dificulten el caminar a la gent gran. - Els recolzaments dels bancs estan inclinats i dificulten el fet d'aixecar-se. - Falten ascensors. - Dificultat de les persones grans per reformar els seus habitatges. - Existeix molta diferència en les ajudes a les persones grans segons el municipi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Disposar d'especialistes per a persones grans. - Millorar disponibilitat de consultoris locals i consultoris mèdics. - Millorar els bancs de l'espai públic i adaptar-los a les persones grans. - Promoure que les línies de bus entrin al centre de Manresa. - Millorar l'oferta de transport públic a tota la comarca. - Posar més ajudes a la despesa de la llar, sobretot per aquelles persones grans que viuen soles. 	<ul style="list-style-type: none"> - Promoció del projecte "Escola de Salut" des del CAP. - Servei de podologia al casal. - El bon funcionament dels serveis socials. - Residència pública/concertada. - Oficina especialitzada en temes de dependència a Manresa que ajuda a agilitzar tràmits. - Manresa posa cadires al passeig a la disposició de la ciutadania, més còmodes que els bancs públics. - El Pont de Vilomara disposa de moltes ajudes a la gent gran. - Es fan cursos d'informàtica als municipis. - S'ha fet molta feina durant la pandèmia per detectar la soledat no desitjada.

TAULA: Mobilitat i esletxa digital

Problemàtiques	Propostes	Fortaleses/Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> - Hi ha línies d'autobús que no arriben al centre de Manresa. - Mala connexió entre municipis. - La prestació del bitllet de bus depèn del sou i no de l'edat. - Hi ha molt poques prestacions que ajudin a pagar les despeses de la llar (llum, aigua i gas). - Manca de mesures de recepta social per part del personal sanitari. 	<ul style="list-style-type: none"> - Establir mesures de recepta social a persones grans que pateixen soledat no desitjada. - Implementar un servei de taxis a demanda. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hi ha prestacions pel bitllet de transport públic.

Document de treball

1.1.3. Tècnics/ques

TAULA: Envel·liment actiu

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	PROPOSTES DE MILLORA	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Les cures estan precaritzades. Les persones que treballen al SAD no ho fan en bones condicions laborals i l'assistència es veu afectada. A més, no arriben a totes les persones que ho necessiten. - Existeix maltractament per edat cap a les persones grans. Les afecta en el dia a dia, a l'hora de tractar amb la resta de persones. - Hi ha desconeixement sobre les activitats que s'ofereixen a les persones grans. - Les persones que s'acaben de jubilar no volen anar als Casals de Gent Gran. L'imaginari col·lectiu els té associats per a persones majors de 75 anys. - S'observa una disminució sostinguda en la participació d'activitats arrel de la Covid-19. Encara existeix un gruix de persones que tenen por. - Hi ha un aïllament de persones grans en zones rurals que dificulta la seva participació en activitats comunitàries. - Algunes activitats no són accessibles a causa del seu cost econòmic. Com a conseqüència, es desenvolupa una segregació social que afecta la socialització de les persones més vulnerables. 	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar les condicions laborals de les persones treballadores al SAD i ampliar el servei. Aquest fet disminuiria la demanda de places a les residències i incrementaria la salut mental de les persones afectades. - Fomentar la sensibilització sobre l'edatisme a totes les capes de la societat, començant pels centres educatius. - Millorar la difusió de les activitats que s'ofereixen a les persones grans. - Oferir servei psicològic gratuït o acompanyament emocional. - Traure l'etiquetatge dels Casals de Gent Gran. Canviar el discurs per a què no s'associïn aquests espais a una edat concreta. - Fomentar l'entrada d'entitats com el CAP i Mossos als Casals de Gent Gran. - Incrementar les formacions d'informàtica a les persones grans i contractar personal per a realitzar l'acompanyament en aquest tipus de tràmits. - Generar més espais de trobada informals, 	<ul style="list-style-type: none"> - Diversos municipis, com és el cas de St. Fruitós, fan acompanyament personalitzat en els tràmits administratius a les persones grans. - Existeixen diversos municipis on el Casal de Gent Gran està dotat de servei de bar. Aquest fet fomenta la participació de persones d'entre 65 i 70 anys. - Existeix el Consell de Gent Gran de la comarca, que s'està implementant a nivell municipal. - Alguns ajuntaments, com el de Fonollosa, realitzen acompanyament emocional a les persones grans. - Existeix una xarxa veïnal molt forta als municipis rurals. - Hi ha una gran disponibilitat d'equipaments municipals amb espais i activitats adaptades a les persones grans.

	<p>com els bars als Casals de Gent Gran.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fomentar l'acompanyament telefònic a persones grans per part dels Ajuntaments. - Promoure projectes comunitaris d'intercanvi d'activitats. 	
--	--	--

TAULA: Vulnerabilitat i habitatge

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	PROPOSTES DE MILLORA	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Existeix un nombre significatiu de persones grans amb analfabetisme funcional. - Les pensions són baixes i el cost de la vida no para d'incrementar-se, la taxa de pobresa segueix creixent. - Moltes persones grans s'han de fer càrrec de fills/es i néts/es. - Hi ha una mancança d'accessibilitat a serveis de salut especialitzats. Molts no s'ofereixen des del Sistema Nacional de Salut. - Molts habitatges, sobretots dels cascs antics, no estan adaptats a les necessitats de les persones grans. - La subvenció d'arranjaments ha disminuït durant els últims anys. Els Ajuntaments tenen pocs recursos per a rehabilitar els habitatges on hi viuen persones grans. 	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar les ofertes de formació cap a les persones grans per part de les administracions locals. - Fomentar la creació de més ajudes econòmiques per àmbits. - Incrementar la pro activitat a l'hora de detectar casos que estiguin a punt de patir pobresa. - Estudiar la viabilitat d'oferir serveis de salut especialitzats als Casals de Gent Gran, com l'atenció de psicòlegs. - Demanar més subvencions per arranjaments. Incrementar la despesa en rehabilitació i adaptació d'habitatges per a persones grans. - Estudiar formes d'abordatge i acompanyament a les víctimes de maltractament per edatisme. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oferta de subvencions per a l'adaptació i rehabilitació d'habitatges per a persones grans. - Existència d'habitatge social destinat a persones grans en situació de vulnerabilitat econòmica. - Oferta d'ajudes econòmiques en diversos àmbits per part dels ens locals. - Millora de l'accessibilitat a les activitats a partir del pagament o el co-pagament d'aquestes per part dels Serveis Socials dels Ajuntaments. -

<ul style="list-style-type: none"> - Hi ha una feminització de la pobresa. - Existeixen moltes dificultats en termes jurídics a l'hora d'abordar el maltractament per edat. - Precarització de les persones treballadores al SAD. Com a conseqüència la qualitat del servei de cures és menor i no s'arriba a totes les persones que ho necessiten. - Existeix un gran nombre de casos de soledat no desitjada no detectats. - La Llei de Dependència està excessivament burocratitzada i per a realitzar els tràmits corresponents les persones grans afectades s'han de desplaçar a Manresa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar les condicions laborals de les persones treballadores al SAD i el nombre de persones destinatàries del servei. - Crear una eina de detecció de casos de soledat no desitjada que contempli la participació de professionals sanitaris, comunitats de veïns i personal treballador a les farmàcies. 	
---	--	--

Document de treball

TAULA: Mobilitat i esletxa digital

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES	PROPOSTES DE MILLORA	FORTALESES I OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Manca de connexió intermunicipal al conjunt de municipis de la comarca. - Poca accessibilitat a certs serveis bàsics com el CAP i el Mercat Municipal a causa de la manca de connexió de transport públic. - Increment de la probabilitat d'aïllament social en els pobles rurals a causa de la poca oferta de transport públic. - Manca d'atenció personalitzada per part de les entitats bancàries. - Dificultat per a realitzar tràmits digitals. Moltes persones grans no poden demanar ajudes ja que el tràmit és virtual. Ex.: bono social. 	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar l'oferta de transport públic al conjunt de la comarca. - Apropar serveis als municipis on no hi hagi connexió de transport públic. Pot ser a partir de la itinerància de professionals sanitaris o d'un mercat de pagès ambulant, entre d'altres. - Incrementar l'acompanyament emocional a les persones grans residents en municipis amb poca connexió de transport públic. - Realitzar pressió conjunta multinivell amb la resta d'administracions públiques per a incrementar l'atenció personalitzada per part de les entitats bancàries. - Fomentar la contractació de persones dedicades a realitzar acompanyament en la gestió administrativa digital. 	<ul style="list-style-type: none"> - Alguns municipis estan implementant el servei de transport públic a demanda. - Diversos Ajuntament compten amb una persona contractada que realitza l'acompanyament en tràmits digitals a les persones grans. - La Fundació Caixabank ofereix formacions d'informàtica per a persones grans als equipaments municipals de diversos municipis de la comarca.